

Projekt uchwały nr 404/2024

z dnia 31 stycznia 2024 r.

Zatwierdzony przez

Sporządził: Inspektor ds. BGP Marta Matyla

**UCHWAŁA NR
RADY GMINY PIASKI**

z dnia 7 lutego 2024 r.

w sprawie przyjęcia "Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami Gminy Piaski na lata 2024-2027"

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r., poz. 40 ze zm.) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r., poz. 840 ze zm.) po uzyskaniu opinii Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, uchwała się, co następuje:

§ 1. 1. Przyjmuje się Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Piaski na lata 2024-2027”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Piaski.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

Bernard Dorsz

Załącznik do uchwały Nr
Rady Gminy Piaski
z dnia 7 lutego 2024 r.

Gminny Program

Opieki nad Zabytkami

Gminy Piaski
na lata 2024-2027

SPIS TREŚCI

1. Wstęp	4
1.1. <i>Cel opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.....</i>	6
1.2. <i>Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.</i>	7
1.2.1. <i>Obowiązek konstytucyjny ochrony zabytków</i>	9
1.2.2. <i>Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.....</i>	9
1.2.3. <i>Zadania i kompetencje organów samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....</i>	14
2. Uwarunkowania zewnętrzne opieki nad zasobami dziedzictwa kulturowego	14
2.1. <i>Polityka państwa w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego.....</i>	15
2.1.1. <i>Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.).....</i>	15
2.1.2. <i>Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030.....</i>	16
2.1.3. <i>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030</i>	18
2.2. <i>Wojewódzka i powiatowa polityka w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego.....</i>	20
2.2.1. <i>Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku</i>	20
2.2.2. <i>Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.....</i>	23
2.2.3. <i>Audyt krajobrazowy jako podstawa polityki krajobrazowej województwa</i>	25
2.2.4. <i>Program Opieki nad Zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2021-2024.....</i>	29
2.2.5. <i>Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2021-2024 dla Powiatu Gostyńskiego</i>	31
3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Piaski	32
3.1. <i>Charakterystyka gminy Piaski.....</i>	32
3.2. <i>Rys historyczny gminy Piaski</i>	33
3.3. <i>Krajobraz kulturowy. Obszarowe wpisy do rejestru zabytków</i>	36
3.4. <i>Zabytki nieruchome o najważniejszym znaczeniu dla gminy Piaski</i>	39
3.5. <i>Gminna ewidencja zabytków (nieruchomych i archeologicznych)</i>	51
3.5. <i>Wykaz zabytków ruchomych na terenie gminy Piaski</i>	54
3.6. <i>Zabytki archeologiczne.....</i>	54
3.6.1. <i>Zewidencjonowane stanowiska archeologiczne</i>	54

3.6.2. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków	55
3.6.3. Uwarunkowania fizjograficzne, analiza przestrzenna, funkcjonalna i chronologiczna. Zasady ochrony konserwatorskiej.....	57
3.6.4. Wykaz stanowisk archeologicznych o własnej formie krajobrazowej	63
3.7. Zabytki stanowiące własność gminy Piaski.....	63
3.8. Dziedzictwo niematerialne	65
4. Uwarunkowania wewnętrzne opieki nad zasobami dziedzictwa kulturowego	69
4.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych i archeologicznych. Główne postulaty konserwatorskie. Zagrożenia.....	69
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.....	77
4.2.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego	77
4.2.2. Plan rozwoju lokalnego gminy Piaski.....	84
4.2.3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.....	87
4.2.4. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych	91
4.3. Szlaki turystyczne	91
4.4. Chronione wartości przyrodnicze krajobrazu kulturowego.....	93
5. Założenia programowe	95
6. Kierunki działań i zadania gminnego programu opieki nad zabytkami. Określenie sposobów ich realizacji.....	96
<i>Priorytet I. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy</i>	<i>96</i>
<i>Priorytet II: Badanie i dokumentacja dziedzictwa, jego promocja oraz edukacja służąca budowaniu tożsamości.</i>	<i>99</i>
7. Wdrażanie gminnego programu opieki nad zabytkami. Monitoring działania programu...102	102
7.1. Instrumenty prawne i instytucjonalne	102
7.2. Instrumenty finansowe.....	102
7.2.1. Dotacje z budżetu gminy Piaski na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków nie stanowiących własności Gminy Piaski	103
7.2.2. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania	105
7.3. Monitoring działania programu.....	106
Załącznik nr 1: WYKAZ OBIEKTÓW W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW.....	108

1. Wstęp

Dziedzictwo kulturowe to ważny czynnik życia i działalności człowieka. Zabytki są nie tylko materialnym śladem przeszłości, lecz także cennym elementem kultury, przyczyniającym się do kształtowania przyjaznego otoczenia człowieka. Na krajobraz kulturowy składają się zarówno elementy przyrodnicze, jak i wytwory i osiągnięcia cywilizacyjne człowieka. Są to pojedyncze obiekty i zespoły budowli, dzieła sztuki, elementy zagospodarowania przestrzeni, krajobraz miejski i wiejski, obszary kształtujące świadomość i tożsamość regionalną mieszkańców. Dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń to zasób rzeczy nieruchomych i ruchomych wraz ze związanymi z nim wartościami duchowymi, zjawiskami historycznymi i obyczajowymi, uznawany za godny ochrony prawnej dla dobra społeczeństwa i jego rozwoju oraz przekazania następnym pokoleniom z uwagi na zrozumiałe i akceptowane wartości historyczne, patriotyczne i artystyczne, mające znaczenie dla tożsamości i ciągłości rozwoju politycznego, społecznego i kulturalnego, dowodzenia prawd i upamiętniania wydarzeń historycznych, kultywowania poczucia piękna i wspólnoty cywilizacyjnej.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy). Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest zatem dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowanych działań dotyczących inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Stanowi podwalinę współpracy między samorządem gminnym, właścicielami i użytkownikami zabytków oraz Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Współpraca ta, prowadzona dotychczas oraz rozwijana w kolejnych latach, powinna przynieść lokalnej społeczności wymierne korzyści – zachowanie naszego dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń. Program ma określić swego rodzaju stan idealny, do którego należy dążyć w zakresie opieki nad zabytkami: wskazywać konieczne do wykonania zadania i sugerować sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych założeń organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych. Sprawny i skuteczny system ochrony i opieki nad zabytkami powinien odbywać się przy udziale samorządów, właścicieli i użytkowników zabytków oraz mieszkańców i wspólnot lokalnych.

Za zabytek uznaje się nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością, stanowiące świadectwo minionej epoki

bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zabytki, ślady działalności ludzkiej są niezastąpionym źródłem informacji o życiu i działaniach człowieka oraz o historycznym rozwoju umiejętności artystycznej i technicznej. Zabytki decydują o tożsamości miejsca. Chcąc zachować łączność pomiędzy przeszłymi i przyszłymi pokoleniami, musimy dążyć do ich zachowania. Złożoność i interdyscyplinarność działań w tej sferze w warunkach gospodarki rynkowej wymaga strategicznego zarządzania zabytkami opartego na długookresowej wizji rozwoju. Narzędziem realizacji strategii opieki nad zabytkami mają być programy opieki nad zabytkami.

Świadomość potrzeby ratowania i ochrony zabytków, dbanie o należyty stan zabytków jest coraz powszechniejsze wśród mieszkańców gminy. Rewitalizacja poszczególnych obiektów, jak i całych zespołów zabudowy jest szansą na ich przetrwanie. Tak więc stworzenie programu opieki nad zabytkami jest nie tylko koniecznością przewidzianą ustawą, ale przede wszystkim potrzebą społeczną. Jest również ważnym czynnikiem w upowszechnianiu wiedzy i pomaganiu właścicielom zabytków w dbaniu o ich dobrą kondycję. Dane miejsce nigdy nie będzie atrakcyjne (dla mieszkańców i turystów), jeżeli jego zabytki będą zaniedbane, niewłaściwie promowane czy eksponowane. To urok zadbanych zabytków, ulicznych zaułków i parków tworzy niepowtarzalny charakter danego miejsca, do którego z chęcią powraca turysta. Kultura i tradycja regionu, jedyne w swoim rodzaju położenie geograficzne oraz zabytki, na czele z najwspanialszym zabytkiem na terenie gminy – Bazyliką na Świętej Górze w Głogówku, tworzą niepowtarzalny produkt turystyczny, który może być znaczącym elementem rozwoju.

Główną ideą Programu jest wytyczenie dróg pozwalających osiągnąć odczuwalną i akceptowaną społecznie poprawę w zakresie stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych znajdujących się na terenie gminy. Niezwykle ważnym jest, aby działania czynione w tych kierunkach były wykonywane przy czynnym i świadomym współdziałaniu społeczności lokalnej. Obowiązkiem Samorządu Gminy Piaski jest z kolei podnoszenie świadomości społecznej w zakresie opieki nad zabytkami oraz efektywne usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie tej opieki, jak również tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

1.1. Cel opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami

„Program Opieki nad Zabytkami gminy Piaski na lata 2024 – 2027” został opracowany celem realizacji zapisów ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (t.j. Dz. U. 2022 poz. 840 ze zm.). Ustawa wprowadza obowiązek sporządzania programów opieki nad zabytkami przez samorzady - zarówno na szczeblu wojewódzkim, powiatowym, jak i gminnym. Zgodnie z art. 87 ust. 1 cytowanej wyżej ustawy wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami, który po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków przyjmuje Rada Gminy. Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym, a z jego realizacji wójt sporządza co dwa lata sprawozdanie.

Szczegółowe cele programu opieki nad zabytkami zawarte są w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* i należą do nich:

1. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.
2. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
3. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
4. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
5. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
6. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Tworząc Program opieki nad zabytkami w Gminie Piaski założono, że zasoby regionalnego dziedzictwa kulturowego są zasadniczym czynnikiem wpływającym na kształtowanie tożsamości regionalnej. Należy się z tymi zasobami, historią i zabytkami zapoznać, rozróżnić obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego i figurujące w Gminnej Ewidencji Zabytków. Zasoby te, odczuwane czasem jako obciążenie, mogą stać się, odpowiednio utrzymane, szansą promocji.

Nadrzędnym celem sformułowania programu jest dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego

gminy poprzez określenie działań organizacyjnych i finansowych w zakresie leżącym w kompetencjach samorządu, a także włączenie zabytków w rozwój gospodarczy i społeczny oraz zaszczepienie świadomości potrzeby, zasadności i sposobów ochrony zabytków wśród mieszkańców. Istotnym elementem opieki nad zabytkami jest też uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na ochronę zabytków. Formułując Program Opieki nad Zabytkami przyjęto zadania należące z mocy ustawy do obowiązków Gminy, między innymi opieki nad zabytkami, do których Gmina Piaski posiada tytuł prawny oraz zarysowano ogólną politykę Gminy w dziedzinie opieki nad zabytkami, nie naruszając przy tym praw właścicieli. Efektami, jakie ma przynieść wykonanie zapisów programu, ma być w związku z tym poprawa stanu zasobów dziedzictwa kulturowego powodująca uatrakcyjnienie regionu na rynku turystycznym, nadanie zabytkom właściwych funkcji oraz podniesienie świadomości walorów dziedzictwa kulturowego.

1.2. Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

W polskim ustawodawstwie zagadnienia związane z zabytkami i ich ochroną regulują m. in. następujące akty prawne:

Ustawy:

1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. *o samorządzie gminnym* (tekst jednolity Dz. U. 2023 poz. 40 ze zm.).
2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (tekst jednolity Dz. U. 2022 poz. 840 ze zm.).
3. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. *o gospodarce nieruchomościami* (tekst jednolity, Dz. U. 2023 poz. 344 ze zm.).
4. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - *Prawo budowlane* (tekst jednolity, Dz. U. 2023 poz. 682 ze zm.).
5. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym* (tekst jednolity, Dz. U. 2023 poz. 977 ze zm.).
6. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. *o ochronie przyrody* (tekst jednolity, Dz. U. 2023 poz. 1336).

7. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. 2015 poz. 774 ze zm.).

Rozporządzenia:

1. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 02 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (tekst jednolity, Dz. U. 2021 poz. 81).
2. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. 2022 poz. 1388 ze zm.).
3. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 stycznia 2014 r. w sprawie dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. 2014 poz. 110).
4. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r. Nr 212, poz. 2153).
5. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki "Za opiekę nad zabytkami" (Dz. U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1304, ze zm.).
6. Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r. Nr 89, poz. 510).
7. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (tekst jednolity, Dz. U. 2021 poz. 56).
8. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259).
9. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 71, poz. 650).

1.2.1. Obowiązek konstytucyjny ochrony zabytków

Zabytki w Polsce są dobrem wspólnym jako nieodłączny przejaw życia społecznego i kulturalnego obywateli. Art. 82 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.) określa że „Obowiązkiem obywatela polskiego jest (...) troska o dobro wspólne”. Art. 5 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* stanowi, że ochrona zabytków wszelkiego rodzaju, dziedzictwa materialnego i niematerialnego jest obowiązkiem konstytucyjnym Państwa. „Rzeczpospolita Polska strzeże (...) dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska (...)”. Zgodnie z art. 6 ust. 1: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

1.2.2. Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (t. j. Dz. U. 2022 poz. 840 ze zm.) w sposób kompleksowy reguluje kwestie związane z prawną ochroną zabytków. Ustawa określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków. Ustawa nakłada na organy administracji rządowej i samorządowej obowiązek zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych dla ochrony dóbr kultury.

Art. 3 - podaje definicje zabytku rozumianego jako nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

W dalszej części art. sformułowane są podstawowe definicje z zakresu opieki nad zabytkami: *Krajobraz kulturowy* – postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka.

Historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej

zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg.

Historyczny zespół budowlany - powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi.

Otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Prace konserwatorskie - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań.

Prace restauratorskie - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań.

Roboty budowlane - budowa, a także prace polegające na przebudowie, montażu, remoncie lub rozbiórce obiektu budowlanego podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku.

Badania konserwatorskie - działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich.

Badania architektoniczne - działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń.

Badania archeologiczne - działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego.

Zgodnie z *art. 6.* „ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,
 - e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,

h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi,
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej”.

Ponadto „Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

Art. 4 - „Ochrona zabytków polega, w szczególności na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.”

Art. 5 - „Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.”

Art. 7 - Ustawodawca wyróżnia następujące formy ochrony zabytków:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
 - 1a) wpis na listę Skarbów Dziedzictwa,
- 2) uznanie za pomnik historii,
- 3) utworzenie parku kulturowego,
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Art. 18 i art. 19 - zakładają obowiązek uwzględniania m. in. przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gminy, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej, ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz zapisów zawartych w programach opieki nad zabytkami.

Art. 20 - plany miejscowe podlegają uzgodnieniu przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 21 – przyjmuje, że podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy jest ewidencja zabytków, prowadzona odpowiednio przez (*art. 22*) generalnego konserwatora zabytków (krajowa ewidencja zabytków), wojewódzkiego konserwatora zabytków (wojewódzka ewidencja zabytków), wójta (burmistrza, prezydenta miasta) (gminna ewidencja zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy).

Art. 32 i 33 – stanowią o zawiadomieniu właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem oraz o wstrzymaniu tych robót, oraz o zawiadomieniu właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków o znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym.

Art. 71 ust. 1 i ust 2 - zakładają sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku przez osoby fizyczne lub jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego.

Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki.

Art. 81 - Organ stanowiący gminy lub powiatu ma prawo udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.

Rozdział 10a Ustawy poświęcony jest administracyjnym karom pieniężnym m. in. za:

- nie powiadomienie o uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, zagrożeniu dla zabytku, zmianie miejsca przechowywania zabytku ruchomego, zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku (*art. 107a*),
- uniemożliwienie lub utrudnienie dostępu do zabytku organowi ochrony zabytków (*art. 107c*),
- prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru bądź w jego otoczeniu oraz prowadzenie badań archeologicznych bez pozwolenia WKZ lub niezgodnie z jego warunkami (*art. 107d*),
- nie wykonywanie zaleceń pokontrolnych (*art. 107e*).

Wpływy z kar pieniężnych przekazywane są do Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków (*art. 107i*). Za niszczenie lub uszkodzenie zabytku przewidziane są kary ograniczenia oraz pozbawienia wolności oraz nawiązki na rzecz Narodowego Funduszu Ochrony Zabytków (*art. 108*).

1.2.3. Zadania i kompetencje organów samorządu terytorialnego w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Szczegółowy zakres zadań i kompetencji organów samorządu gminnego w odniesieniu do problematyki ochrony dóbr kultury został uregulowany przede wszystkim w dwóch ustawach:

- *Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym*, w której w art. 7 ust. 1 pkt. 9 zapisano: „Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy: kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

- *Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*

Art. 87 stanowi, że:

- burmistrz sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami,
- gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje rada miejska po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- gminny program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami wójt sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia się radzie gminy.

2. Uwarunkowania zewnętrzne opieki nad zasobami dziedzictwa kulturowego

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Piaski zgodny jest z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się *Program* połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

2.1. Polityka państwa w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego

2.1.1. Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) – SOR – została przyjęta przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 r. (*M. P. 2017 poz. 260*). SOR jest aktualizacją średniookresowej strategii rozwoju kraju, tj. Strategii Rozwoju Kraju 2020. Jest obowiązującym, kluczowym dokumentem państwa polskiego w obszarze średnio- i długofalowej polityki gospodarczej. Strategia określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w perspektywie roku 2030. Przedstawia nowy model rozwoju – rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony.

Kluczowe obszary działań zostały zawarte w trzech celach szczegółowych:

- I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną (obszary: Reindustrializacja, Rozwój innowacyjnych firm, Małe i średnie przedsiębiorstwa, Kapitał dla rozwoju, Ekspansja zagraniczna);
- II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony (obszary: Spójność społeczna, Rozwój zrównoważony terytorialnie);
- III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu (obszary: Prawo w służbie obywatelom i gospodarce, Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem, E-państwo, Finanse publiczne, Efektywność wykorzystania środków UE)

Obszary wpływające na osiągnięcie celów Strategii to: Kapitał ludzki i społeczny, Cyfryzacja, Transport, Energia, Środowisko, Bezpieczeństwo Narodowe.

Strategia jest realizowana z wykorzystaniem podejścia projektowego. Dokument wprowadził szeroką gamę inicjatyw, łącznie z ponad 180 projektami strategicznymi i flagowymi, które służą realizacji celów strategicznych. Ustalił również system koordynacji i realizacji, wyznaczając role poszczególnym podmiotom publicznym oraz sposoby współpracy ze światem biznesu, nauki oraz społeczeństwem.

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

1. Obszar: E-państwo – kierunek interwencji:

Budowa i rozwój e-administracji – orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe.

Wyznaczony projekt strategiczny: Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej – kontynuacja

procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2. Kapitał ludzki i społeczny – kierunek interwencji:

Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej.

Działania do 2030 r.

- Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego - wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO),
- Wzmocnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

2.1.2. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 została przyjęta przez Radę Ministrów uchwałą nr 155 z dnia 27 października 2020 r. (*M. P. 2020 poz. 1060*).

Głównym celem Strategii jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach, których kluczowe znaczenie znajduje również odzwierciedlenie w podtytule Strategii: współdziałanie, kultura, kreatywność. Są to:

- obszar 1: Współdziałanie - społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: Kultura - tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: Kreatywność - potencjał kulturowy i kreatywny.

Diagnoza dla obszaru 2 ujawniła m.in.:

- zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych,
- niewystarczający poziom wykorzystania potencjału rozwojowego podmiotów działających w obszarze kultury oraz szkół artystycznych,

- niewystarczający poziom ochrony zbiorów wchodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego,
- braki w infrastrukturze archiwów państwowych oraz ich rola w procesach zarządzania dokumentacją elektroniczną w administracji publicznej,
- brak spójnej i aktualnej krajowej koncepcji rozwoju cyfrowych zasobów kultury,
- rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego.

W Strategii uznano, że pełniejszego wykorzystania wymaga wpływ wybranych zasobów i narzędzi z obszaru kultury i dziedzictwa narodowego na poziom kapitału społecznego, m. in. w wymiarze budowania tożsamości i kształtowania postaw obywatelskich. Wydarzenia, inicjatywy i zasoby o charakterze kulturalnym mogą wzmocniać poczucie wspólnoty i tożsamości, cementować środowiska lokalne, stwarzać przestrzeń do poszukiwań i inspiracji oraz stanowić miejsce spotkań dla różnych grup wiekowych i zawodowych. Niski poziom kapitału społecznego oraz podziały społeczne utrudniają budowanie wspólnoty państwowej, a także wpływają na osłabienie więzi z państwem i jego instytucjami. Znaczenie kultury dla rozwoju i jakości kapitału społecznego jest wieloaspektowe. Z jednej strony warunkuje ona zachowania i postawy, ustanawia kody i sposoby komunikowania oraz organizacji społeczeństwa, z drugiej zaś stanowi zasób materialnych i niematerialnych dóbr, które tworzą fundament tożsamości i spoiwo społeczności.

Cel główny Strategii doprecyzowują trzy cele szczegółowe, kierunki interwencji i narzędzia realizacji.

- Cel szczegółowy 1: Zwiększenie zaangażowania obywateli w życie publiczne poprzez usprawnienie mechanizmów wspierania i współpracy instytucji publicznych z obywatelami, rozwój i wzmocnienie zorganizowanych form aktywności obywatelskiej;
- Cel szczegółowy 2: Wzmocnienie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich;
- Cel szczegółowy 3: Wzmocnienie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju przez sektory kultury i kreatywne poprzez wzrost udziału sektorów kreatywnych w rozwoju gospodarczym kraju, rozwój kompetencji zawodowych na potrzeby branż kreatywnych, wzmocnienie potencjału kreatywnego społeczeństwa.

W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można drugi z celów "Wzmocnienie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich". Wytoczono tutaj kierunki działań takie jak:

1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze,
2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury,
3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury,
4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę,
5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

Wypracowana lista projektów strategicznych SRKS obejmuje m. in.

- Rozwój Turystyki Kulturowej – projekt ma na celu realizację działań systemowych dotyczących zabytków znajdujących się na szlakach kulturowych i uznanych za Pomniki Historii, w tym dofinansowanie prac konserwatorskich oraz projektów wspierających proces upowszechniania dziedzictwa kulturowego i jego wartości, a także aktywizujących zaangażowanie społeczne w proces ochrony i opieki nad zabytkami. Celem projektu jest stymulowanie rozwoju społeczno-gospodarczego poprzez wzrost atrakcyjności turystycznej oparty na zasobach kulturowych,
- Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami - projekt ma na celu stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami, w tym m.in. optymalizację systemu ochrony dziedzictwa kulturowego i budowanie świadomości społecznej wartości dziedzictwa,
- Dziedzictwo Buduje Wspólnotę - utworzenie sieci muzeów historycznych, których głównym celem jest opowiadanie o historii Polski z różnych perspektyw. Dzięki synergii uzyskanej w wyniku współdziałania w sieci, możliwe będą wspólne: budowanie dostępności (np. przez system biletowy), promocja w kraju i za granicą, a także realizacja przedsięwzięć edukacyjnych i wystawienniczych,
- Digitalizacja i Rozwój Kultury Cyfrowej - kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2.1.3. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski przyjęty został Uchwałą nr 239 przez Radę Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. (*M.P. 2012 poz. 252*). Jego celem strategicznym

jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długiej perspektywie czasowej. Szczególny nacisk położony został na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, który decyduje o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe. W ramach dokumentu zdefiniowane zostały m.in. uwarunkowania polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat – zbiór czynników i procesów zależnych w niewielkim stopniu od działań rządu i innych podmiotów publicznych, które mogą jednak wywierać duży wpływ na sposób prowadzenia polityki przestrzennego zagospodarowania kraju, wyznaczanie celów i możliwości ich osiągnięcia, w związku z czym powinny być uwzględniane w formułowaniu i prowadzeniu tej polityki. Uwzględniono wśród nich także uwarunkowania wynikające z dziedzictwa kulturowego. Zdiagnozowano m.in. niski, niezgodny z posiadanym potencjałem rozwojowym, poziom wykorzystania funkcji symbolicznych i promocyjnych zasobów dziedzictwa kulturowego.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 uwzględnia powiązania polityki przestrzennej z ochroną i opieką nad zabytkami oraz zalecenia odnoszące się do zachowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego Polski:

1. Rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów w celu wzmocnienia i wyeksponowania ich funkcji;
2. Zabezpieczenie możliwości dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o zachowanie w dobrym stanie zasobów naturalnych, kulturowych i lokalnych walorów środowiska;
3. Zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym najcenniejszych fragmentów przestrzeni przyrodniczej, w procesie trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego - przy aktywnym udziale różnorodnych partnerów, w szczególności społeczności lokalnych;
4. Rozpoznanie i zachowanie charakterystycznych krajobrazów przyrodniczych i historycznych oraz związanych z nimi elementów symbolicznych o charakterze dóbr materialnych lub stanowiących część niematerialną dziedzictwa kultury oraz rozwój współczesnych krajobrazów kulturowych;
5. Wykorzystanie unikalnych zasobów krajobrazu kulturowego i budowanie specjalizacji terytorialnej w celu rozwoju lokalnych rynków pracy;

6. Ochrona i wykorzystanie dla harmonijnego rozwoju obszarów wiejskich ich potencjału przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego;
7. Dbłość o zabytki oraz dziedzictwo kulturowe, kultywowanie tradycji lokalnych, sprzyjające rozwojowi turystyki i wspomagające proces budowania/wzmacniania tożsamości kulturowej;
8. Kompleksowe lokalne programy rewitalizacji powinny zapewniać poprawę stanu budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, ochronę dziedzictwa kulturowego, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, poprawę transportu publicznego, itp.;
9. Zintegrowana ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
10. Prowadzenie aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i zabytkowych obiektów kultury, obejmującej określenie przestrzeni i obiektów poddanych ochronie lub wskazanych do ochrony, prowadzenie monitoringu zachowania zasobów; powstanie list krajobrazów i obiektów o unikatowych wartościach przyrodniczych, historycznych, archeologicznych, szczególnie o cechach symbolu, a także upowszechnienie listy krajobrazów zagrożonych;
11. Zabezpieczenie dziedzictwa przed skutkami klęsk żywiołowych;
12. Edukacja obywatelska w zakresie budowania powszechnego przekonania, że polska przestrzeń pojmowana jako bogactwo naturalne i dziedzictwo kulturowe podlega zasadom zrównoważonego rozwoju, a ład przestrzenny jest dobrem publicznym.

2.2. Wojewódzka i powiatowa polityka w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego

2.2.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku

Dnia 27 stycznia 2020 r. został uchwalony (Uchwała nr XVI/287/20) przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego dokument pn. „Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2030 roku.” (opublikowana w BIP pod bezpośrednim adresem: <https://wrot.umww.pl/wp-content/uploads/2020/01/Strategia-Wielkopolska-2030.pdf>)

To najważniejszy dla samorządu województwa dokument planistyczny, który stanowi punkt odniesienia dla wszystkich działań rozwojowych na terenie Wielkopolski, w tym dla polityki przestrzennej województwa, przez co ma bezpośredni wpływ także na zachowanie i poprawę krajobrazu kulturowego. Jest to swoista mapa drogowa działań Samorządu na najbliższą dekadę. W Strategii wskazuje się na nowy model rozwoju regionalnego, zwany

modelem funkcjonalnym. Ma on przyczynić się do zrównoważonego rozwoju województwa i odpowiadać na zidentyfikowane wyzwania, które stoją przed Wielkopolską w najbliższym czasie. Został on tak zaprojektowany aby zapewnić społecznie, gospodarczo i terytorialnie zrównoważony rozwój. Dzięki niemu efektywnie będą rozwijane oraz wykorzystywane miejscowe zasoby i potencjały wszystkich obszarów województwa. Zgodnie z zamysłem opracowanie przyjęło bardziej operacyjną formę. Dzięki temu już na poziomie dokumentu strategicznego wskazuje się na kluczowe działania prorozwojowe istotne dla poprawy jakości życia Wielkopolan. W Strategii mocno akcentuje się aspekt współpracy. Była ona podjęta już na etapie przygotowania dokumentu i będzie kontynuowana na etapie jej wdrażania i monitorowania.

Dokument opisuje stan dzisiejszy i wyzwania rozwoju Wielkopolski. Przyjęto w nim następującą wizję rozwoju województwa: „Wielkopolska w 2030 roku to region przodujący w kraju, liczący się w Europie i szanujący jej uniwersalne wartości, świadomy swojego dziedzictwa przyrodniczego i cywilizacyjnego, spójny, zrównoważony i dostępny terytorialnie, otwarty na nowe idee i ludzi, silny nowoczesną gospodarką, aspiracjami i wiedzą swoich mieszkańców, zapewniający im bardzo dobre warunki życia, pracy i wypoczynku na całym obszarze województwa”. Misja samorządu regionalnego w zwięzły sposób precyzuje istotę jego działań i podstawowe funkcje do spełnienia na rzecz podnoszenia poziomu życia i zaspokojenia potrzeb mieszkańców i województwa. Kierując się tym przesłaniem, przyjęto następującą misję: „Samorząd Województwa umacnia krajową i europejską pozycję Wielkopolski, rozwija jej potencjał społeczny i gospodarczy, podnosi poziom życia mieszkańców oraz dba o środowisko przyrodnicze i dziedzictwo kulturowe regionu dla dobra jego obecnych i przyszłych pokoleń w myśl zasad zrównoważonego rozwoju”.

Cele rozwoju województwa wynikają ze zidentyfikowanych wyzwań rozwojowych regionu. Wyróżnione cele strategiczne i cele polityk publicznych prowadzonych w regionie, dla których podstawą jest Strategia Wielkopolska 2030 powinny przyczynić się do osiągnięcia przyjętej wizji rozwoju Wielkopolski w 2030 roku.

W ramach celu strategicznego 2 – Rozwój społeczny Wielkopolski oparty na zasobach materialnych i niematerialnych regionu - określony został cel operacyjny 2.3. „Rozwój kapitału społecznego i kulturowego regionu”, gdzie kluczowe kierunki interwencji to: kształtowanie i wzmacnianie postaw prospołecznych, równościowych, innowacyjnych, w tym rozwój innowacji społecznych, wzmacnianie potencjału kulturowego i infrastruktury kultury oraz rozwój przemysłu czasu wolnego. Nakreślono dwa pakiety działań:

1. Dziedzictwo kulturowe Wielkopolski:

Wielkopolskę wyróżnia bogactwo dziedzictwa kulturowego. Dla zachowania tradycji i tożsamości kulturowej mieszkańców, odbudowy i utrzymania materialnego dorobku kultury i dziedzictwa regionu, ale także dla zwiększenia udziału mieszkańców w kulturze, wzmocnienia atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej województwa niezbędne jest wsparcie inwestycji w obszarze kultury. Spośród identyfikowanych w tym zakresie potrzeb należy wymienić m.in.:

- Rozwój wielkopolskich instytucji kultury. Celem działań w ramach projektu będzie wsparcie funkcjonowania wielkopolskich instytucji kultury na jak najwyższym poziomie. Przewiduje się szereg inicjatyw związanych z rozwojem m.in. wielkopolskich muzeów, teatrów czy bibliotek,
- Rozwój i promocja produktów turystyki kulturowej w Wielkopolsce ze szczególnym uwzględnieniem Szlaku Piastowskiego. Celem projektu jest zachowanie, ochrona, promowanie i dalszy rozwój znaczącego potencjału turystyki kulturowej Wielkopolski, opartej głównie na szczególnej roli regionu w historii Polski, w tym szlaków turystyki kulturowej, zwłaszcza Szlaku Piastowskiego ze względu na jego rangę i znaczenie historyczne.

2. Wykorzystanie potencjału turystycznego Wielkopolski:

Wielkopolska jest regionem o zróżnicowanym potencjale turystycznym opartym przede wszystkim na jej warunkach naturalnych oraz historycznych. Urozmaicone walory regionu pozwalają na rozwój na jego terenie turystyki kulturowej, w tym w oparciu o dziedzictwo kulturowe kolei wąskotorowej, turystyki przyrodniczej, wiejskiej, aktywnej i biznesowej. Najważniejszymi spośród identyfikowanych obszarów wsparcia w tym zakresie są m.in.:

- Wielka Pętla Wielkopolski. Wielka Pętla Wielkopolski jest jednym z najważniejszych szlaków na polskich drogach wodnych o dużej atrakcyjności przyrodniczej oraz walorach rekreacyjno-kulturowych, cieszącym się popularnością wśród turystów. W celu podniesienia konkurencyjności tego produktu na rynku międzynarodowym szlak wymaga znaczących inwestycji – nadal brakuje przystani i marin, niezbędnych urządzeń technicznych, takich jak: sanitariaty, stacje paliw, punkty gastronomiczne, placówki usługowo-naprawcze sprzętu pływającego. Kluczowa jest modernizacja i systematyczna konserwacja śluz na szlaku, utrzymanie drożności szlaku oraz jego kompleksowa promocja.
- Wielkopolska BIKE. Rosnąca popularność roweru jako środka transportu w

codziennych dojazdach miejskich oraz turystyki długodystansowej stanowi podstawę do realizacji projektu Wielkopolska BIKE. Celem projektu jest stworzenie systemu tras rowerowych przebiegających przez województwo wielkopolskie, nawiązujących do istniejących i planowanych asfaltowych tras rowerowych w gminach (sieć lokalna) oraz sąsiednich województwach (włączenie się w sieć transgraniczną). Stworzenie tego systemu poprzedzone zostanie opracowaniem polityki rowerowej dla województwa wielkopolskiego, uwzględniającej także aspekt bezpieczeństwa współuczestniczących w ruchu na trasach rowerowych.

2.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego wraz z planem zagospodarowania przestrzennego miejskiego obszaru funkcjonalnego Poznania uchwalony został przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego w dniu 25 marca 2019 r. Uchwałą Nr V/70/19 (Dz. Urz. Woj. Wielkopolskiego 2019, poz. 4021).

Dokument ten określił cel sporządzenia planu zagospodarowania przestrzennego, zasady kształtowania przestrzeni i zasady jej zagospodarowania oraz kierunki zagospodarowania dla terenów wchodzących w skład administracyjnych granic Wielkopolski. Za podstawowy cel zagospodarowania przestrzeni województwa wielkopolskiego, uznano doprowadzenie do zrównoważonego rozwoju całego terytorium województwa, wpisując w jego treść rozważne zarządzanie obszarem województwa oraz ochronę środowiska naturalnego i dziedzictwa kulturowego.

Przy zagadnieniu poświęconym syntezie uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego w rozdziale dotyczącym dziedzictwa kulturowego przedstawiono krótką historię osadnictwa, najcenniejsze obszary i obiekty nieruchome, zabytki archeologiczne, obszary o wysokich wartościach kulturowych, obiekty kultu religijnego, miejsca pamięci narodowej, elementy dziedzictwa niematerialnego i szlaki kulturowe.

Treść planu zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego zawiera zapisy odnoszące się wprost do elementów dziedzictwa kulturowego zlokalizowanych w obrębie gminy Piaski. Przy omawianiu obszarów i obiektów zabytkowych uznanych za najbardziej wartościowe w skali kraju i Europy wymienia się Zespół klasztorny Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri w Głogówku. Zabytek ten przywoływany jest w opracowaniu wielokrotnie, także jako element obszaru cennego kulturowo o wysokich wartościach kulturowych i historycznych, na którym proponuje się wyznaczenie parku kulturowego –

Filipiński Park Kultury Gostyń-Głogówko.

Przeanalizowano zagrożenia dla dziedzictwa kulturowego, a pośród nich:

1. Intensywne procesy suburbanizacji w otoczeniu dużych i średnich miast – wyludnianie się centrów, a w konsekwencji ich degradacja przestrzenna i społeczno-gospodarcza,
2. Zainwestowanie przestrzeni na terenach otwartych oraz obszarów atrakcyjnych przyrodniczo i krajobrazowo,
3. Konflikty przestrzenne wynikające z przebiegu szlaków transportowych – brak obwodnic drogowych,
4. Konflikty przestrzenne wynikające z potrzeb rozwoju naziemnych sieci infrastruktury technicznej,
5. Zagrożenia wynikające z lokowania w sąsiedztwie zabytków obiektów niedostosowanych do skali otoczenia, często stwarzających kolizję widokową,
6. Konflikty wynikające z prowadzonej działalności gospodarczej, rolniczej i wydobywczej oraz wynikające z przeprowadzanych inwestycji budowlanych wymagających prac ziemnych, zagrażające przede wszystkim zabytkom archeologicznym
7. Globalizacja, migracja, zanik przekazu międzypokoleniowego czy nadmierny ruch turystyczny zagrażający zachowaniu dziedzictwa niematerialnego.

Podkreślono konieczność podjęcia działań na rzecz kompleksowej ochrony terenów najcenniejszych pod względem przyrodniczym i kulturowym oraz kształtowania harmonijnego krajobrazu na całym obszarze województwa.

W rozdziale poświęconym celom polityki przestrzennej określono osiem celów, w tym cel 4. odnoszący się do ochrony dziedzictwa kulturowego – „Ochrona potencjału kulturowego i krajobrazu oraz rozwój konkurencyjnych form turystyki i rekreacji”. Dla przyjętych celów polityki przestrzennej określone zostały kierunki zagospodarowania przestrzennego oraz działania służące osiągnięciu docelowej struktury funkcjonalno-przestrzennej:

I. W zakresie wzmocnienia tożsamości narodowej i regionalnej:

1. Kształtowanie głównego obszaru kulturotwórczego poprzez m. in.: wzmocnienie i wdrażanie działań ochronnych dla obiektów związanych ze Szlakiem Piastowskim,
2. Zachowanie zasobów dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego poprzez m. in.: obejmowanie obiektów wyższymi formami ochrony prawnej, modernizację obiektów zabytkowych i przystosowywanie ich do nowych funkcji, tworzenie skansenów, ochronę przestrzeni miast i wsi poprzez wyznaczenie obszarów o zachowanych wartościach kulturowych, identyfikowanie obszarów zdegradowanych i obejmowanie ich działaniami rewitalizacyjnymi lub planami odnowy miejscowości, tworzenie parków

kulturowych, rozwój działalności kulturalnej promującej tradycje, obrzędy, rzemiosło, stroje czy tradycyjną kuchnię.

3. Poprawa jakości przestrzeni kulturowej i krajobrazu poprzez m. in.: wyznaczanie stref ochrony konserwatorskiej dla obiektów wraz z ich otoczeniem, tworzenie stref ochronnych dla obiektów archeologicznych z określeniem zasad inwestowania, określenie parametrów nowej zabudowy w otoczeniu obiektów cennych kulturowo, określenie miejsc lokalizacji i parametrów małej architektury, ogrodzeń, reklam, zachowanie lub odtwarzanie historycznych struktur kompozycji urbanistycznej, w tym m. in. układu komunikacyjnego, przestrzeni publicznych, kompozycji zieleni i linii zabudowy, wprowadzanie ograniczeń dla nowej zabudowy wynikających z konieczności rozplanowania dominant (kościół, ratusz), ukształtowania dachów, osi kompozycyjnych i gęstości zabudowy, zachowanie lub odtwarzanie przebiegów głównych historycznych traktów komunikacyjnych, w obszarach wiejskich wyznaczanie stref ochrony krajobrazu obejmujących specyficzne elementy przestrzeni, zachowanie charakterystycznego rozplanowania jednostek osadniczych, historycznych cech zabudowy regionalnej, historycznej małej architektury, w tym kapliczek i krzyży przydrożnych,
4. Rozwój instytucjonalnej działalności kulturalnej poprzez m. in. podnoszenie jakości usług kulturalnych w istniejących instytucjach kultury, w tym wspieranie nowych inicjatyw promujących dziedzictwo kultury materialnej i niematerialnej, wspieranie lokalnej działalności kulturalnej tworzonej w oparciu o specyficzne, lokalne zasoby dziedzictwa kulturowego m. in. poprzez organizację izb pamięci, muzeów, wytycznie lokalnych szlaków turystyki kulturowej, tworzenie zespołów ludowych i grup kultywujących obrzędy ludowe i tradycyjne umiejętności.

II. W zakresie rozwoju zróżnicowanych form turystyki i rekreacji:

1. Zwiększenie atrakcyjności obszarów wizerunkowych dla rozwoju turystyki poprzez m. in. ochronę, ekspozycję i organizację zasobów kulturowych, przyrodniczych i krajobrazowych, podnoszenie jakości ofert turystycznych, poprawę estetyki miast i wsi, promowanie lokalnej kultury i tradycji, rozwój specjalizacji turystyki,
2. Rozwój turystyki kulturowej o znaczeniu ponadregionalnym.

2.2.3. Audyt krajobrazowy jako podstawa polityki krajobrazowej województwa

Audyt krajobrazowy województwa wielkopolskiego został przyjęty przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego Uchwałą Nr LI/1000/23 z dnia 27 marca 2023 roku

(opublikowany pod adresem: https://bip.umww.pl/279---k_122---k_1---audyt-krajobrazowy-województwa-wielkopolskiego).

Europejska Konwencja Krajobrazowa z 2000 roku (ratyfikowana przez Polskę w 2004 r.) wprowadziła konieczność zintegrowania działań na rzecz ochrony i kształtowania krajobrazu z polityką państwa na wszystkich szczeblach planowania – krajowego, regionalnego i lokalnego. Kompleksowe wdrożenie postanowień Europejskiej Konwencji Krajobrazowej do przepisów polskiego prawa nastąpiło poprzez przyjęcie ustawy z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu – tzw. ustawa krajobrazowa. Zapisy ustawy wprowadziły nowe narzędzia ochrony krajobrazu, którymi posługiwać się mają zarówno samorządy szczebla regionalnego jak i lokalnego. Jednym z nich jest audyt krajobrazowy. Audyt krajobrazowy to dokument stanowiący podstawę do podejmowania działań w zakresie ochrony i kształtowania krajobrazu w procesie planowania i zagospodarowania przestrzennego. Wnioski i rekomendacje sformułowane w audycie będą miały swoje odzwierciedlenie w dokumentach planistycznych poziomu regionalnego i lokalnego. Wzmocnią one także ochronę krajobrazu w obszarach objętych formami ochrony przyrody i zabytków tj. w parkach narodowych i krajobrazowych, rezerwach przyrody, obszarach chronionego krajobrazu i parkach kulturowych, a także będą mogły stanowić podstawę do prowadzenia polityki krajobrazowej w województwie.

Audyt krajobrazowy obejmuje następujące etapy:

1. Identyfikacja i klasyfikacja krajobrazów.
2. Charakterystyka zidentyfikowanych krajobrazów.
3. Ocena zidentyfikowanych krajobrazów.
4. Wskazanie krajobrazów priorytetowych.
5. Wskazanie zagrożeń dla możliwości zachowania wartości krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów chronionych.
6. Sformułowanie rekomendacji i wniosków dotyczących kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów chronionych.
7. Określenie lokalnych form architektonicznych zabudowy dla krajobrazów priorytetowych.

Po delimitacji krajobrazów, czyli podziale przestrzeni województwa na krajobrazy (polegającym na szczegółowej analizie pokrycia i użytkowania terenu w obrębie mezoregionu fizycznogeograficznego, przy uwzględnieniu rzeźby terenu), następuje charakterystyka wyznaczonych krajobrazów polegająca na inwentaryzacji walorów krajobrazowych, która

obejmuje: cechy przyrodnicze (m.in.: obszary chronione, typy siedliskowe lasu i drzewostanu, obiekty geologiczne i geomorfologiczne, korytarze ekologiczne oraz elementy liniowe np. zadrzewienia śródpolne, ciekły), cechy kulturowe (zabytki oraz obiekty, które nie są uznane za zabytek, ale mające duże znaczenie dla wartości krajobrazu), cechy syntetyczne (cechy, które nie są bezpośrednio mierzalne, ale które mają wpływ na to, że krajobraz postrzegany jest jako tradycyjny). Na podstawie charakterystyki krajobrazów dokonuje się ich oceny poprzez analizę cech analitycznych – przyrodniczych i kulturowych, cech syntetycznych oraz cech unikatowych, którym przypisuje się odpowiedni stan zachowania lub wykształcenia. Na bazie tej oceny typuje się krajobrazy priorytetowe, czyli szczególnie cenne dla społeczeństwa ze względu na swoje wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne lub estetyczno-widokowe i jako takie wymagające zachowania. Dla każdego krajobrazu priorytetowego oraz dla krajobrazów w obrębie obszarów prawnie chronionych, formułuje się zagrożenia dla możliwości zachowania ich wartości. Zidentyfikowanie zagrożeń dla poszczególnych krajobrazów jest kluczowym etapem przy sporządzaniu audytu krajobrazowego pozwalającym z jednej strony precyzyjnie formułować zapisy dotyczące ich eliminacji, z drugiej dającym możliwość prowadzenia skutecznych działań ochronnych.

Najważniejszą częścią audytu krajobrazowego to sformułowanie rekomendacji i wniosków dotyczących kształtowania i ochrony krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie obszarów prawnie chronionych. Zapisy tej części audytu krajobrazowego delegowane są do dokumentów planistycznych zarówno szczebla regionalnego jak i lokalnego. Rekomendacje i wnioski będą dotyczyły ochrony i kształtowania wartości przyrodniczych oraz kulturowych (m.in. architektonicznych, urbanistycznych, ruralistycznych, w tym obszarów zabudowanych wyróżniających się lokalną formą architektoniczną), a także wartości estetyczno-widokowych (osi i punktów widokowych, przedpól ekspozycji) i będą odnosiły się zarówno do poziomu regionalnego jak i lokalnego. W ramach rekomendacji i wniosków zostają określone kierunki i zasady kształtowania zabudowy, zagospodarowania i użytkowania terenów, zostają wskazane obszary, które powinny zostać objęte formami ochrony przyrody lub ochrony zabytków, a także obszary objęte ochroną prawną, które wymagają pogłębionej analizy zasadności ich dalszej ochrony. Dla krajobrazów priorytetowych określone zostały lokalne formy architektoniczne zabudowy. Jako lokalną formę architektoniczną należy rozumieć wyjątkowe, w skali regionu, w tym krajobrazu priorytetowego, historyczne i kulturowe cechy zabudowy wykształcone w przestrzeni danego obszaru, wyróżniające się w sposób szczególny na tle innych obiektów. Zidentyfikowanie lokalnych form architektonicznych oraz sformułowanie

dla nich zasad i warunków ochrony pozwoli na zachowanie często zagrożonych zniszczeniem wartości kulturowych, w których odczytać można historię osadnictwa i rozwoju poszczególnych miast i wsi. Presja inwestycyjna oraz prowadzona polityka przestrzenna często stanowi zagrożenie dla zachowania już nielicznych obiektów, które mają wpływ na postrzeganie obszaru jako tradycyjnego, swojskiego, z którym utożsamia się lokalna społeczność.

Wytyczne dla ochrony i kształtowania krajobrazów określone w audycie będą podstawą do formułowania zadań polityki krajobrazowej województwa, dotyczących wszystkich krajobrazów w regionie. Audyt krajobrazowy jest zatem niezbędnym narzędziem wspierającym przygotowanie i prowadzenie polityki krajobrazowej w Wielkopolsce. Spójna oraz skuteczna polityka krajobrazowa musi opierać się na szerokiej wiedzy o zasobach i walorach krajobrazowych oraz w dalszej konsekwencji na sprawnym wdrażaniu do polityk sektorowych oraz dokumentów planistycznych wypracowanych zasad ochrony krajobrazu, gospodarowania nim i jego planowania. Rozpoznanie i waloryzacja przestrzeni, także pod kątem zdefiniowania jej potencjału rozwojowego na poziomie regionalnym, daje podstawy do podejmowania decyzji dotyczących wsparcia działań realizowanych na poziomie lokalnym.

Polityka krajobrazowa będzie odgrywać istotną rolę w podejmowaniu działań, które decydować będą o przyszłym obrazie przestrzeni województwa. W perspektywie, od skuteczności tych działań będzie zależało, czy mieszkańcy regionu, jako użytkownicy tej przestrzeni, będą żyli wśród krajobrazów harmonijnych, obfitujących w dobrze zachowane i odpowiednio kształtowane wartości przyrodnicze i kulturowe, gdzie relacje pomiędzy wszystkimi komponentami krajobrazu będą opierać się na szeroko pojętym ładzie przestrzennym.

Na terenie województwa wielkopolskiego, spośród zidentyfikowanych 2486 krajobrazów, wytypowano 120 krajobrazów priorytetowych, co stanowi 4,82% liczby wszystkich krajobrazów, natomiast ich powierzchnia to 4,7% powierzchni województwa wielkopolskiego. 73 spośród krajobrazów priorytetowych leży w obrębie obszarów prawnie chronionych. Ogółem w obrębie obszarów prawnie chronionych (parki kulturowe, parki narodowe, rezerваты przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu) leży 1191 krajobrazów. Dla tych krajobrazów (łącznie jest to 1238 krajobrazów) opracowano rekomendacje i wnioski, które dalej powinny zostać uwzględnione w innych dokumentach. Dla pozostałych krajobrazów (w liczbie 1248), które nie są wskazane jako krajobrazy priorytetowe, a także nie leżą w obrębie form ochrony prawnej, nie sporządza się rekomendacji i wniosków w zakresie ich ochrony i kształtowania.

Na terenie gminy Piaski nie wytypowano krajobrazów priorytetowych. W audycie uwzględniono natomiast krajobrazy w obrębie obszarów prawnie chronionych (przyrodniczo). Pośród walorów estetyczno-widokowych krajobrazu wyróżniono jako dominantę krajobrazową Bazylikę na Świętej Górze w Głogówku, jako obszarowy akcent krajobrazowy – zespół klasztorny na Św. Górze - Głogówku oraz park dworski w Smogorzewie. Pośród istniejących zagrożeń wytypowano wieżę telefonii komórkowej w Piaskach jako obiekt wpływający negatywnie na odbiór wizualny krajobrazu. Jako zagrożenie potencjalne mogące negatywnie wpłynąć na zachowanie spójności struktury funkcjonalno-przestrzennej krajobrazu przyjęto planowaną do realizacji w 2023-2025 r. obwodnicę Gostynia i Piasków w ciągu drogi krajowej nr 12.

2.2.4. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2021-2024

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2021-2024 przyjęty został Uchwałą Nr XXXVII/714/21 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 20 grudnia 2021 r. (Dz. Urzędowy Woj. Wielkopolskiego z 2022 r., poz. 58).

Głównym celem *Programu* jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami oraz dbałość o materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe regionu dla dobra jego obecnych oraz przyszłych pokoleń.

Program szeroko charakteryzuje bogate dziedzictwo kulturowe Wielkopolski od czasów przedhistorycznych, poprzez wieki średnie aż do nowożytności. Z nazwy wymienia się w niniejszym Programie tylko najcenniejsze wielkopolskie zabytki. Z terenu gminy Piaski m. in. uznany za Pomnik Historii zespół klasztorny Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri w Gostyniu-Głogówku; wymienia się również pałac w Podrzeczu, zespoły folwarczne w Bodzewie i Szelejewie. Analizie poddano poszczególne formy ochrony zabytków, podając ich statystyki. Następnie przedstawiono zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków będące w posiadaniu Województwa Wielkopolskiego bądź Wojewódzkich Samorządowych Jednostek Organizacyjnych. Ocenie poddany został stan zachowania tych obiektów, prace remontowe w nich wykonane i planowane.

Po dokonaniu analizy zasobu określono cele programu oraz sposoby ich realizacji. W przyjętym dokumencie określono 5 celów szczegółowych, którym przyporządkowano kierunki działań:

Cel szczegółowy 1. Zahamowanie procesów degradacji zabytków, poprawa ich stanu zachowania oraz optymalizacja skuteczności systemu ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa wielkopolskiego.

- 1.1. Podjęcie działań mających na celu poprawę stanu zachowania zabytków,
- 1.2. Wspieranie ochrony zabytków archeologicznych,
- 1.3. Popularyzowanie działań w zakresie opieki i ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- 1.4. Monitoring i aktualizacja uregulowań prawnych oraz dokumentów strategicznych i planistycznych w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

Cel szczegółowy 2. Budowanie tożsamości regionalnej i narodowej oraz świadomości społecznej mieszkańców Wielkopolski w oparciu o wartości dziedzictwa kulturowego

- 2.1. Wspieranie programów i projektów edukacyjnych popularyzujących dziedzictwo kulturowe oraz wzmacniających kompetencje kulturowe,
- 2.2. Wspieranie inicjatyw związanych z upamiętnianiem Powstania Wielkopolskiego oraz popularyzacji i upowszechniania wiedzy na jego temat,
- 2.3. Stwarzanie warunków dla opieki nad dziedzictwem materialnym i niematerialnym w duchu partycypacji społecznej.

Cel szczegółowy 3. Włączenie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego w rozwój społeczny, kulturowy i ekonomiczny województwa.

- 3.1. Wsparcie zagospodarowania, adaptacji i wykorzystania zabytków i dziedzictwa niematerialnego na cele kulturalne, turystyczne lub społeczne,
- 3.2. Wzmocnienie działań związanych z rozwojem usług turystycznych,
- 3.3. Wspieranie dawnych rzemiosł, ginących zawodów i form twórczości charakterystycznych dla województwa.

Cel szczegółowy 4. Rozwijanie przedsięwzięć ułatwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

- 4.1. Włączanie zabytków w procesy gospodarcze,
- 4.2. Włączanie cyfryzacji do ochrony i opieki nad zabytkami.

Cel szczegółowy 5. Podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych.

- 5.1. Udostępnianie obiektów zabytkowych,
- 5.2. Wskazywanie potencjalnych źródeł finansowania.

2.2.5. Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2021-2024 dla Powiatu Gostyńskiego

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami na lata 2021-2024 dla Powiatu Gostyńskiego został przyjęty Uchwałą Nr XXIX/237/21 Rady Powiatu Gostyńskiego z dnia 24 czerwca 2021 r. (Dz. Urzędowy Woj. Wielkopolskiego z 2021 r., poz. 5443).

Podstawowym, ogólnie pojętym założeniem niniejszego Programu opieki nad zabytkami jest ukierunkowanie polityki samorządu powiatu, służącej podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego oraz organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności.

W Programie szeroko scharakteryzowano zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego powiatu oraz dokonano oceny stanu dziedzictwa kulturowego.

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami formułuje szereg działań samorządu w zakresie opieki nad zabytkami. Wyznaczone kierunki i zadania w ramach poniższych priorytetów uwzględniają specyfikę dziejów powiatu i charakter jej dziedzictwa kulturowego:

Priorytet I – Dbałość o zachowanie istniejących walorów zabytkowych,

Priorytet II – Działalność powiatowego urzędu pracy wspierająca zadania w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego,

Priorytet III – Bezpośrednie wsparcie dla obiektów zabytkowych będących pod administracją powiatu.

Powiatowy Program Opieki nad Zabytkami kładzie szczególny nacisk na wykorzystanie istniejących źródeł finansowania inwestycji związanych z opieką nad zabytkami, intensywne działania w obszarach najbardziej atrakcyjnych historycznie, promocję dziedzictwa kulturowego oraz wypracowanie odpowiednich schematów współpracy administracji samorządowej z właścicielami obiektów zabytkowych. Niektóre z wyznaczonych do wykonania zadań zaplanowano na zasadzie współpracy z gminami powiatu gostyńskiego.

Do najważniejszych planowanych inwestycji powiatu w okresie obowiązywania niniejszego Programu, w stosunku do obiektów zabytkowych zlokalizowanych na terenie gminy Piaski, zaliczyć należy:

1. Zespół pałacowy (Dom Dziecka) w Bodzewie:

Prace terenowe polegające na utwardzeniu drogi, ciągów pieszych oraz miejsc postojowych.

2. Zespół dworsko-parkowy w Grabonogu:

Nasadzenia roślinne (drzewa, krzewy, byliny), remont małej architektury ogrodowej (ławki, kosze, ławostoły), remont drewnianych wiat – ekspozycje maszyn rolniczych, utwardzenie placu (parkingu) - nawierzchnia z kruszyw, naprawa ogrodzenia parku, zabiegi pielęgnacyjne (wycinka drzew, cięcia techniczne), remont zniszczonych tablic dydaktycznych, zakup ławek parkowych, koszy, ławostołów, Dobrogost - elewacja i dach, ścieżki w parku z kostki brukowej 1200 m², uzupełnienie pokrycia dachowego Stolarni na terenie parku, usługi porządkowe w parku.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Piaski

3.1. Charakterystyka gminy Piaski

Gmina Piaski położona jest w południowo-zachodniej części województwa wielkopolskiego, pośrodku północnej części powiatu gostyńskiego. Od strony zachodniej graniczy z gminą Gostyń, od południa z gminami Pępowo i Krobia, od strony wschodniej z gminami Borek Wlkp. i Pogorzela, a od strony północnej z gminą Dolsk w powiecie śremskim. Powierzchnia gminy wynosi 100,7 km², a liczba mieszkańców wynosi 8269 osób (dane GUS z 2022 r.). 72% powierzchni stanowią użytki rolne i sady, łąki – 5%, lasy – 14%, wody zajmują niecały 1%, tereny mieszkaniowe i komunikacyjne to 7% powierzchni, a mniej niż 1% stanowią nieużytki. Przez gminę przebiega linia kolejowa Leszno-Jarocin i nieczynny szlak kolejowy Gostyń-Krobia. Najważniejszym traktem komunikacyjnym jest droga krajowa nr 12, przy której rozlokowane jest centrum administracyjne gminy, które stanowi wieś Piaski zamieszkała przez ponad 3 tysiące mieszkańców. Na terenie gminy znajduje się 16 sołectw i 12 miejscowości niesołeckich.

Teren gminy położony jest na styku dwóch prowincji. Część północna gminy należy do Pojezierzy Południowobałtyckich (makroregionu Pojezierze Leszczyńskie i mezoregionu Pojezierze Krzywińskie), część południowa natomiast należy do Nizin Środkowopolskich (makroregion Nizina Południowowielkopolska i mezoregion Wysoczyzna Kaliska). Ukształtowanie powierzchni terenu jest zróżnicowane jedynie w północnej i zachodniej części gminy. Powierzchnia wysoczyzny morenowej rozcięta jest tu przez pradolinę Obry i Kani z całym systemem dolin bocznych. Wynika to z położenia w strefie marginalnej ostatniego

zlodowacenia, w fazie najdalszego jego zasięgu (faza leszczyńska). Gmina Piaski prawie w całości położona jest w zlewni Kanału Obry i odwadniana jest za pośrednictwem szeregu drobnych cieków. Zachodnia część gminy odwadniana jest przez płynącą szeroką pradoliną rzekę Kanię, a wschodnia, płynącą dnem głębokiego rozcięcia erozyjnego rzekę Dąbrówkę.

Obszar gminy jest bogaty w walory przyrodniczo-krajobrazowe. Mimo niezbyt urozmaiconej rzeźby terenu, występują tu bardzo atrakcyjne krajobrazy i malownicze obszary. Na nizinym terenie spotkać można niewielkie wzgórza morenowe, bogate w roślinność kompleksy leśne, a także urokliwe obszary nad rzeką Dąbrówką oraz doliną Obry. Jest to obszar bezpieczny. Brak uciążliwego przemysłu sprawia, że gmina Piaski jest czysta ekologicznie i atrakcyjna pod względem krajoznawczym. Są tu doskonałe warunki dla uprawiania turystyki pieszej i rowerowej. Okazją do zapoznania się z walorami przyrodniczymi i kulturowymi gminy są trasy turystyczne oraz ścieżki dydaktyczne.

Teren gminy Piaski jest obszarem typowo rolniczym, obecnie nie ma tu żadnego miasta, 100 % mieszkańców mieszka na wsi. A na tych wsiach zachwycają kościoły czy dwory i pałace otoczone parkami. O urodzie regionu decydują bezkresne pola, dróżki, zadrzewienia śródpolne oraz obszary chronione (przyrodnicze i kulturowe). Jedyną miejscowość Piaski, o miejskim rodowodzie, zdecydowanie wyróżnia się spośród pozostałych wsi, nie tylko rangą administracyjną ale i zagospodarowaniem przestrzennym.

3.2. Rys historyczny gminy Piaski

W okresie średniowiecza ziemie obecnej gminy Piaski wchodziły w skład powstałej prawdopodobnie około poł. XIII w. kasztelanii krobskiej, przeniesionej później do pobliskiego Karca. Stanowiły jednak już od zarania swych historycznych dziejów domenę rozwijającej się własności prywatnej i kościelnej. Włości panującego należały tu wtedy do wyjątków. Niewielkiej roli, jaką odgrywała gospodarka książęca dowodzą pochodzące z ok. XII w. nieliczne tylko osady służebne. Ślad po jednej z nich, osadzie trudniącej się usługami łowieckimi, zachował się w nazwie miejscowej Strzelce Wielkie i Małe. Kościelną własnością w średniowieczu było na przykład, znane ze średniowiecznych źródeł pisanych, Drzęczewo.

Podobnie jak w całym kraju, ogromny wpływ na przeobrażenia w obrębie osadnictwa wiejskiego i reorganizacji włości feudalnych wywarła kolonizacja na prawie niemieckim. Odcisnęła swe piętno m. in. na rozplanowaniu i wyglądzie zewnętrznym wsi. Dla tych terenów szczególnie charakterystyczne były owalnice, gdzie od centrum (placu, stawu)

rozchodziły się drogi w różnych kierunkach. Zabudowa była zwarta i ciasna. Przykładem tego typu wsi jest Podrzecze czy Bodzewo.

Własność ziemska, wsie i grunty, często zmieniały właściciela. Przeważali właściciele prywatni, m. in. Gostyńscy, Radzewscy, Szanieccy, Unrugowie, Koszutscy. Po nadaniach dla klasztoru świętogórskiego część wsi stała się własnością kościelną.

W 1668 r., na fali kontrreformacji, Adam Konarzewski, ówczesny właściciel Gostynia, osadził na skraju obecnej gminy Piaski, na Świętej Górze niedaleko Gostynia, mnichów z kongregacji św. Filipa Nereusza, zwanych filipinami i bogato ich uposażył. Umożliwiło to zakonowi i spadkobiercom Konarzewskiego wystawienie z czasem okazałego kościoła oraz kompleksu budynków klasztornych.

Szczególną rolę we wzroście zaludnienia regionu odegrała lokacja nowego miasta – obecnych Piasków. Piaski nie stały się ośrodkiem miejskim z rzeczywistej potrzeby, ale dla zaspokojenia ambicji kasztelana śremskiego, dziedzica wsi Strzelce Wielkie i Smogorzewo, Karola Koszutkiego. W 1773 r. osadził on na piaszczystym pustkowiu kilkunastu osadników dając początek nowej osadzie. 15 stycznia 1775 r. uzyskał on od Stanisława Augusta odpowiedni przywilej lokacyjny przyznający osadzie prawa miejskie i nazwę. Dokument lokacyjny nadawał Piaskom, a właściwie Piasecznej Górze (nazwa Piaski została wprowadzona dopiero w 1842 r.) rozległe przywileje. Miasto rozwijało się jednak wolno, a ośrodek nie nabrał nigdy większego znaczenia, gdyż nie było tu warunków, które by uzasadniały jego organizację i funkcjonowanie. Dodatkowo jego powstanie wywołało zdecydowany opór właścicieli pobliskich miasteczek, szczególnie Gostynia. Jan Nepomucen Mycielski złożył nawet uroczysty protest przeciw lokacji Piasków, wpisany do akt grodzkich poznańskich, kościańskich i gostyńskich. Mimo interwencji, nawet w Warszawie, protest ten nie odniósł skutku.

Do Piasków, dzięki korzystnym warunkom stworzonym przez właściciela, ściągała ludność w większości pochodzenia niemieckiego. Choć Karol Koszutski sam był katolikiem, nie uzależniał zgody na osiedlenie się od przekonań religijnych. Widząc przewagę wyznawców luteranizmu ufundował im nawet zbór. W odróżnieniu od innych miast regionu (Gostynia, Krobi czy Ponieca), gdzie obowiązywał zakaz osiedlania się Żydów, dziedzic Piasków od początku powstania miasta wyraził chęć ich przyjęcia. W r. 1793 w Piaskach zamieszkiwało 378 osób, z czego – przyjmując kryterium wyznaniowe – 50% było Niemcami, a aż 30% było Żydów. Miasto liczyło 55 domów mieszkalnych, dysponowało kościołem luterskim i szkołą.

Posiadanie miasta było źródłem stosunkowo wysokich i różnorodnych dochodów. Władza miejska koncentrowała się w ratuszu, gdzie działały urzędy, m. in. wójtowski (sądownictwo) i burmistrzowski (władza wykonawcza). Podstawą działalności gospodarczej miast było rzemiosło cechowe. Tutaj szczególnie rozwijało się płóciennictwo (cech płócienników powstał w 1779 r.) i tkactwo. Jeszcze większe znaczenie miała wytwórczość piwa i trunków. W tak małych Piaskach obok 42 innych rzemieślników występowało 16 piwowarów i 10 gorzelników, których działalność (zwłaszcza właścicielowi miasta) przynosiła ogromne zyski. Funkcjonowało tu aż 11 szynków i 3 karczmy. Duże znaczenie miało też młynarstwo. Zboże mielono wyłącznie w wiatrakach, które stawiano na wzgórzach wokół miasta. Spora liczba wiatraków znajdowała się również na wsiach, np. w Bodzewie. Kwitł też handel, głównie dzięki przedsiębiorczości licznej tutaj żywołu żydowskiego, 8 razy w roku odbywały się jarmarki. Część ludności miasta trudniła się rolnictwem. Zabudowa miejska była w przewadze drewniana, szczególnym zagrożeniem dla niej były pożary. W dobie Polski szlacheckiej zarówno miasta jak i wsie cierpiały wielokrotnie z powodu klęsk elementarnych, zarazy, konfliktów zbrojnych i przemarszów wojsk.

Po utracie przez Polskę niepodległości na rzecz pruskiego zaborcy kasacji uległy dobra zakonne, a majątki szlacheckie zorganizowane w klucze (m. in. z najzamożniejszymi tutaj szelejewskim czy godurowskim) silnie odczuwały pruski fiskalizm. Obraz wsi zmienił się po wprowadzeniu reformy uwłaszczeniowej. Spowodowało to powstanie kilku nowych wsi oraz od 1 poł. XIX w. nowych folwarków szlacheckich. Skomasowano wszystkie grunty, odseparowano chłopskie od folwarcznych, wiele wsi przebudowano przestrzennie. Skutkiem tego majątki szlacheckie znacznie powiększyły swój areał ziemi uprawnej oraz unowocześniły. Po tym czasie zaczęto stawiać w nich okazałe rezydencje właścicieli i zabudowania gospodarcze, które sprostać miały nowym wyzwaniom.

Piaski, tak jak i inne miasta regionu, w ciągu XIX w. rozwijały się nadal, następował też w nich wyraźny wzrost liczby ludności, od 324 mieszkańców w 1816 r. do 592 w 1861 r. Skład narodowościowy w zasadzie się nie zmienił. Wieś była nadal w większości „polska”, jedynie w mieście Piaski spory odsetek stanowili Niemcy i Żydzi przeważając nad Polakami. Wielkie znaczenie dla dalszego rozwoju miast miało wprowadzenie w 1833 r. nowej ordynacji miejskiej. W jej wyniku miasta, także Piaski, od 1836 r. przestały być miastami szlacheckimi uzyskując znaczną samodzielność. Po zamknięciu granic pomiędzy zaborami upadło rzemiosło sukiennicze. Zaczęły więc wśród mieszkańców dominować tradycyjne rzemiosła miejskie. Coraz też większa ilość mieszkańców zajmowała się rolnictwem i hodowlą. Miasto stało się ośrodkiem typowo usługowym dla agraryzującego się regionu.

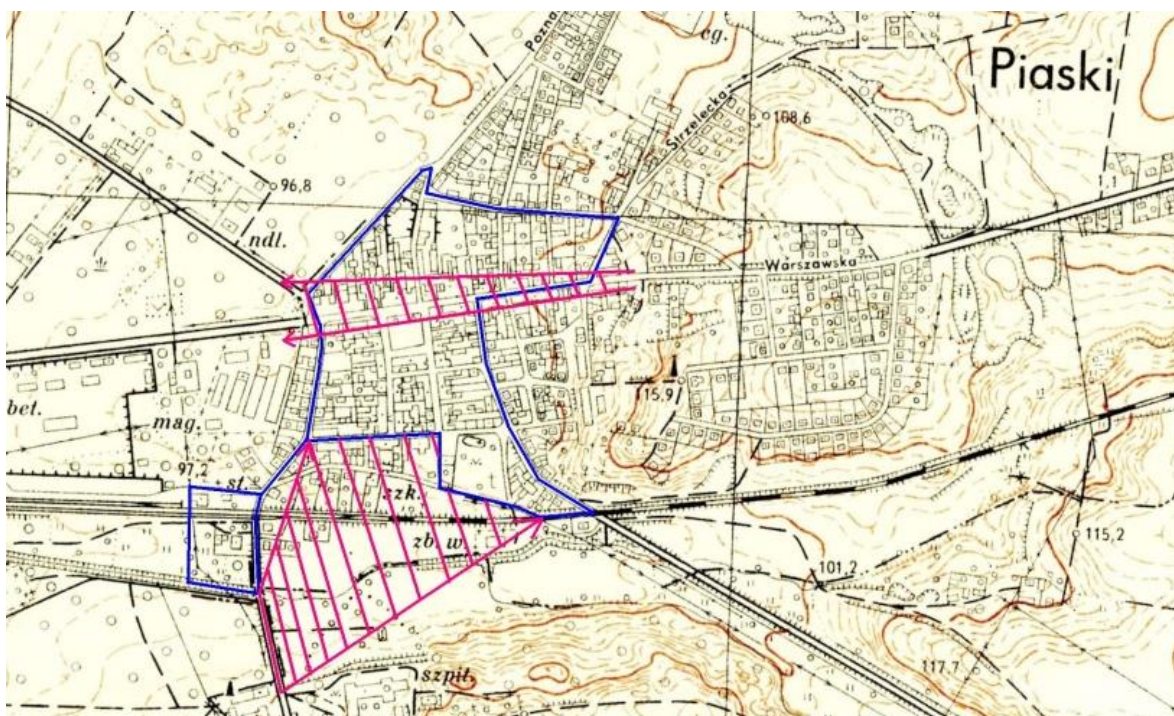
W 1887 r. utworzono powiat gostyński, w którym znalazł się obszar obecnej gminy Piaski. Ludność regionu stale się powiększała, przy czym największy wzrost zanotowano w Piaskach, mimo że wyemigrowała stąd znaczna liczba Żydów. Znaczny przyrost ludności pomiędzy 1871 a 1905 r. o 119 % (z 649 do 1419) był zapewne wynikiem napływu proletariatu wiejskiego osiedlającego się tu dla bliskości chłonnego rynku pracy jakim stawał się coraz prężniej rozwijający się pobliski Gostyń. Struktura wyznaniowa w Piaskach znacznie się zmieniła: od ok. 40% katolików i ewangelików oraz 20% Żydów w 1871 r., aż po 80% katolików, 15% ewangelików i 5% Żydów w 1905 r. Mimo ogólnego uprzemysłowienia w rejonie, do Piasków ono nie zawitało. Notuje się tu jedynie istnienie cegielni. Ważne stało się uruchomienie w 1888 r. linii kolejowej Leszno-Jarocin. W mieście funkcjonuje w tym czasie jedynie drobny handel, ale miasto się zmienia, choćby przez wybrukowanie wszystkich głównych ulic i wybudowanie, co prawda dopiero w 1897 r., ratusza. W 1895 r. na wzgórzu pod Piaskami otwarty został szpital Marysin prowadzony przez zakon bonifratrów (włączony w 1912 r. w granice administracyjne miasta). Według spisu z 1921 r. w Piaskach było 169 murowanych i pokrytych dachówką domów mieszkalnych, a zamieszkiwało je 1653 mieszkańców. W 1934 r. Piaski utraciły prawa miejskie i stały się swego rodzaju podgostyńskim osiedlem robotniczym. Po II wojnie światowej Piaski stały się ośrodkiem władz i administracji szczebla gminnego. Dokonały się tu później znaczne przeobrażenia, najbardziej widoczne w rozwoju przestrzennym miejscowości, m. in. poprzez wybudowanie całych miniosiedli jednorodzinnych domków mieszkalnych okalających stare zabytkowe centrum czy powstanie strefy aktywizacji gospodarczej w sąsiadującym Grabonogu.

3.3. Krajobraz kulturowy. Obszarowe wpisy do rejestru zabytków

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze. Wartościami krajobrazu kulturowego są jego cechy fizjonomiczne, będące wynikiem wykorzystania warunków naturalnych do stworzenia wartości kulturowych oraz niematerialna wiedza o społeczeństwie, które go stworzyło. W granicach krajobrazu kulturowego mogą znajdować się wszystkie kategorie zabytków, pomników lub stref, dla których stosuje się ustawowe formy ochrony zabytków.

Na terenie gminy Piaski do rejestru zabytków wpisano jeden obszar. Wpis dotyczy historycznej przestrzeni zurbanizowanej - **Zespół budowlany i dawne założenie urbanistyczne miejscowości Piaski** (nr rej. 1325/A z dnia 09.07.1992 r.).

Do rejestru wpisany został obszar w granicach przebiegających następująco: od zachodu ulicą Leśną skręcając w kierunku wschodnim w ulicę 27 Grudnia. Następnie w kierunku południowym ulicą Strzelecką, Warszawską do ulicy Św. Marcina. W kierunku południowym ulicą Św. Marcina do przejazdu kolejowego. Od przejazdu kolejowego w kierunku zachodnim wzdłuż południowej granicy zespołu kościelnego do ulicy Dworcowej. Ulicą Dworcową w kierunku południowo-zachodnim, skręcając następnie w kierunku północnym w ulicę H. Sienkiewicza aż do ulicy Leśnej.

Granice obszaru wpisanego do rejestru zabytków (z uwzględnieniem zewnętrznej, obrzeżnej zabudowy ulic granicznych) – zaznaczone kolorem niebieskim; obszar ekspozycji objęty ochroną (panoramy miasta) – zaznaczone kolorem czerwonym

W granicach objętych ochroną konserwatorską znajdują się następujące zespoły:

- dawny układ urbanistyczny miejscowości
- zespół kościelny
- zespół budynków dworcowych.

Ponadto ochroną obejmuje się otoczenie w formie obszarów ekspozycji:

- panoramy miasta widocznej z ul. Warszawskiej [od nr 41] w kierunku zachodnim,
- panoramy miasta (z dominantą bryły kościoła) widocznej z ulicy Dworcowej w kierunku północno-wschodnim.

Miejscowość rozwinięta wzdłuż drogi Gostyń-Borek Wlkp. Oparta w części wschodniej o tzw. Piaskową Górę. Od zachodu i północy utrzymana w obrębie pierwotnego założenia

urbanistycznego. Strona północna i wschodnia rozbudowana w końcu XIX i XX w. Ośrodkiem rozplanowania jest czworoboczny rynek z wylotami ulic w narożnikach. Przyrynkowa siatka ulic regularna, o parterowej bezstylowej zabudowie o charakterze małomiasteczkowym z XIX i XX w. W południowo-wschodniej części miejscowości usytuowany jest zespół dawnego kościoła luterańskiego, ob. katolickiego.

Oprócz wymienionych wyżej obszarów znajdujących się pod ochroną konserwatorską, na terenie gminy odnotować należy szereg wpisów zespołów przestrzennych, które również noszą znamiona wpisów obszarowych. Należą do nich wpisy do rejestru zabytków zespołów rezydencjonalnych, niekiedy też z folwarcznymi: w Bodzewie, Grabonogu, Podrzeczu i Szelejewie. Podobny charakter mają wpisy zespołów sakralnych: zespół klasztorny Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri na Świętej Górze w Głogówku, zespół dawnego kościoła ewangelickiego w Piaskach oraz zespół szpitala i klasztoru O.O. Bonifratrów w m. Piaski-Marysin.

Na terenie gminy nie istnieją parki kulturowe i nie planuje się ich utworzenia.

Zasady ochrony konserwatorskiej w stosunku do ochrony krajobrazu kulturowego opierają się m.in. na następujących zasadach: utrzymania historycznej kompozycji krajobrazu z ograniczeniem zakresu dopuszczalnych przekształceń oraz dostosowaniem elementów nowych do kompozycji istniejącej, utrzymania istniejącej tradycyjnej, charakterystycznej zabudowy oraz elementów zagospodarowania terenu o wartościach kulturowych, zachowania istniejących i odtwarzanie charakteru zniekształconych wnętrz krajobrazowych i urbanistycznych, zachowania osi kompozycyjnych i powiązań widokowych pomiędzy częściami składowymi krajobrazu, utrzymania lub uczytelnienia historycznego układu komunikacyjnego, zachowania zasadniczych proporcji wysokościowych kształtujących sylwetę zespołu ze szczególną ochroną istniejących, historycznych dominant wysokościowych, zachowania historycznej kompozycji układów zieleni wraz z koniecznością uzupełniania ubytków i kontrolą dosadzeń.

W przypadku wpisów obszarowych do rejestru zabytków zakłada ona ochronę konserwatorską niemal w stopniu całkowitym, gdyż każdy projekt budowlany musi zyskać akceptację konserwatorską. Ochrona ta dotyczy nawet budynków współczesnych usytuowanych na wskazanym terenie. Dlatego też w przestrzeń nie są wprowadzane szkodliwe przekształcenia, a ukształtowana historycznie harmonia architektoniczna i urbanistyczna nie jest zaburzana niekontrolowanymi zmianami kubatur, proporcji i kolorystyki budynków. Na wszelkie roboty remontowe i modernizacyjne (w tym też

termomodernizacyjne) w obszarze zabytkowym musi zostać wydane pozwolenie konserwatorskie.

Odnośnie do inwestycji związanych z nową zabudową pośród obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków zaleca się m. in.: konieczność dostosowania nowej zabudowy do kompozycji przestrzennej, w zakresie usytuowania, skali i bryły, kompozycji stylistycznej fasad, geometrii dachów, wysokości gzymsów i kalenic oraz nawiązania form współczesnych do lokalnej tradycji architektonicznej, utrzymanie istniejących podziałów nieruchomości, zachowanie proporcji wysokościowych, dotyczących szczególnie lokalizacji dominant wysokościowych mających wpływ na wygląd całego zespołu budowlanego oraz jego fragmentów, ze szczególnym uwzględnieniem osi widokowych na obiekty podlegające ścisłej ochronie konserwatorskiej, wyróżniające się charakterystycznymi cechami godnymi wyeksponowania.

3.4. Zabytki nieruchome o najważniejszym znaczeniu dla gminy Piaski

W myśl art. 6 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami za zabytki nieruchome uznaje się krajobraz kulturowy, układy urbanistyczne i ruralistyczne, zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Pod względem bogactwa dóbr kultury Gmina Piaski należy do stosunkowo zasobnych. Jest to gmina typowo rolnicza i to widoczne jest także w strukturze obiektów zabytkowych na jej terenie. Praktycznie nie ma tu obiektów stanowiących zabytki związane z terenami zurbanizowanymi, większość jest dowodem doskonałej kondycji majątności wiejskich, po których zachowały się liczne i różnorodne pozostałości materialne oraz szczególnie cenne i wielowyznaniowe zabytki sakralne.

Poza jednym wpisem obszarowym, który obejmuje dawne założenie urbanistyczne miejscowości Piaski, indywidualnie do rejestru wpisano łącznie 45 pozycji, zarówno samodzielnych jak i w ramach zespołów, w tym:

- Obiekty użyteczności publicznej: szpitale (przyklasztorne) – 2
- Obiekty sakralne: kościoły – 3; kaplice – 2; dzwonnice - 1; wikariaty i plebanie – 1; wieloelementowe zespoły klasztorne - 2
- Cmentarze – 2
- Pałace i dwory – 5

- Parki – 7; ogrody - 1
- Budynki folwarczne: spichlerze – 7; lamus – 1; obiekty mieszkalne – 2
- Zajazdy – 1
- Wiatraki - 1
- Inne: ogrodzenia, bramy – 2; kapliczki – 2; bud. gospodarcze – 3.

Poniżej wymienione i krótko scharakteryzowane zostaną wszystkie zabytki znajdujące się na terenie gminy Piaski, wpisane do rejestru zabytków, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną i naukową (wg. miejscowości w kolejności alfabetycznej).

Spichlerz folwarczny w Bodzewku

nr rej. 1385/A z dnia 09.02.1993 r.

Budynek wzniesiony w latach 1850-1880 na terenie podwórza folwarcznego. Wolnostojący, murowany z cegły, otynkowany, posadowiony na podmurówce z kamienia polnego, z ceglana rolką na wierzchu. Dwukondygnacyjny, podpiwniczony, nakryty dachem naczółkowym, dwuspadowym, krytym dachówką, z użytkowym poddaszem. Stropy drewniane, belkowe, wsparte rzędem drewnianych stolców. Podłogi drewniane. Schody wewnętrzne drewniane, drabiniaste, z balustradą, zewnętrzne z cegły. Otwory okienne zamknięte prosto, nie przeszklone, okratowane, z drewnianymi okiennicami od wewnątrz. Otwory drzwiowe zamknięte prosto, jednoskrzydłowe, deskowe. Główne drzwi wejściowe klepkowe, dwuwarstwowe, o układzie klepek romboidalnym, nabite ćwiekami. Bryła budynku zwarta, elewacje płasko opracowane, poszczególne kondygnacje wydzielone płaskim gzymsem. Elewacje szczytowe dwuosiove, elewacje frontowe pięciosiove. Budynek jest charakterystycznym dla południowej Wielkopolski przykładem XIX-wiecznych, murowanych spichlerzy folwarcznych.

Zespół pałacowo-parkowy w Bodzewie

nr rej. 1560/A z dnia 30.09.1995 r.

Położony w centrum wsi. W skład zespołu wchodzi park krajobrazowy z 2 poł. XIX w. oraz pałac z 1900-1915 r. usytuowany we wschodniej części parku. Pałac dwukondygnacyjny, podpiwniczony, wzniesiony na rzucie prostokąta, o zwartej, prostej bryle. Posadowiony na wysokim cokole, murowany, z cegły, otynkowany, nakryty dachem krytym dachówką. Elewacje symetryczne, frontowa i tylna ośmioosiowe, na osiach otwory okienne. Na osi symetrii elewacji ogrodowej półkolisty taras z balustradą i schodami prowadzącymi do

ogrodu oraz 4 filarami wspierającymi balkon II kondygnacji. W połąci dachu dwuosiowa mansarda zwieńczona trójkątnym frontonem. Na osi wejście do budynku poprzedzone portykiem. Pałac o skromnym wystroju architektonicznym, prezentuje typ prowincjonalnego budownictwa o charakterze rezydencjonalnym. Pałac wzniesiony został z inicjatywy Fundacji Dla Wdów i Sierot Po Pastorach Niemieckich. Po II wojnie światowej pełnił funkcję przytułku, od lat 50. XX w. znajduje się w nim Dom Dziecka.

Na zachód od pałacu rozciąga się niewielki park o charakterze krajobrazowym. Zadrzewienie parkowe występuje wokół jego granic, w centrum parku rozległa polana. W starodrzewie parkowym występują dęby, lipy i kasztanowce.

Dwa spichlerze - najcenniejsze elementy zespołu folwarcznego w Bodzewie

nr rej. 1386/A i 1384/A z dnia 09.02.1993 r.

Budynek starszego spichlerza z 1850 r. usytuowany jest przy podwórzu folwarcznym bliżej pałacu. Obiekt wolnostojący, założony na rzucie prostokąta, murowany, z cegły, otynkowany. Budynek trójkondygnacyjny, nakryty dachem dwuspadowym kryty dachówką, z użytkowym poddaszem, podpiwniczony. Na podmurówce z kamienia polnego łamanego z ceglana rolką na wierzchu posadowione są ceglane ściany. Sklepienie piwnicy kolebkowe, na pozostałych kondygnacjach stropy drewniane, belkowe, wsparte rzędem drewnianych stolców. Podłogi drewniane, deskowe. Schody zewnętrzne, poprzedzające główne wejście, z cegieł, z metalową balustradą, wewnętrzne drewniane, drabiniaste. Otwory okienne zróżnicowane, w opaskach. W piwnicy i w I kondygnacji zamknięte prosto, w II kondygnacji zamknięte łukiem pełnym, w III odcinkiem łuku. Część otworów przeszklona, część z wewnętrznymi okiennicami. Otwory drzwiowe zamknięte prosto, z drzwiami drewnianymi. Główne drzwi obite blachą zdobioną ukośną kratownicą. Bryła budynku zwarta, elewacje szczytowe 2 osiowe z blendami okiennymi, pozostałe elewacje 5 osiowe z oknami. Kondygnacje wydzielone podwójnym gzymsem prostym. Na osi symetrii pseudoryzalit z otworem drzwiowym podkreślonym rodzajem tympanonu. Obiekt charakterystyczny dla budynków spichrzowych z 1 poł. XIX w. wykorzystujących wpływy architektury klasycystycznej.

Drugi spichlerz, z 1908 r., usytuowany nieco dalej od pałacu, w ciągu zabudowy gospodarczej podwórza. Wzniesiony na rzucie prostokąta, pierwotnie dwuprzjazdowy, niepodpiwniczony, trójkondygnacyjny, z użytkowym poddaszem, nakryty spłaszczonym dachem dwuspadowym krytym papą. Murowany, z cegły, o wątku krzyżowym, nieotynkowany. Stropy drewniane, wsparte na 2 rzędach stolców. Podłogi drewniane,

deskowe, schody drewniane z balustradami. Otwory okienne zamknięte odcinkiem łuku. Okna dwuskrzydłowe, okratowane. Wrota drewniane dwuskrzydłowe, zamknięte odcinkiem łuku. Brył budynku zwarta, prosta. Elewacja szczytowa gładka. Kondygnacje wydzielone gzymsami. Obiekt w swojej bryle, rozwiązaniu elewacji i detalach architektonicznych jest typowy dla XX-wiecznej zabudowy folwarcznej.

Wiatrak koźlak usytuowany w Bodzewie, przy drodze do Pępowa

nr rej. 1125/A z dnia 29.05.1988 r.

Wzniesiony w 1760 r. Podstawę wiatraka stanowi koziół wsparty na fundamencie z kamienia polnego i podmurówce z cegły. Pozostała konstrukcja wiatraka nie zachowała się do dnia dzisiejszego. Według danych archiwalnych był to obiekt postawiony na planie prostokąta o boku długości ok. 5 m, z dachem dwuspadowym pokrytym gontem.

Spichlerz folwarczny w Drzędzewie

nr rej. 1387/A z dnia 09.02.1993 r.

Budynek spichlerza z 1850 r. znajdujący się na terenie podwórza folwarcznego to obiekt wolnostojący, murowany, z cegły, częściowo otynkowany, założony na rzucie prostokąta, dwukondygnacyjny, z użytkowym, dwupoziomowym poddaszem, podpiwniczony, nakryty dachem dwuspadowym krytym eternitem. Ściany posadowione na podmurówce z kamienia polnego z ceglana rolką na wierzchu. Stropy drewniane, wsparte rzędem drewnianych stolców. Otwory okienne prostokątne, w opaskach z tynku, przeszklone, zakratowane. Otwory drzwiowe zamknięte prosto, do piwnicy odcinkiem łuku. Drzwi główne klepkowe o romboidalnym układzie desek, nabite ćwiekami. Podłogi na I kondygnacji cementowe, pozostałe drewniane. Schody wewnętrzne drewniane drabiniaste, przed wejściem głównym z polnych kamieni. Bryła budynku prosta, zwarta, elewacje płaskie, szczytowe 2 osiowe, pozostałe 4 osiowe. Kondygnacje wydzielone gzymsami. Spichlerz jest przykładem typowego południowo-wielkopolskiego XIX wiecznego magazynu zbożowego.

Zespół klasztorny Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri na Świętej Górze w Głogówku

nr rej. 570 z dnia 19.05.1956 r.

Tradycja Świętej Góry jako miejsca kultu Maryjnego sięga XV wieku. Istniała tu wówczas kaplica, później szachulcowy kościółek. Po sprowadzeniu w XVII w. Filipinów rozpoczęto budowę drewnianego klasztoru.

Zespół budynków barokowych i późnobarokowych, wzniesionych z fundacji Adama Konarzewskiego i jego następców, złożony jest z kościoła – Sanktuarium Matki Bożej Świętogórskiej Róży Duchownej, połączonego z nim korytarzowym przejściem klasztoru, ogrodzenia z bramami, dawnego szpitala, kaplicy przy cudownym źródle oraz (na terenie gm. Gostyń) u stóp wzniesienia budynków dawnego zajazdu zw. Nadolnikiem.

Kościół wznoszony z przerwami w latach 1675-1758 na wzór kościoła Santa Maria della Salute w Wenecji, wg. projektu Baltazara Longheny (?) i Pompeo Ferrariego (kopuła). W budowie uczestniczyli m. in. arch. Jerzy i Jan Catenaci. Monumentalna barokowa świątynia wzniesiona została na planie centralnym. Do ośmiobocznej nawy z obejściem przylega prostokątne prezbiterium i 6 kaplic bocznych. Nad nawą wznosi się posadowiona na bębnie kopuła. Kaplice nakryte są kolebkami, a obejście – sklepieniami krzyżowymi. Kopułę zdobią freski Jerzego Wilhelma Neunhertza z 1746 r., pokazujące sceny z życia św. Filipa Neri. Zewnątrz fasada zachodnia i wschodnia ściana prezbiterium zwieńczone wieżyczkami o blaszanych hełmach z arkadowymi prześwitami. Fasada rozczłonkowana kolumnami dźwigającymi przełamujące się belkowanie; na osi portal flankowany kolumnkami; ponad nim i po bokach nisze w ozdobnych obramieniach z kamiennymi rzeźbami. Kopuła na wysokim opilastrowanym tamburze, czasza kryta blachą miedzianą zwieńczona smukłą latarnią nakrytą bogato profilowanym hełmem. Elewacje kaplic podzielone belkowaniem na dwie kondygnacje zwieńczone trójkątnymi szczytami. Przed kruchtą taras z ażurową balustradą dostępny przez troje promieniście założonych schodów. Bogate – głównie barokowe i rokokowe – jest wyposażenie wnętrza świątyni. W ołtarzu głównym z 1. poł. XVIII w. znajduje się cudowny obraz Matki Boskiej z 1540 r., wykonany temperą na desce, z panoramą Gostynia w tle. Ozdobne ołtarze znajdują się także w kaplicach bocznych. W zakrystii uwagę zwracają rokokowe meble, harmonijnie skomponowane z architekturą wnętrza. Pod kościołem znajdują się krypty grobowe.

Mur kościelny z ok. poł. XVIII w. ceglany, nieotyńkowany, rozczłonkowany lizenami i płycinami. Otwór bramny flankowany filarami z przerwany falistym frontonem, na którym kamienne figury Wiary i Nadziei; między filarami krata nadświetla. Po bokach bramy przejścia zamknięte arkadami.

Klasztor wzniesiony w latach 1732-1748 wg. projektu arch. Pompeo Ferrariego. Murowany, piętrowy, na rzucie czworoboku zamykającego kwadratowy wirydarz, który otaczają na obu kondygnacjach krużganki nakryte sklepieniami kolebkowo-krzyżowymi i kolebkowymi. Od zewnątrz elewacje rozczłonkowane lizenami a narożniki skrzydeł opilastrowane. W elewacji frontowej ściany czołowe skrzydeł bocznych pozornie

zryzalitowane, zwieńczone wolutowymi szczytami. Na osi kwadratowa wieżyczka o ściętych narożach zwieńczona blaszanym hełmem z prześwitem arkadowym. Portal główny ujęty kolumnami, zwieńczony belkowaniem i oknem w dekoracyjnym obramieniu. W wirydarzu klasztornym, pośrodku studnia przykryta drewnianym ośmiobocznym dachem zwieńczonym cebulasto, wspartym na ośmiu filarkach. Na iglicy chorągiewka z datą 1657 r.

Mur klasztoru z bramą wjazdową z 2 poł. XVIII w. o koszowym łuku arkady zaakcentowanym parą ukośnie ustawionych filarków, w których półkoliste wnęki. Sień przejazdowa kryta drewnianym belkowanym stropem.

Dawny szpital zbudowany w XVIII w. murowany, parterowy, na rzucie wydłużonego prostokąta z dwiema sieniami na przestrzał, zwieńczony czterospadowym dachem. W elewacji frontowej dwie wystawki szczytowe.

Kaplica murowana, na rzucie prostokąta, nakryta dachem dwuspadowym z ośmioboczną wieżyczką. Przed kaplicą mur z 1781 r. zbudowany w czworobok ze studnią w cylindrycznym obmurowaniu przykrytym stożkowym daszkiem z popiersiem św. Tomasza.

Dawny zajazd klasztorny, tzw. Nadolnik zbudowano w 2 poł. XVIII w. Złożony z domu mieszkalnego i dawnej stajni. Główny budynek mieszkalny na rzucie prostokąta, z sienią na osi, nakryty dachem mansardowym. Stajnia, ob. dom nakryta dachem czterospadowym.

Na mocy rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 26 lutego 2008 r. zespół klasztorny na Świętej Górze został wpisany na listę **pomników historii** ze względu na wartości historyczne, przestrzenne, architektoniczne i artystyczne oraz wartości niematerialne zespołu, który przetrwał jako jednolity stylowo i jest wyjątkowym przykładem pełnego baroku włoskiego w Polsce.

Park pałacowy w Godurowie

nr rej. 74 z dnia 02.05.1956 r.

Park założony w 2 poł. XVIII w. wokół nieistniejącego dziś pałacu (na miejscu którego wzniesiono współczesną rezydencję), z wykorzystaniem starych drzew rosnących przy pałacu. Park w stylu angielskim, w końcu XX w., zrewitalizowany. Przy północnej granicy blisko 7 ha parku zlokalizowane są 3 stawy.

Zajazd w Grabonogu

nr rej. 575/Wlkp/A z dnia 12.09.1969 r.

Dawny zajazd (obecnie dom nr 66) usytuowany jest przy rozwidleniu dróg prowadzących z Gostynia i Świętej Góry w kierunku południowym do Grabonogu

i Podrzecza. Wybudowany został w 1 poł. XIX w. Jest murowany, parterowy, kryty dachem naczółkowym. Wnętrze przebudowane. Pierwotnie na osi była sień, a po jej bokach duża izba i gościnne pokoje.

Zespół dworski w Grabonogu

nr rej. 565 z dnia 09.05.1956 i 564 z dnia 08.05.1956 r.

W skład zespołu wchodzi dawny dwór, który później stał się oficyną, jeden z budynków gospodarczych (lamus) w jego sąsiedztwie oraz park.

Dwór zbudowany został zapewne już ok. 1800 r. Klasycystyczny. Drewniany, konstrukcji szkieletowej wypełnionej gliną i cegłą, otynkowany. Wzniesiony na planie prostokąta, parterowy, pięciosiowy, z niewielką przybudówką. W fasadzie frontowej wydatny piętrowy ryzalit. Naroża boniowane. Elewacja ryzalitu ujęta dwiema parami drewnianych pilastrów podtrzymujących belkowanie doryckie, zwieńczona trójkątnym przyczółkiem. Dach czterospadowy, kryty gontem. Układ wnętrza niesymetryczny, częściowo zmieniony, w ryzalicie sień z parą drewnianych kolumniek podtrzymujących strop. W dworze mieści się dziś Muzeum im. bł. E. Bojanowskiego.

Dwór otacza niewielki XIX-wieczny park w stylu krajobrazowym.

Na wschód od dworu położony jest lamus, dawny dworski budynek gospodarczy z 1 poł. XIX w. Murowany, otynkowany, parterowy, podpiwniczony, kryty dachem naczółkowym. Wzniesiony na planie prostokąta, o elewacjach ożywionych boniowaniem oraz czworobocznymi i półkolistymi płycinami.

Zespół dawnego kościoła ewangelickiego w m. Piaski

nr rej. 885/Wlkp/A z dnia 25.01.1957 r. i z 20.02.2013 r.

Zabytkowy zespół sakralny tworzą: kościół, dawny cmentarz przykościelny i dzwonnica.

Kościół parafialny pw. Niepokalanego Serca Maryi został zbudowany w latach 1775-1782 z fundacji ówczesnego właściciela miasta Karola Koszutkiego jako luterański. Orientowany, konstrukcji szkieletowej wypełnionej gliną i cegłą, otynkowany, z dachem dwuspadowym. Salowy, z prezbiterium zamkniętym wielobocznie i kwadratową wieżą od zachodu krytą blaszanym hełmem z czworoboczną drewnianą latarnią. Wewnątrz dwukondygnacyjne empory.

Dzwonnica z 1 poł. XIX w., drewniana, oszalowana. Wzniesiona na planie kwadratu, ściany lekko pochyłe, dach namiotowy kryty gontem.

Ewangelicki zbór okala dawny cmentarz przykościelny, użytkowany do 1945 r., później przekształcony w park. Wzdłuż jego zachodniej granicy zachował się fragment zabytkowego ceglano-cytrynowego muru ogrodzeniowego z bramą.

Zespół szpitala i klasztoru OO. Bonifratrów w m. Piaski-Marysin

nr rej. 1415/A z dnia 01.06.1993 r.

Neogotycki zespół szpitala i klasztoru OO. Bonifratrów w Piaskach-Marysinie, zaprojektowany przez architektów wrocławskich z udziałem lokalnych budowniczych stanowi zwarte i jednorodne stylowo założenie przestrzenno-architektoniczne doskonale współgrające z rozwiązaniem kwestii funkcjonalno-użytkową. Jego wzniesienie w latach 1893-95 z fundacji Marcelego Zóltowskiego z Godurowa i późniejsza rozbudowa na początku XX w. stanowiły w okresie zaborów akt patriotyczny zarówno przez sam fakt założenia w owym czasie nowego polskiego klasztoru jak i ogromnego zaangażowania polskiego ziemiaństwa i okolicznej ludności w dzieło budowy.

Zabytkowy zespół budowlany oraz układ przestrzenny zespołu wznoszonego od końca XIX do początku XX w. tworzą:

- budynek szpitala i klasztoru z 1893-1895 r., rozbudowany w 1908-1909 r.,
- kaplica z 1905-1907 r.,
- budynek szpitalny z 1903-1904 r.,
- budynek mieszkalno-gospodarczy ze spichlerzem z 1893-1894 r.,
- budynki gospodarcze z 1893-1894 r.,
- kostnica z 1916 r.,
- kapliczka słupowa z 1905 r. przed fasadą szpitala,
- park z XIX - pocz. XX w. w o pow. 6.40 ha wraz z usytuowanym na jego terenie cmentarzem zakonnym z k. XIX w.

Obiekty budowlane skupione są głównie wokół prostokątnego dziedzińca, z których dominującą rolę odgrywa budynek szpitala i klasztoru wraz z przylegającą do niego kaplicą. Po stronie południowej dziedzińca usytuowane są zabudowania mieszkalno-gospodarcze. Na wschód od kompleksu zabudowań, na stoku skarpy rozciąga się park przyklasztorny z cmentarzem. Budynki zespołu murowane, na kamiennie-ceglanych cokołach, nieotynkowane, oblicowane cegłą klinkierową, przekryte dachami dwuspadowymi, krytymi dachówką. Budynek szpitala i klasztoru założony na rzucie litery H, podpiwniczony, dwukondygnacyjny z użytkowym poddaszem. Fasada jedenastoosiowa z umieszczonym z boku ostrołukowym portalem, środkowa część elewacji podkreślona międzyokiennymi

lizenami, w partii dachu zwieńczona szczytem z ostrołukową, schodkową blendą i niszą z figurą. Okna umieszczone w płytkich niszach, zamknięte łukami odcinkowymi, z powtarzającymi ich bieg odcinkami gzymsów nadokiennych. Kondygnacje dzielone gzymsami kordonowymi z cegły na kant, gzyms koronujący arkadkowy. W dachach wystawki. Kaplica - orientowana, założona na rzucie prostokąta, dwuprzęsłowa z chorem i zamkniętym trójbocznie prezbiterium, oszkarpowana. Sklepienie krzyżowe wsparte na dwóch filarach, okna ostrołukowe. W części zachodniej dachu murowana sygnaturka. Wyposażenie neogotyckie, w oknach prezbiterium figuralne witraże. Pozostałe zabudowania mieszkalno-gospodarcze i szpitalne jedno- i dwukondygnacyjne z detalem architektonicznym będącym powtórzeniem i uproszczeniem form z budynku głównego.

Położony na wschód od zabudowań, na skarpie, las w k. XIX i 1 ćw. XX w przekształcony został w park przyklasztorny z drzewostanem sosnowym uzupełnionym innymi gatunkami drzew (m.in. kasztanowce, dęby, lipy). Stanowi park typu leśnego. Na jego terenie w k. XIX w założono cmentarz zakonny z zachowanymi m.in. nagrobkami braci Bonifratrów z lat 1932-78 i księży emerytów z 1 poł. XX w.

Zespół pałacowy w Podrzeczu oraz elementy kolonii mieszkalnej

nr rej. 1382/A z dnia 23.02.1973 r. (pałac i park);

792/Wlkp/A z dnia 13.03.2013 r. (domy)

Pałac wzniesiony ok. 1848 r., w stylu neogotyckim, dla Mikołaja Beliny-Węsierskiego, usytuowany jest w centralnej części rozległego parku krajobrazowego. Murowany z cegły, na cokole licowanym kamieniem, nieotynkowany, w całości podpiwniczony. Plan niesymetryczny, oparty o prostokąt, z ryzalitem na osi głównego wejścia, z dostawionym do niego portykiem w przyziemiu z ostrołukowymi arkadami i narożnymi filarami ujętymi szkarpami. W narożu, na prawo od wejścia trójkondygnacyjna wieża na planie sześciokąta zwieńczona ażurową balustradą ze sterczynami, mieszcząca klatkę schodową. W elewacji tylnej dwa pięcioboczne ryzality o zróżnicowanych wielkościach, kolejny prostokątny przy ścianie bocznej. Po lewej stronie od wejścia kolejny pięcioboczny ryzalit z tarasem. Bryła rozczłonkowana o zróżnicowanej wysokości. Zasadniczo jednokondygnacyjna z niewysokim poddaszem i podpiwniczeniem. Wieża oraz ryzalit w sąsiednim narożniku zwieńczone attykami. Część środkowa elewacji ogrodowej ze schodkowym szczytem. W części dachu liczne, ozdobne kominy. Elewacja frontowa dziesięcioosiowa, niesymetryczna.

Park w niezmiennym układzie. Przecięty w połowie drogą dojazdową do pałacu (i dalej na podwórze folwarczne), przed którym usytuowano owalny zajazd. W drzewostanie

dominuje jesion, od strony frontowej pałacu drzewa liczniejsze i starsze. Ścieżki spacerowe zatarte, z tyłu pałacu ich brak, a park przechodzi w łąkę.

Na zachód od zespołu pałacowo-parkowego, za drogą, mieściła się kolonia mieszkalna pracowników folwarcznych. Dwa domy, nr 4 i 5, zostały objęte ochroną konserwatorską. Budynek nr 4 (dwojak) murowany, otynkowany, parterowy z użytkowym poddaszem. Kryty dachem czterospadowym, uskokowym z wysuniętym okapem i wycinanymi kroksztynami. Na osi fasady drewniany ganek w formie trójkolumnowego portyku wspierającego oszalowany szczyt. Budynek nr 5 (czworak) murowany, parterowy, z użytkowym poddaszem, otynkowany. Kryty dachem mansardowym z wysuniętym okapem na wycinanych kroksztynach. W dachu od frontu wystawka zamknięta trójkątnym szczytem; po bokach w dolnej połaci dachu okna powiekowe. Oba budynki powstały na pocz. XX w. i są świadectwem charakterystycznego dla tego okresu „stylu dworskowego” w budownictwie.

Elementy zespołu dworsko-folwarcznego w Smogorzewie – park dworski oraz dwa budynki folwarczne

nr rej. 1570/A z dnia 10.11.1995 r. (park);

1148/A z dnia 05.10.1989 r. (bud. folwarczne)

Zespół rezydencjonalny w Smogorzewie tworzył pierwotnie dwór i park. Dziś XIX wieczny dwór już nie istnieje (rozebrany w 2008 r.). Niewielki, trzyhektarowy park dworski założony został w 2 poł. XIX w. Położony jest na stoku. Rozciąga się na południe od zabudowań folwarcznych. Drzewostan jego tworzą dęby, buki, klony, jesiony, lipy, topole, sosny, świerki i kasztanowce. Rosną one w zmieszaniu jednostkowym, a topola grupowo. Układ komunikacyjny dziś już zatarty. W parku liczne, wtórne głązy narzutowe. Park nieogrodzony, zaniedbany.

Z zabudowań folwarcznych najwartościowsze są dwa spichlerze, z których jeden został zamieniony w obiekt inwentarski. Spichlerz oraz chlewnia (dawny spichlerz) powstały w latach 1860-1900. Są połączone łącznikiem (nowym w miejsce starego). Założone na planie prostokąta, dwukondygnacyjne, z użytkowym poddaszem, nakryte dachem dwuspadowym. Stropy odcinkowe (stajnia) i drewniane (spichlerz). Ceglane ściany zostały posadowione na podmurówce z kamienia polnego łamanego. Otwory okienne zamknięte łukiem pełnym, w poziomie poddasza trójarkadowe blendy. Otwory drzwiowe zamknięte łukiem odcinkowym. Ściany frontowe flankowane ryzalitem pozornym przechodzącym w górnej kondygnacji w formę wieżyczki zwieńczonej dachem namiotowym. Ściany elewacji

rozcłonkowane gzymsem i pilastrami. Oba budynki tworzą nietypowy w ramach zespołu folwarcznego przykład założenia magazynowego, przez co są szczególnie interesujące.

Kościół parafialny pw. św. Marcina Biskupa w Strzelcach Wielkich

nr rej. 1281/A z dnia 02.11.1971 r.

Jest to najstarszy kościół w gminie Piaski. Pierwsza świątynia, drewniana, ufundowana została w 1389 r. Obecny kościół wzniesiono w latach 1487-90 staraniem biskupa poznańskiego Uriela Górki. Restaurowany przed 1686 r. W 1902-3 r. powiększony przez dobudowanie transeptu i prezbiterium z zakrystiami. Wieżę, w stylu romańskim, wysokości ok. 23 m, dobudowano w 1862 r. Kościół orientowany. Murowany z cegły, otynkowany. Nawa późnogotycka, czteroprzęsłowa, nakryta pozornym sklepieniem wspartym na drewnianych słupach. Zewnątrz oszkarpowany. Wnętrze świątyni obfituje w zabytkowe wyposażenie. Przy kościele warto zwrócić uwagę na grobowiec rodziny Stablewskich z XVIII wieku.

Budynek wikariatu, sali parafialnej z domem zarządcy dóbr kościelnych wraz z frontowym ogrodzeniem, podwórzem gospodarczym i ogrodem w Strzelcach Wielkich

nr rej. 595/Wlcp/A z dnia 18.01.2008 r.

Budynek wikariatu i sali parafialnej z domem zarządcy dóbr kościelnych zbudowany w 1903 r. usytuowany jest w centrum wsi, w sąsiedztwie kościoła parafialnego. Główna część budynku jednokondygnacyjna, z salą parafialną na planie prostokąta. Przylegająca od północy nieco część mieszkalna, dwukondygnacyjna. Obie części nakryte wysokim dachem dwuspadowym naczółkowym z oknami powiekowymi. Od strony południowej dostawiona niższa przybudówka. Elewacje budynku tynkowane gładko i fakturowo, rozcłonkowane pilastrami, powyżej boniowanego przyziemia. Wystroju elewacji dopełniają: profilowany gzyms koronujący, opaski okienne i drzwiowe, sztukatorskie girlandy oraz ozdobne zwieńczenia otworów drzwiowych do sali w formie luku wklęsło- wypukłego. Pomieszczenia nakryte stropami drewnianymi z podsufitkami. Nad piwnicami odcinkowe sklepienia ceramiczne. Sala parafialna z podwyższonym stropem o przekroju trapezu z otwartą dolną częścią więźby dachowej z dekoracyjnymi elementami szyszek. Budynek poprzedzony jest od frontu ogrodem ozdobnym z ogrodzeniem z dekoracyjnie kutej kraty pomiędzy ceglanyimi słupkami nakrytymi dwu- i wielospadowymi daszkami, Podwórze gospodarcze stanowi zaplecze budynku od strony wschodniej.

Zespół pałacowy w Szelejewie

nr rej. 1507 z dnia 10.04.1974 r. (pałac i park),
606 (kaplica) i 604 (oficyna i spichrz) z dnia 01.02.1957 r.

Najstarszym obiektem w zespole jest barokowa kaplica położona na terenie parku, niedaleko pałacu. Ufundowana w 1647 r. przez Andrzeja Pogorzelskiego. Orientowana. Murowana, otynkowana. Salowa, zamknięta wielobocznie, zwieńczona stropem, z zakrystią i kruchtą. Dachy kryte gontem. Na nawie wieżyczka na sygnaturkę nakryta hełmem barokowym z wieloboczną latarnią.

Kolejnym zabytkowym budynkiem w parku jest pałac. Zbudowany w 1906 r. dla rodziny książąt Schonburg-Waldenburg jako pałacyk myśliwski w stylu angielskim. Murowany, otynkowany. Wzniesiony na planie wydłużonego prostokąta z, dostawionym po 1920 r., na osi czterokolumnowym portykiem z jońskimi kapitelami kolumn, z symetrycznym podjazdem z dwoma zejściami do parku. Przebudowa zmieniła styl obiektu na klasycystyczny. Dwukondygnacyjny, w całości podpiwniczony, na wysokim cokole, nakryty obecnie (po pożarze) płaskim czterospadowym dachem. Portyk zwieńczony trójkątnym tympanonem, w którego tle schodkowy szczyt korpusu. Powyżej kartusz herbowy fundatorów. Elewacja frontowa ujęta boniowaniem po bokach.

Pałac otacza ok. 4 ha park ogrodzony murem. Powstał w XVIII w., ale jego obecny kształt ustalony został po wybudowaniu pałacu. Przed pałacem, od frontu, rozległa polana stanowiąca oś widokową. Z tyłu pałacu rozległy dziedziniec z klombem pośrodku. W parku rośnie blisko 40 gatunków drzew z podstawowym zadrzewieniem lipowym (37%), klonowym, jesionowym i dębowym. Wyjątkowo mały udział mają w parku drzewa iglaste (1%). W parku brak pomnikowych drzew, jeden taki okaz - dąb rośnie poza obecnym parkiem, przy dawnym dworze.

W pocz. XIX w. na terenie majątku wzniesiono dwa obiekty w stylu klasycystycznym: dawny dwór, później będący oficyną oraz spichlerz pomiędzy starym dworem a wybudowanym później nowym pałacem, kompozycyjnie związany z dworem. Dwór murowany, otynkowany, parterowy, z nowszymi przybudówkami przy ścianach szczytowych, na planie prostokąta. Od frontu ganek zwieńczony trójkątnym szczytem wspartym na dwóch kolumnach. Dach naczółkowy. Spichlerz murowany, otynkowany, piętrowy, z piwnicami sklepionymi kolebkowo. Od frontu trzyosiowy płytki ryzalit, w którym wejście ujęte w półkolumny. Między kondygnacjami profilowany gzyms. Bryłę spichlerza wieńczy dach naczółkowy.

Zasady ochrony konserwatorskiej odnośnie obiektów wpisanych do rejestru:

Wpis do rejestru zabytków jest podstawową formą ochrony zabytków. Zabytki wpisane do rejestru korzystają z pełnego zakresu ochrony określonego w przepisach ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ów wpis tworzy po stronie właściciela lub posiadacza zabytku określone prawa i obowiązki, jednocześnie kształtując po stronie organów administracji konserwatorskiej uprawnienia do stosowania środków władczej ingerencji wobec chronionego zabytku. Najpoważniejszą konsekwencją wpisania zabytku do rejestru jest konieczność uzgodnień i uzyskiwania pozwoleń konserwatorskich na prowadzenie różnego rodzaju działań przy zabytku (wszystkich prac budowlanych, konserwatorskich, renowacyjnych i rewaloryzacyjnych przy obiektach oraz na terenach wpisanych do rejestru zabytków, a także prac porządkowo-sanacyjnych i wycinki drzew na terenach zabytkowych parków). Uzależnienie możliwości ich realizacji od zgody WKZ uzasadnione jest przede wszystkim zapobieganiem dokonywania ingerencji w substancję zabytku, które w efekcie mogłyby doprowadzić do uszczuplenia, a nawet utraty wartości zabytkowych. Niezwykle istotnym narzędziem przysługującym administracji konserwatorskiej względem zabytków rejestrowych jest uprawnienie do stosowania środków nadzoru konserwatorskiego, czyli kontroli przestrzegania i stosowania przepisów ustawy, a w przypadku ich naruszenia – do podejmowania odpowiednich działań mających na celu usunięcie naruszeń i zabezpieczenie wartości zabytku.

W ochronie zabytków rejestrowych stawia się na autentyczność jako wartość nadrzędną. Ochronie podlega zarówno ich forma jak i substancja. Największą wartość mają obiekty w jak najmniejszym stopniu przekształcone, poddawane przede wszystkim zabiegom konserwacji jako nadrzędnym środkom zachowawczym. W otoczeniu zabytku obowiązuje zakaz lokalizacji wszelkich inwestycji mogących przyczynić się do pogorszenia wyglądu obiektów i zespołów budowlanych, a także osi widokowych na te obiekty i zespoły oraz których funkcja nie jest dostosowana do charakteru zabytkowego otoczenia.

3.5. Gminna ewidencja zabytków (nieruchomych i archeologicznych)

Przedmiotem ochrony zabytków i opieki nad nimi (zgodnie z art. 3 i 6 ustawy o ochronie zabytków) jest każdy zabytek (czyli element dziedzictwa i krajobrazu kulturowego) posiadający określone cechy, niezależnie od tego czy ustanowiono dla niego formę ochrony.

Zabytki nieruchome wpisane do rejestru oraz obiekty zabytkowe o wartości lokalnej stanowią gminną ewidencję zabytków. Zgodnie z zapisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ewidencja jest podstawą do sporządzenia programów opieki nad zabytkami. Wójt prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy. W ewidencji powinny być ujęte: zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków oraz inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także zabytki wyznaczone przez wójta w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Aktem prawnym, który reguluje zasady prowadzenia ewidencji zabytków przez poszczególne organy jest Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 roku (t.j. Dz. U. 2021 poz. 56) w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. Rozporządzenie określa szczegółowo jak powinna wyglądać karta ewidencyjna i adresowa zabytku, zasady, na podstawie których obiekt zostaje wpisany bądź wykreślony z ewidencji oraz sposób gromadzenia zbioru dokumentów dla obiektów objętych ewidencją, a także zasady powiadamiania właścicieli obiektów zabytkowych o podejmowanych czynnościach dotyczących ewidencji.

Obiekty ujęte w ewidencji (nie objęte indywidualnym wpisem do rejestru zabytków) mogą podlegać ochronie poprzez: obszarowy wpis do rejestru zabytków, utworzenie parku kulturowego oraz poprzez ustalenia dotyczące ochrony zapisane w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Gminna ewidencja zabytków gminy Piaski została założona w 2010 r. Zawiera ona karty zabytków nieruchomych, a także karty zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz karty zespołów stanowisk archeologicznych. GEZ została przyjęta przez Wójta w sposób określony w § 18 Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. W 2017 roku ewidencja poddana została weryfikacji.

Gminna ewidencja zabytków podlega aktualizacji według potrzeb. Wszelkiego rodzaju włączanie nowych obiektów do gminnej ewidencji zabytków lub też wyłączenie obiektów uprzednio ujętych w gminnej ewidencji zabytków jest zawsze prowadzone w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. W ostatnim czasie wyłączone z ewidencji zostały:

dom nr 21 w Grabonogu oraz dom nr 18 w Michałowie, na których rozbiórkę WKZ wydał zgodę.

Aktualnie zewidencjonowany zasób zabytkowy gminy Piaski tworzą zabytki z różnorodnych kategorii: zespół zabudowy (dawny zespół urbanistyczny), ratusz, dworce kolejowe, szkoły i przedszkola, poczta, wielowyznaniowe kościoły, klasztory, cmentarze (wielowyznaniowe, klasztorne, parafialne, przykościelne i wolnostojące), plebanie i wikariat, kapliczki, grobowiec, zespoły rezydencjonalne, dwory i pałace, oficyny, parki i ogrody, obiekty małej architektury (ogrodzenia, bramy itp.), układy przestrzenne folwarków, budynki gospodarcze i inwentarskie, obiekty przemysłowe (gorzelnie), zagrody chłopskie, domy mieszkalne (z dawnego miasta oraz na wsiach – chłopskie i folwarczne), zajazdy.

Ich szczegółowy wykaz przedstawiony został w załączniku nr 1.

Wszelkie działania prowadzone przy zabytkach ujętych w gminnej ewidencji zabytków powinny mieć na celu zachowanie ich wartości architektonicznych i historycznych lub naukowych i nie mogą wpłynąć na ich utratę. Według zasad ochrony konserwatorskiej, dla budynków ujętych w gminnej ewidencji zabytków (z pominięciem obiektów wpisanych do rejestru zabytków, które wymagają postępowania zgodnie z przepisami odrębnymi) zaleca się m. in.:

1. Zachowanie bryły budynku i kształtu dachu,
2. W przypadku budynków z elewacjami ceglаныmi lub z dekoracją architektoniczną, nie stosowanie zewnętrznego ocieplenia ścian,
3. Odnośnie do wyglądu elewacji (szczególnie fasad) zaleca się zachować lub odtworzyć na podstawie zachowanych elementów bądź ikonografii układ elewacji, kształt okien, a także detal architektoniczny,
4. Nie używanie blachy dachówkopodobnej lub gontu papowego jako pokrycia dachu, a stosowanie tradycyjnych materiałów,
5. Nie instalowanie reklam wielkoformatowych w sposób zakłócający wygląd budynku.

W przypadku, gdy obiekt ujęty w gminnej ewidencji zabytków znajduje się na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, wszelkie prace budowlane, mające wpływ na zmianę jego wyglądu zewnętrznego należy uzgodnić z właściwym miejscowo konserwatorem zabytków.

Cmentarze - jako przestrzenie ukształtowane wg reguł kulturowych, związanych z religią i tradycją grzebania zmarłych, niekiedy opatrzone cennymi zabytkami sztuki sepulkralnej, z zachowanym układem alejek i ścieżek cmentarnych, w otoczeniu starodrzewu, stanowią ważny element dziedzictwa kulturowego. Również cmentarze nieczynne, choć dziś

często o nieczytelnej topografii. Obiekty te należy pielęgnować i eksponować w krajobrazie miejscowości. Niezależnie od stanu zachowania cmentarze powinny być oznakowane tablicami informacyjnymi.

Zasady ochrony konserwatorskiej dziedzictwa archeologicznego określono w punkcie 3.6. programu.

3.5. Wykaz zabytków ruchomych na terenie gminy Piaski

W Gminie Piaski zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków to wyłącznie zabytki sakralne, czyli wystrój i wyposażenie kościołów oraz kapliczki przydrożne. Są to:

- Głogówko – kościół klasztorny i klasztor księży Filipinów na Świętej Górze:
 - Pieta – wpis. dnia 01.06.1968 r. - nr rej. 472/Wlkp/B,
 - wyposażenie – 142 pozycje – wpis. dnia 02.11.1970 r. – nr rej. 473/Wlkp/B ,
 - wyposażenie – 128 pozycji – wpis. dnia 18.10.1997 r. - nr rej. 474/Wlkp/B,
 - (w ewidencji 556 pozycji).
- Piaski – Marysin - kościół klasztorny pw. Najświętszego Serca Jezusa:
 - wystrój i wyposażenie - 26 pozycji – wpis. dnia 30.03.2009 r. - nr rej. 148/Wlkp/B,
- Strzelce Wielkie – Kościół parafialny pw. Św. Marcina:
 - wyposażenie - 14 pozycji - wpis. dnia 29.03.1971 r. - 289/Wlkp/B,
 - wyposażenie - 73 pozycje – wpis. dnia 11.04.2013 r. - nr rej. 289/Wlkp/B,
 - (w ewidencji 88 pozycji),
 - ołtarz główny w kaplicy grobowej rodziny Stablewskich na cmentarzu przykościelnym – wpis. dnia 27.11.1971 r. - nr rej. 488/Wlkp/B,
- Szelejewo:
 - wyposażenie kaplicy – 6 pozycji – wpis. dnia 27.11.1971 r. - nr rej. 150/B,
 - Figura przydrożna św. Wawrzyńca (brak) – wpis. dnia 27.11.1971 r. - nr rej. 152/B,
 - Figura przydrożna św. Benona – wpis. dnia 27.11.1971 r. - nr rej. 151/B.

3.6. Zabytki archeologiczne

3.6.1. Zewidencjonowane stanowiska archeologiczne

Zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień

kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem. Stanowisko archeologiczne podlega ochronie jako zabytek (bez względu na jego stan zachowania) od momentu wpisu do rejestru zabytków lub ujawnienia w ewidencji stanowisk archeologicznych - Archeologicznym Zdjęciu Polski (AZP).

Ogólnopolski program badawczo-konserwatorski Archeologiczne Zdjęcie Polski jest podstawową metodą ewidencjonowania stanowisk archeologicznych. Systematyzuje on dotychczasowy zasób wiedzy o rozpoznaniu archeologicznym terenu, poprzez obserwację archeologiczną powierzchni terenu oraz uwzględnianie informacji zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach i publikacjach. Zbiór dokumentacji AZP, reprezentujący ewidencję zasobów archeologicznych, jest zbiorem otwartym i ciągle uzupełnianym w procesie archeologicznego rozpoznania terenu. Do zbioru włączane są informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, a także wszystkie bieżące informacje weryfikujące lub uzupełniające dotychczasowe dane. W ten sposób dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Zarejestrowane zasoby archeologicznego dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Piaski to 208 stanowisk archeologicznych. W obrębie tych stanowisk występuje 340 faktów osadniczych. Są to 4 grodziska, 9 cmentarzysk (kurhanowych i płaskich), 79 osad, 3 punkty osadnicze, 234 ślady osadnictwa oraz 11 innych. 8 stanowisk archeologicznych, czyli blisko 4%, zostało wpisanych do rejestru zabytków.

Osadnictwo to, w obrębie poszczególnych stanowisk nie jest szczególnie intensywne, w 60% są to stanowiska jednoelementowe, czyli stanowią pozostałości z jednego okresu chronologicznego, na 26 % stanowisk odkryto ślady osadnictwa z dwóch okresów, a tylko 14% stanowisk to stanowiska wielokulturowe (3-5 faktów osadniczych), na których zachowały się pozostałości świadczące o ciągłości osadniczej na danym stanowisku.

3.6.2. Stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Na terenie gminy Piaski do rejestru zabytków wpisano 8 stanowisk archeologicznych (3 grodziska, 4 osady oraz 1 kurhan).

- Godurowo, st. 1, AZP 63-29/109

Grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza z fazy B/C-E (VII-XII w.).

Wpisane do rejestru decyzją WKZ w Lesznie z dnia 10.08.1989 r. pod nr rejestru 1150/A i przepisane do księgi C rejestru zabytków Województwa Wielkopolskiego pod nr rejestru 294/Wlkp/C dnia 25.04.2008 r.

- Grabonóg, st. 33, AZP 64-29/20

Kurhan kultury przedłużyckiej z wczesnej epoki brązu.

Wpisane do rejestru decyzją WKZ w Lesznie z dnia 06.03.1992 r. pod nr rejestru 1247/A i przepisane do księgi C rejestru zabytków Województwa Wielkopolskiego pod nr rejestru 295/Wlkp/C dnia 25.04.2008 r.

- Podrzecze, st. 1, AZP 64-28/43

Grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza z fazy C/D (IX-XII w.).

Wpisane do rejestru decyzją WKZ w Lesznie z dnia 10.08.1989 r. pod nr rejestru 1149/A i przepisane do księgi C rejestru zabytków Województwa Wielkopolskiego pod nr rejestru 289/Wlkp/C dnia 25.04.2008 r.

- Podrzecze, st. 1 a, AZP64-28/44

Osada z okresu wczesnego średniowiecza z fazy A/B-D (VI/VII-X w.).

Wpisane do rejestru decyzją WKZ w Lesznie z dnia 10.08.1989 r. pod nr rejestru 1152/A i przepisane do księgi C rejestru zabytków Województwa Wielkopolskiego pod nr rejestru 290/Wlkp/C dnia 25.04.2008 r.

- Podrzecze, st. 2, AZP 64-28/45

Osada z okresu wczesnego średniowiecza z fazy D/E (X-XI w.).

Wpisane do rejestru decyzją WKZ w Lesznie z dnia 10.08.1989 r. pod nr rejestru 1151/A i przepisane do księgi C rejestru zabytków Województwa Wielkopolskiego pod nr rejestru 291/Wlkp/C dnia 25.04.2008 r.

- Podrzecze, st. 3, AZP 64-28/46

Osada z okresu wczesnego średniowiecza z fazy C/D (IX-XI w.), osada z okresu wczesnego średniowiecza z fazy F (XIII-XIV w.), osada z okresu późnego średniowiecza (XIV-XV w.).

Wpisane do rejestru decyzją WKZ w Lesznie z dnia 10.08.1989 r. pod nr rejestru 1154/A i przepisane do księgi C rejestru zabytków Województwa Wielkopolskiego pod nr rejestru 292/Wlkp/C dnia 17.06.2008 r.

- Podrzecze, st. 13, AZP 64-28/56

Osada kultury przeworskiej z późnego okresu lateńskiego - wczesnego okresu wpływów rzymskich (I w. p.n.e.-II w. n.e.).

Wpisane do rejestru decyzją WKZ w Lesznie z dnia 10.08.1989 r. pod nr rejestru 1153/A i przepisane do księgi C rejestru zabytków Województwa Wielkopolskiego pod nr rejestru 293/Wlkp/C dnia 18.10.2011 r.

- Rębowo, st. 1, AZP 65-29/8

Grodzisko z okresu wczesnego średniowiecza.

Wpisane do rejestru pod nr 46 orzeczeniem KL.IV – 885/58/59 z dnia 25.09.1959 r.

3.6.3. Uwarunkowania fizjograficzne, analiza przestrzenna, funkcjonalna i chronologiczna. Zasady ochrony konserwatorskiej

Na osadnictwo, zarówno dziś jak i w pradziejach, ogromny wpływ mają warunki środowiskowe. Gmina Piaski to teren położony na styku dwóch prowincji. Część północna należy do Pojezierzy Południowobałtyckich, makroregionu Pojezierza Leszczyńskiego i mezoregionu Pojezierza Krzywińskiego. Część południowa natomiast należy do Nizin Środkowopolskich, makroregionu Niziny Południowowielkopolskiej i mezoregionu Wysoczyzny Kaliskiej. Ukształtowanie powierzchni terenu jest urozmaicone jedynie w północnej i zachodniej części gminy. Wynika to z położenia w strefie marginalnej ostatniego zlodowacenia, w fazie najdalszego jego zasięgu (faza leszczyńska). Powierzchnia wysoczyzny morenowej rozcięta jest tu przez pradolinę Obry (biegnącą równoleżnikowo na północnej krawędzi gminy) z całym systemem dolin bocznych m. in. rzeki Kani (skraj zachodni gminy) i rzeki Dąbrówki (część wschodnia gminy). Z dolinami tych rzek wiąże się najgęstsze osadnictwo pradziejowe tego terenu. Pomiędzy dolinami rzecznyymi i dalej na południe, rozciąga się dosyć płaski, bezjeziorny teren równinny, o nieznacznej różnicy poziomów, poprzecinany niewielkimi ciekami naturalnymi i rowami odwadniającymi, w części zachodniej uchodzącymi do doliny Kani, a w części wschodniej do Dąbrówki. Centralna część terenu gminy, teren równinny, był obszarem o znacznie mniej korzystnych warunkach, głównie hydrograficznych, do rozwoju osadnictwa, co czytelne jest w dyspersji stanowisk archeologicznych.

Pokrywą glebową tworzą gleby gliniaste i bielice (teren równinny) oraz gleby bagienne i piaszczyste (doliny). Dobre warunki glebowe i hydrograficzne sprawiły, iż na przestrzeni dziejów obszar dzisiejszej gminy Piaski cechowało intensywne osadnictwo. W materiałach archeologicznych reprezentowany jest niemal cały przekrój chronologiczny pradziejów - od środkowej i młodszej epoki kamienia, poprzez epokę brązu (stanowiska archeologiczne związane z ludnością kultury łużyckiej), okres wpływów rzymskich

(osadnictwo związane z kulturą przeworską), wczesne i późne średniowiecze aż po czasy nowożytne. Osadnictwo pradziejowe związane jest głównie z ciekami wodnymi i grupuje się przede wszystkim na krawędziach dolin rzecznych, wzdłuż cieków wodnych. Osadnictwo wczesnośredniowieczne i średniowieczne rozwija się również na wysoczyznach oraz wokół obecnych miejscowości wyznaczając tym samym ich metrykę.

Stanowiska położone są głównie na obrzeżach terenu gminy, przy krawędziach dolin rzecznych: Kani, Dąbrówki i Obry, a także (zdecydowanie mniej intensywnie) w sąsiedztwie niewielkich cieków, rozcinających wysoczyznę. Osadnictwo na tym terenie trwało nieprzerwanie od epoki kamienia, poprzez epokę brązu aż do średniowiecza i czasów nowożytnych.

Na terenie gminy zarejestrowano kilka skupisk stanowisk archeologicznych:

- (I) na wschód od Rębowa, wokół grodziska, skoncentrowało się osadnictwo wczesnośredniowieczne
- (II) niezbyt intensywna koncentracja osadnictwa pradziejowego i wczesnośredniowiecznego w rejonie Bodzewka
- z osadnictwem doliny Kani związanych jest kilka skupisk:
 - (III) na zachód od Podrzecza skupisko osad od kultury przeworskiej do średniowiecza;
 - (IV) skupisko osadnictwa wczesnośredniowiecznego (grodzisko z osadami) na północ od Podrzecza (po zachodniej stronie torów kolejowych);
 - (V) skupisko osadnictwa pradziejowego (osady i cmentarzyska kultury łużyckiej i przeworskiej) oraz z okresu wczesnego średniowiecza w widłach Kani i Starej Kani, na zachód od Grabonogu (po wschodniej stronie toru kolejowego);
- (VI) wokół Drzęczewa skoncentrowało się osadnictwo pradziejowe i wczesnośredniowieczne
- (VII) z pradoliną Obry związane jest skupisko osad kultury łużyckiej i z okresu wczesnego średniowiecza na północ od Smogorzewa
- z doliną Dąbrówki wiążą się kolejne skupiska osadnicze
 - (VIII) bardzo intensywne skupisko osadnictwa od epoki brązu po wczesne średniowiecze usytuowane jest na wschód od Smogorzewa
 - (IX) na północ i wschód od Godurowa rozlokowało się osadnictwo pradziejowe (szczególnie rozwinięte kultury przeworskiej z osadami

i cmentarzyskiem) oraz wczesnośredniowieczne (grodzisko z towarzyszącymi osadami).

Najstarsze ślady osadnictwa na terenie gminy Piaski zostały zarejestrowane we wschodniej (Szelejewo) oraz zachodniej części gminy (Podrzecze, Grabonóg, Bodzewo, Bodzewko). Datowane są ogólnie na okres epoki kamienia. Z młodszego okresu tej epoki – neolitu (od 6/5 do 3 tysiąclecia p.n.e.) - znane są stanowiska głównie w północnej i zachodniej części terenu gminy. W Podrzeczu natrafiono prawdopodobnie na ślad kultury lendzielskiej, w Grabonogu i Smogorzewie zachowały się ślady osadnicze kultury pucharów lejkowatych, a w Grabonogu i Godurowie ślady osad kultury amfor kulistych. Ogółem znaleziska z epoki kamienia stanowią 8 % wszystkich zarejestrowanych faktów osadniczych.

Na kolejną epokę (wczesną epokę brązu) datowanych jest 6 śladów penetracji osadniczej w rejonie Godurowa i Grabonogu, m.in. pozostałości kultury przedłużyckiej (około 2 tys. lat p.n.e.) w postaci kurhanu w Grabonogu oraz kurhanu w Podrzeczu.

13 % faktów osadniczych związanych jest z kulturą łużycką datowaną od ok. 1400 – 400 p.n.e. Zarejestrowano ją na 43 stanowiskach. W rozproszeniu wystąpiła na całym obszarze gminy, lecz wyraźne zagęszczenie tego osadnictwa obserwuje się w rejonie Grabonogu i Smogorzewa, gdzie koncentruje się połowa z wszystkich stanowisk łużyckich. Obok osad tej kultury i mniejszych śladów tego osadnictwa zarejestrowano trzy cmentarzyska z tego horyzontu chronologicznego: dwa w rejonie Grabonogu oraz jedno przy Bodzewie.

Kolejny ważny okres w pradziejach związany jest z kulturą przeworską rozwijającą się w okresie przedrzymskim oraz Okresie Wpływów Rzymskich (ok. 200 p.n.e. – 400 n.e.), która również na terenie gminy odcisnęła swe piętno w postaci pozostałości osadnictwa. Zaistniała ona na 42 stanowiskach (12 % ogółu faktów osadniczych). Z tymi czasami wiąże ogromny skok cywilizacyjny, który można wiązać ze znaczną mobilnością ówczesnej ludności i dalekosiężnymi kontaktami handlowymi. We wszystkich sferach gospodarki, na czele ze znanymi już w końcowym okresie istnienia kultury łużyckiej umiejętnościami związanymi z metalurgią żelaza, w okresie wpływów rzymskich zanotowano ogromny postęp. Osady tej kultury zlokalizowane są w zasadzie podobnie jak kultura łużycka, na terenach związanych z dolinami rzek, głównie w rejonie Podrzecza i Grabonogu na zachodzie oraz w rejonie Smogorzewa, Godurowa i Szelejewa na wschodzie. Na pozostałym terenie wystąpiła pojedynczo i tylko w formie śladów tego osadnictwa. Cmentarzyska kultury przeworskiej odkryto jedynie w północnej części gminy: w Drzęczewie, Godurowie i Grabonogu.

Najbogatsze osadnictwo tego terenu związane jest z okresem wczesnego średniowiecza. Zostało ono zarejestrowane na 93 stanowiskach (co stanowi 27 % wszystkich faktów osadniczych). W dużej części wykształca się ono w terenie posiadającym już wcześniej duże tradycje osadnicze, a więc głównie w dolinach rzecznych i ich zlewni. Jednak w okresie wczesnego średniowiecza zajmowane są nie tylko rejony dolin rzecznych ale i tereny wysoczyzny (choć w zdecydowanie mniejszym natężeniu ilościowym i jakościowym). W tym czasie kształtuje się obecny układ miejscowości, stanowiska średniowieczne i nowożytnie występujące w pobliżu obecnych miejscowości wyznaczają tym samym ich metrykę. Stosunkowo wcześnie, bo już około VIII w. dochodzi tu do wykształcenia się grodów, będących pierwszym przejawem feudalizacji tych obszarów i kształtowania się organizmów plemiennych i później państwowego. Wszystkie powstały w terenie z natury obronnym, podmokłym. W dolinie Dąbrówki powstał najstarszy niewielki gródek w Godurowie. Później wzniesiono gród (?) w Szelejewie oraz grody w Podrzeczu (dolina Kani) i Rębowie (Rów Bodzewski). „Wokół” grodów koncentrowało się osadnictwo otwarte w postaci stałych, długotrwałych, rozległych osad (jak np. trzy osady w Podrzeczu wpisane do rejestru zabytków, czy osady w Grabonogu i Godurowie) jak i osadnictwo jedno- lub kilkudworcze czy wręcz sezonowe, którego obecność rozpoznaje się dziś w postaci bardzo licznych śladów tego osadnictwa. Od XI-XII w. tereny tejsze stanowiły domenę rozwijającej się własności prywatnej i kościelnej. Włości panującego należały tu wtedy do wyjątków. Ślad po osadach służebnych (trudniących się posługami łowieckimi) zachował się jedynie w dwóch nazwach miejscowych – Strzelcach Wielkich i Strzelcach Małych (utraconych zresztą przez monarchę na rzecz rycerstwa w XV w.). Przejściowo książęce były również Szelejewo i Grabonóg. Około połowy XIII w. zaczęto tworzyć sieć parafialną. Najstarszy kościół (siedziba parafii) na terenie gminy Piaski powstał w Strzelcach Wielkich (1389 r.). Na terenie gminy nie rozpoznano jak dotychczas żadnego z cmentarzysk wczesnośredniowiecznych (zarówno pogańskich jak i chrześcijańskich).

Praktycznie wszystkie stanowiska archeologiczne zarejestrowane są poza terenem zabudowanym. Jednak należy mieć na uwadze, że mające nawet po kilkaset lat wsie nie zawsze powstawały w próżni, lecz wyrosły na bazie starszego osadnictwa, które rejestrowane jest nieraz tuż przy zabudowaniach. Pod dzisiejszą zabudową wsi mogą więc zalegać, nie do końca rozpoznane jeszcze, historyczne warstwy osadnicze (od okresu lokacji) oraz potencjalne zabytki archeologiczne (także pradziejowe i wczesnodziejowe – zważywszy na ich występowanie na przyległych obszarach) oraz nowożytnie.

Wiele wsi gminy Piaski ma średniowieczną metrykę. Pierwsze wzmianki w źródłach pisanych o miejscowościach pochodzą: Dręczewo (1258 r.), Grabonóg (1275 r.), Rębowo (1293 r.), Smogorzewo (1305 r.), Strzelce Wielkie (1310 r.), Szelejewo (1310 r.), Bodzewo (1337 r.), Podrzecze (1337 r.), Godurowo (1417 r.). Z osadnictwem i działalnością gospodarczą średniowiecznych i nowożytnych wsi związane są ich ślady rejestrowane na 42 stanowiskach późnośredniowiecznych (13 % faktów osadniczych) i 32 stanowiskach, na których wystąpiły materiały nowożytne (blisko 10 % faktów osadniczych).

Do odkrywania nowych, nieznanych kart historii gminy mogą przyczyniać się nie tylko planowe prace badawcze, ale także wszelkiego rodzaju inwestycje (prace ziemne), gminne czy prywatne.

Stanowiska archeologiczne są kategorią zabytków szczególnie narażoną na zniszczenie, głównie ze względu na ich nieuświadomienie, poprzez brak oczywistych, obserwowalnych znamion (zaleganie pod ziemią). Niszczeniu mogą ulegać przypadkowo, podczas prac rolnych czy przy jakichkolwiek czynnościach naruszających strukturę gleby. Stąd najlepiej zachowane zabytki archeologiczne to te, które znajdują się w lasach, czy na nieużytkach.

Większość prowadzonych obecnie badań archeologicznych to badania ratownicze, generalnie o niewielkim zakresie przestrzennym, uzależnionym od warunków inwestycyjnych, które mimo tych ograniczeń, w znacznym stopniu wzbogacają wiedzę o zabytkach archeologicznych. Przykładem szerokopłaszczyznowych badań wykopaliskowych były ostatnio prowadzone w latach 2019-2023 przy okazji budowy obwodnicy Gostynia w ciągu DW 434, przebiegającej w większości przez grunty gminy Piaski.

Do najważniejszych zadań związanych z ochroną zabytków archeologicznych należy: przeciwdziałanie niszczeniu stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych, poprzez uwzględnianie przy wydawaniu pozwoleń na budowę, sporządzaniu planów zagospodarowania przestrzennego, studiów i strategii, opinii i decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz edukacja mieszkańców gminy na temat wartości znalezisk archeologicznych i potrzeby ich zachowania.

Zasady ochrony konserwatorskiej:

Ochrona dziedzictwa archeologicznego powinna być prowadzona zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju, według której obecny poziom cywilizacyjny umożliwia wykorzystanie potencjału kulturowego, ekonomicznego i społecznego dziedzictwa archeologicznego bez umniejszania szans przyszłych pokoleń na jego poznanie i obcowanie

z autentycznymi, nienaruszonymi zabytkami przeszłości. W przypadku nieodnawialnych zasobów dziedzictwa archeologicznego oznacza to w jak najszerszym stopniu ochronę in situ, czyli w miejscu ich pierwotnego występowania, przez zachowanie ich dla przyszłych pokoleń w stanie możliwie nienaruszonym.

W przypadku stanowisk archeologicznych o własnej formie krajobrazowej (grodzisk, kurhanów), przeznaczonych do trwałego zachowania, zasady ochrony konserwatorskiej to: utrzymanie istniejącego układu topograficznego stanowiska archeologicznego w niezmienionej formie, zakaz wszelkiej działalności inwestycyjnej: budowlanej, inżynierskiej i innej związanej z pracami ziemnymi, dopuszczalne są jedynie przedsięwzięcia o charakterze rewaloryzacyjnym, porządkowym czy zabezpieczającym, które powinny uzyskać akceptację Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i być prowadzone pod jego ścisłym nadzorem oraz badania archeologiczne w ramach programów naukowych. W przypadku planowania podjęcia jakiegokolwiek działalności wynikającej ze sposobu użytkowania terenu, należy uzyskać szczegółowe wytyczne od WKZ, który określi możliwości i warunki jej prowadzenia.

W odniesieniu do stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje generalnie zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych na ich terenie. Wszelkie planowane w tych miejscach inwestycje wymagają już na etapie koncepcji uzgodnienia z WKZ, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji, a w przypadku uzyskania takiej możliwości, ustalenia szczegółowego zakresu i rodzaju niezbędnych badań archeologicznych.

W stosunku do stref ochrony konserwatorskiej zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych, których zasięg na mapach, co należy zaznaczyć, jest hipotetyczny, ustalony według aktualnej wiedzy, zasadą jest zachowanie substancji zabytkowej stanowiska archeologicznego w możliwie maksymalnym zakresie, opiniowanie i uzgadnianie z WKZ wszelkich zamierzeń inwestycyjnych w obrębie stanowisk i w ich otoczeniu. W obszarze stanowisk wymagane jest prowadzenie badań archeologicznych przy realizacji inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, których zakres i rodzaj określa konserwator zabytków, a na ich przeprowadzenie należy uzyskać pozwolenie.

Substancja nawarstwień kulturowych zabytkowych układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz w obrębie zabytków architektury, cmentarzy i zabytkowej zieleni, może być także zagrożona poprzez naruszanie struktury gruntu przy wszelkich zamierzeniach budowlanych. W zależności od opinii właściwej służby ochrony zabytków, projekty te winny być objęte obowiązkiem przeprowadzenia niezbędnych badań archeologicznych, po

uzyskaniu pozwolenia WKZ na te prace. Przykładem takiej inwestycji była budowa w 2023 r. parkingu przy zespole klasztornym na Świętej Górze w Głogówku, której realizacja była przyczyną odkrycia fundamentów nieznannej budowli, najpewniej związanej z niniejszym założeniem, a prowadzone przy tej okazji badania archeologiczne pozwoliły na ich ocalenie, zarejestrowanie i odpowiednie zadokumentowanie tych odkryć, a w konsekwencji zachowanie dla przyszłych pokoleń.

Poszczególne zasady ochrony stanowisk archeologicznych są doprecyzowane w procesie formułowania ustaleń miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, z uwzględnieniem indywidualnej specyfiki danego stanowiska archeologicznego oraz przy rozpoznaniu możliwych dla niego zagrożeń.

3.6.4. Wykaz stanowisk archeologicznych o własnej formie krajobrazowej

Na terenie gminy zarejestrowano następujące stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej.:

- grodzisko w Godurowie

Grodzisko wklęsłe z wałem poprzecznym i fosą, o silnie zatartych kształtach. Średnica 50x45-50 m.

Położone w obrębie pola uprawnego i łąki, ulega silnej niwelacji.

- grodzisko w Podrzeczu

Grodzisko wklęsłe, bardzo słabo rysujące się w terenie. Średnica ok. 60 m. W wale nasyp kamienny.

Położone na polu uprawnym, zniwelowane.

- grodzisko w Rębowie

Grodzisko wklęsłe, owalne, słabo czytelne w terenie.

Położone w obrębie pola uprawnego, silnie zniwelowane.

- kurhan w Grabonogu

Duży kurhan o średnicy 22 m.

Położony w obrębie pola uprawnego i nieużytku, ulega niwelacji.

3.7. Zabytki stanowiące własność gminy Piaski

Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

Gmina Piaski nie jest właścicielem żadnego z zabytków nieruchomości wpisanych indywidualnie do rejestru. Trzeba jednak podkreślić, że pod jej „opieką” znajduje się znaczny

teren miejscowości Piaski w obrębie obszarowego wpisu do rejestru zabytków historycznego układu urbanistycznego – ciągi komunikacyjne, place, skwery, czyli ogólnodostępna przestrzeń wpływająca nie tylko na funkcjonalność, ale i na estetykę miejscowości.

W latach 2008-2011 obszar rynku został poddany rewitalizacji. W ramach tej inwestycji wymieniono nawierzchnie rynku wraz z lokalizacją obiektów małej architektury i renowacją szaty roślinnej. Nowe nawierzchnie uzyskały kolory w „barwach jesieni” głównie złoto-grafitowe. Pośrodku rynku ustawiono figurę na wysokim postumencie. W narożniku placu rynkowego zainstalowano fontannę. Dodatkowo wymieniono nawierzchnie chodników na ulicach przyległych. W kolejnych latach sukcesywnie przebudowywano kolejne ulice (łącznie z budową kanalizacji deszczowej) wokół centrum miejscowości. Działania te będą kontynuowane w kolejnych latach. Stała dbałość o wspólną przestrzeń jest ważnym aspektem działalności gminy. Zadbane otoczenie jest istotne zarówno dla mieszkańców miejscowości i gminy, ale także dla przejeżdżających i turystów.

Obiekty gminne figurujące w ewidencji zabytków:

1. Drzeczewo Pierwsze – szkoła, ob. świetlica i lokale mieszkalne,
2. Grabonóg 4 – karczma, ob. świetlica i lokal mieszkalny,
- 3 i 4. Lipie 25 i 26 – domy dawnych pracowników folwarcznych,
5. Piaski, ul. Dworcowa 3 – pastorówka, ob. dom,
6. Piaski, ul. 6 Stycznia 1 – ratusz,
7. Piaski, ul. Szkolna 1 – szkoła,
8. Piaski, ul. Szpitalna 3 – budynek straży pożarnej,
9. Podrzecze 29 – szkoła, ob. świetlica
10. Rębowo 19 – szkoła, ob. świetlica i lokal mieszkalny
11. Strzelce Wielkie 83 – dwór, ob. przedszkole,
12. Szelejewo Pierwsze 87 – szkoła, ob. przedszkole.

Obiekty wpisane do ewidencji zabytków są na bieżąco remontowane, aby utrzymać ich substancję w możliwie jak najlepszym stanie. Remonty odbywają się w miarę potrzeb i możliwości finansowych gminy. Jedynie dawny budynek straży pożarnej w Piaskach zachowany jest w złym stanie. Mimo prób znalezienia dla niego nowej funkcji, pozostał pustostanem, który nieużytkowany ulegał degradacji i dziś nadaje się do rozbiórki, gdyż jego stan techniczny stwarza zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi i nie pozwala na bezpieczne użytkowanie.

Kilka lat temu przeprowadzono prace remontowe i modernizacyjne: świetlicy wiejskiej w Grabonogu, Drzęczewie Pierwszym, Podrzeczu oraz Rębowie. W budynkach w Lipiu nr 25 i 26 wyremontowano dachy. W budynku szkoły, przy ul. Szkolnej 1 w Piaskach także wykonano szeroko zakrojone prace remontowe w obrębie dachu obiektu. W ostatnich latach remont pokrycia dachu papą przeszło przedszkole (dawny dwór) w Strzelcach Wielkich, wykonano również całkowity remont dachu w przedszkolu w Szelejewie Pierwszym.

Z uwagi na fakt, iż wszystkie obiekty zabytkowe wpisane do rejestru oraz zdecydowana większość figurujących w ewidencji nie stanowią własności gminy, Gmina Piaski nie ma możliwości bezpośredniego sprawowania opieki nad tymi zabytkami, a co za tym idzie wpływać także na sposób ich użytkowania. Jedyną formą bezpośredniego udziału w opiece nad zabytkami z terenu gminy Piaski nie będącymi własnością gminną jest udzielanie dotacji celowej na prace konserwatorskie. W ostatnich latach wszystkie dotacje przyznano Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri w Głogówku. Szczegółowy ich wykaz zamieszczono w punkcie 7.2.1. Programu. Istotną formą pomocy jaką Gmina może służyć i służy w kwestii opieki nad zabytkami jest wsparcie finansowe i pomoc w organizacji imprez odbywających się w zabytkach oraz promujących te zabytki. W gminie Piaski taką okazją jest Festiwal Muzyki Oratoryjnej „Musica Sacromontana” odbywający się corocznie w Bazylice na Świętej Górze w Głogówku, która posiada bogatą, wielowiekową tradycję muzyczną. Organizatorem festiwalu jest Stowarzyszenie Miłośników Muzyki Świętogórskiej im. Józefa Zeidlera w Głogówku.

3.8. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Jest to rodzaj dziedzictwa, które jest przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem i historią. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Obejmuje ono: tradycje i przekazy ustne, w tym język, jako narzędzie przekazu, spektakle i widowiska, zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne, wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki, także umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Rolą władz samorządowych jest podejmowanie działań mających na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, badanie, dokumentację, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, pielęgnowanie wszelkich zastanych przejawów tego dziedzictwa, jak również rewitalizację jego różnych aspektów oraz tworzenie warunków do budowania nowych form tożsamości kulturowej. Służą temu m. in. wydarzenia kulturalne odbywające się w gminie. Bardzo ważnym elementem ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego w społeczeństwie jest prowadzenie na szeroko zakrojonej skali działań związanych z przekazywaniem tego dziedzictwa i edukowaniem przede wszystkim młodego pokolenia w zakresie tej tematyki. Dziedzictwo kulturowe akumuluje i przechowuje wielorakie wartości: intelektualne, moralne, społeczne, religijne czy estetyczne. Wartości własnego dziedzictwa są nam najbliższe i najcenniejsze, kształtują nas i wpływają na nasze decyzje. Oprócz obfitującej w wydarzenia historii i wpisujących się w historię regionu świadectw kultury materialnej (rozwój urbanistyczny, ruralistyczny, architektura, budownictwo, rzemiosło), na krajobraz kulturowy składają się również i wartości niematerialne, stanowiące trwałe dziedzictwo kulturowe regionu, które powinno być kultywowane i zachowane dla następnych pokoleń.

Działalność w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz kształtowania współczesnego środowiska kulturowego na terenie gminy Piaski prowadzi Centrum Kultury i Biblioteka w Piaskach. Podstawowym celem Centrum jest prowadzenie wielokierunkowej działalności służącej upowszechnianiu kultury, sztuki, zachowaniu dziedzictwa kulturowego oraz rozwijanie i zaspokajanie potrzeb czytelniczych społeczeństwa oraz upowszechnianie wiedzy na terenie Gminy Piaski. Do zadań Centrum należy m. in.: organizowanie wystaw artystycznych i wernisaży, organizowanie przedstawień teatralnych, koncertów, projekcji filmów, organizowanie i wspieranie imprez artystycznych i rozrywkowych, prowadzenie zajęć i warsztatów artystycznych oraz kół zainteresowań, prowadzenie i organizowanie działalności zespołów muzycznych, tanecznych i folklorystycznych, promocja kultury Gminy Piaski oraz regionu i lokalnych twórców kultury, tworzenie, udostępnianie i dokumentowanie dóbr i wartości kultury, edukacja kulturalna i wychowanie przez sztukę, tworzenie warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowania wiedzą i sztuką, tworzenie warunków dla rozwoju folkloru, a także rękodzieła ludowego i artystycznego, rozpoznawanie, rozbudzanie i zaspokajanie potrzeb oraz zainteresowań kulturalnych, upowszechnianie wiedzy o kulturze, w tym o kulturze regionalnej, współdziałanie ze szkołami, placówkami kulturalnymi, jednostkami samorządu terytorialnego, instytucjami naukowymi oraz organizacjami pozarządowymi w rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb

edukacyjnych i kulturalnych środowisk lokalnych, gromadzenie obiektów kultury materialnej i niematerialnej gminy i regionu, udostępnianie zgromadzonych dóbr kultury materialnej i niematerialnej regionu i ich eksponowanie, prowadzenie działalności dokumentacyjnej, fotograficznej i filmowej ważnych wydarzeń społeczno-kulturalnych, działań samorządu, uroczystości państwowych, gminnych tworząc archiwizację filmową tych wydarzeń.

Na terenie gminy Piaski funkcjonują zespoły działające pod patronatem Centrum Kultury i Biblioteki w Piaskach: Zespół Śpiewaczy „Tęcza”, Kapela Podwórkowa „Piaskowianie” oraz Kapela Ludowa „Malinczoki”, pielęgnujące z dużym zaangażowaniem niematerialne tradycje i odnoszące wiele sukcesów na przeglądach twórczości artystycznej.

Dla tutejszego społeczeństwa charakterystyczna jest religijność ujawniająca się w dbałości o wszelkie obiekty sakralne, również kapliczki przydrożne i krzyże, które stanowią miejsca kultu. Tradycje ludowe prezentowane są głównie na imprezach lokalnych i o zasięgu regionalnym. Na terenie gminy organizowane są wydarzenia o charakterze kulturalnym i rozrywkowym. Do najważniejszych, cyklicznych imprez można zaliczyć Dożynki Powiatowe (organizowane przez Powiat Gostyński, Gminę Piaski i Kongregację Oratorium św. Filipa Neri), czyli święto plonów, chleba i rolników. Obchodom dożynkowym towarzyszy śpiew zespołów ludowych, tańce, wystawy, kiermasze i konkursy. W trakcie dożynek organizowany jest przemarsz korowodu dożynkowego, odbywa się ceremoniał dożynkowy oraz wybierany jest najładniejszy wieniec dożynkowy. Własne dożynki organizują także poszczególne miejscowości.

W związku z olbrzymim zainteresowaniem na świecie kwestią kultury duchowej, kultury ludowej i dziedzictwem naszych przodków, w 2003 r. Konferencja Generalna UNESCO przyjęła Konwencję w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Konwencja jest pierwszym międzynarodowym traktatem, który stwarza ramy prawne, administracyjne i finansowe, umożliwiające prowadzenie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego oraz podnoszenia świadomości jego rangi i znaczenia w życiu społecznym. Konwencja zaleca Państwom-Stronom wprowadzenie rozwiązań na poziomie krajowym wspierających kultywowanie i ochronę tego dziedzictwa. Polska ratyfikowała Konwencję w 2011 r., jako 135 państwo na świecie. Przystępując do Konwencji zobowiązała się do tworzenia inwentarzy niematerialnego dziedzictwa kulturowego, a w proces jego identyfikacji i ochrony włączania grup, wspólnot i jednostek z nim związanych.

Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu Konwencji UNESCO obejmuje:

1. Tradycje i przekazy ustne, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
2. Sztuki widowiskowe,
3. Zwyczaje, rytuały i obrzędy świąteczne,
4. Wiedzę i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata,
5. Umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

W 2013 r. została uruchomiona w Polsce Krajowa lista niematerialnego dziedzictwa kulturowego, prowadzona przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego we współpracy z Narodowym Instytutem Dziedzictwa. Lista ma charakter wyłącznie informacyjny i zawiera opis zamieszczonych na niej zjawisk, ich rys historyczny, informacje o miejscu występowania, znaczeniu dla praktykujących je społeczności, a także materiały fotograficzne. Zgłoszenie elementu niematerialnego dziedzictwa kulturowego musi zawsze odbywać się przy szerokim zaangażowaniu społecznym tzw. depozytariuszy i za ich świadomą i dobrowolną zgodą. Aktualnie na Krajowej liście umieszczono 49 zjawisk z najróżniejszych regionów Polski, także z Wielkopolski, m. in. tradycje kulturowe Bambrów Poznańskich, tradycje dudziarskie w Wielkopolsce, uroczystości odpustowe ku czci św. Rocha z obrzędem błogosławieństwa zwierząt w Mikstacie oraz najważniejsze w kontekście niniejszego Programu - Tradycje kulturowe Biskupizny.

Biskupizna to mikroregion folklorystyczny obejmujący 13 wsi wokół Krobi (11 w gminie Krobia, 1 w gminie Gostyń oraz 1 wieś w gminie Piaski – Rębowo). Obszar ten od XIII do XVIII wieku stanowił własność biskupów poznańskich, co dało początek nazwie regionu. Pod rządami poznańskich biskupów chłopom pańszczyźnianym w tzw. kluczu krobskim żyło się łżej niż na sąsiednich terenach, będących dobrami szlacheckimi. W wyniku tej sytuacji w biskupianach zaczęło wykształcać się pewne poczucie odrębności i kształtować się zaczął charakterystyczny biskupiański folklor, który zachował się do dnia dzisiejszego i przejawia się poprzez zachowane tradycyjne tańce, muzykę (m. in. sztuka gry na dudach), zwyczaje i obrzędy oraz najbardziej charakterystyczny element - stroje ludowe.

Na terenie gminy funkcjonują organizacje, których celem jest działanie zorientowane na rozwój gminy oraz zwiększenie jej atrakcyjności, m. in. Stowarzyszenie Miłośników Świętogórskich Zabytków, Stowarzyszenie Miłośników Muzyki Świętogórskiej im. Józefa Zeidlera.

Już od kilku stuleci trwa wzmożony ruch pielgrzymkowy do słynącego z cudów obrazu Matki Bożej z Dzieciątkiem i kwiatem róży w dłoni znajdującego się w ołtarzu głównym Sanktuarium Świętogórskiego. Do sanktuarium nieustannie przybywają mieszkańcy

wielu miast i wsi polskich oraz z zagranicy prosząc o pomoc i opiekę oraz dziękując za otrzymane łaski. Obok spełniania ważnych funkcji duchowych, pielgrzymki mogą stanowić też dodatkowe źródło dochodów przyczyniające się do poprawy kondycji odwiedzanego zabytku.

4. Uwarunkowania wewnętrzne opieki nad zasobami dziedzictwa kulturowego

4.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych i archeologicznych. Główne postulaty konserwatorskie. Zagrożenia

Stan zachowania zabytków nieruchomych (stan na wrzesień 2023 r.)

Miejscowość	Obiekt	Własność	Stan zachowania
Bodzewko Drugie	Spichlerz	Państwowa	2
Bodzewo	Pałac (Dom dla sierot), ob. Dom Dziecka	Powiat Gostyński	4
Bodzewo	Park	Powiat Gostyński	4
Bodzewo	Spichlerz z 1850 r.	Państwowa	3
Bodzewo	Spichlerz z 1908 r.	Państwowa	3/4
Bodzewo	Wiatrak	Prywatna	1
Drzęczewo Drugie	Spichlerz	Państwowa	2/3
Głogówko	Kościół p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP i św. Filipa Neri	Kościelna	4
Głogówko	Klasztor	Kościelna	3/4
Głogówko	Szpital, ob. dom nr 2	Kościelna	4
Głogówko	Ogrodzenie kościoła z bramą	Kościelna	4/5
Głogówko	Ogrodzenie klasztoru z bramą	Kościelna	4
Głogówko	Kaplica ze studnią i cudownym źródłem	Kościelna	3/4
Godurowo	Park pałacowy	Prywatna	5
Grabonóg	Zajazd, ob. dom nr 66	Prywatna	2
Grabonóg	Dwór, ob. muzeum	Powiat Gostyński	4
Grabonóg	Park	Powiat Gostyński	4
Grabonóg	Lamus	Powiat Gostyński	4
Piaski	Kościół ewangelicki, ob. rzym.-kat. p.w. Niepokalanego Serca Maryi	Kościelna	4
Piaski	Dzwonnica	Kościelna	3/4
Piaski	D. cmentarz przykościelny	Kościelna	4

<i>Miejscowość</i>	<i>Obiekt</i>	<i>Własność</i>	<i>Stan zachowania</i>
Piaski - Marysin	Klasztor ze szpitalem	Kościelna	4
Piaski - Marysin	Kaplica	Kościelna	4
Piaski - Marysin	Pawilon szpitalny	Kościelna	4
Piaski - Marysin	Budynek mieszkalno-gospodarczy	Kościelna	4
Piaski - Marysin	Budynek gospodarczy ze spichlerzem	Kościelna	4
Piaski - Marysin	Kostnica	Kościelna	4/5
Piaski - Marysin	Kapliczka słupowa	Kościelna	4/5
Piaski - Marysin	Park leśny z cmentarzem zakonnym	Kościelna	4
Podrzecze	Pałac	Prywatna	3
Podrzecze	Park	Prywatna	3
Podrzecze	Dwojak, ob. dom nr 4	Prywatna	4
Podrzecze	Czworak, ob. dom nr 5	Prywatna	4
Smogorzewo	Park dworski	Prywatna	2
Smogorzewo	Spichlerz	Prywatna	3/4
Smogorzewo	Stajnia (dec. chlewnia)	Prywatna	3/4
Strzelce Wielkie	Kościół p. w. św. Marcina	Kościelna	4
Strzelce Wielkie	Wikariat z salą parafialną i domem zarządcy, z ogrodem i ogrodzeniem	Kościelna	4/5
Szelejewo	Pałac	Prywatna	3/4
Szelejewo	Park	Prywatna	3/4
Szelejewo	Kaplica	Prywatna	4
Szelejewo	Dwór, później oficyna	Prywatna	5
Szelejewo	Spichlerz	Prywatna	3

LEGENDA (kryteria oceny stanu zachowania):

- 1 - *Bardzo zły (nie kwalifikuje się już do remontu, ruina)*
- 2 - *Zły (wymaga remontu kapitalnego, grozi katastrofą budowlaną, najczęściej są to obiekty nieużytkowane. Pozostawienie bez remontu w najbliższych latach może doprowadzić do ruiny)*
- 3 - *Dostateczny (wymaga remontu zabezpieczającego)*
- 4 - *Dobry (wymaga bieżących prac remontowych)*
- 5 - *Bardzo dobry (nie wymaga napraw ewentualnie wymagane są drobne naprawy).*

Z zabytków wpisanych do rejestru, stan zachowania substancji zabytkowej 14 % obiektów określić można jako więcej niż dobry czy nawet bardzo dobry, stan 47 % obiektów – jako dobry, stan 28 % obiektów – jako dostateczny lub prawie dobry, stan 9 % obiektów – określić można jako zły, a 1 obiekt (2%) jest w stanie bardzo złym - w stanie szczątkowym. Tak więc ogólny obraz stanu zachowania zabytków nieruchomych nie przedstawia się najgorzej. Kondycja techniczna ponad połowy piaskowskich zabytków jest zadowalająca. Wprawdzie tylko nieliczne nie wymagają prac remontowych, ale znaczna część obiektów

zachowana jest w stanie dobrym, co niewątpliwie jest zasługą ich właścicieli. Wiele budynków wymaga jedynie bieżących prac remontowych i bieżącej konserwacji. Na drugim biegunie jest jednak grupa obiektów, w większości nieużytkowanych, w bardzo złym stanie, szczególnie obiektów gospodarczych folwarcznych (Bodzewko Drugie, Drzęczewo Drugie).

Urbanistyka i ruralistyka. Budynki użyteczności publicznej.

Stan zachowania substancji zabytkowej (nie utożsamianej ze stanem technicznym) dawnego układu urbanistycznego jako zespołu jest nie najlepszy. Analizując rejestr zabytków zauważa się, że na obszarze byłego miasta Piaski objętego ochroną konserwatorską, przy zachowanym czytelnym układzie przestrzennym, kształtowanym przez wieki, nie ma indywidualnych wpisów obiektów mieszkalnych. Są za to obiekty użyteczności publicznej – w centrum to zespół kościoła poewangelickiego zabudowujący układ urbanistyczny. Wniosek z tego taki, że najcenniejszy jest tutaj historyczny układ, a zabudowa, wielokrotnie wymieniana, nie zawsze posiada najwyższe wartości artystyczne, nie umniejszając ich wartościom historycznym czy naukowym. Dodatkowo zmianie, w ramach zabudowy, ulegają też jej poszczególne elementy, takie jak stolarka drzwiowa i okienna oraz pokrycia dachowe. Największym problemem miast położonych przy historycznych szlakach są przebiegające przez te ośrodki trasy komunikacyjne o dużym nasileniu ruchu, powodujące znaczne zniszczenia obiektów zabytkowych. Problem ten właśnie udaje się rozwiązać w przypadku Piasków, gdyż planowana od wielu lat budowa obwodnicy w ciągu drogi krajowej nr 12, omijająca Piaski od strony północnej, wkroczyła w etap realizacji, jej zakończenie planowane jest na 2025 r. Kolejnym problemem jest wprowadzanie do historycznych miast nowoczesnej zabudowy, także wielkokubaturowej. Proces ten należy szczególnie kontrolować, obiekty dysharmonijne modernizować lub likwidować. Nowa zabudowa w obrębie historycznych zespołów powinna być dostosowana do architektury zabytkowej, aby nie dopuścić do zniekształcania lub zatarcia relacji przestrzennych w wyniku zasłonięcia nowymi elementami (również reklamami). Relacje urbanistyczne zakłócają się również w wyniku zmiany proporcji, związanej przeważnie z przerostem formy elementów nowo projektowanych. Zagrożeniem jest też intensywna eksploatacja w warunkach braku konserwacji prowadzącej do technicznego zużycia oraz nieodpowiednia wymiana materiałów (na dostępne i tanie). Niedopuszczalna powinna także być zmiana wielkości działki przynależnej, wprowadzanie bądź likwidowanie zabudowy gospodarczej, ogrodzeń, zieleni użytkowej i ozdobnej, itp. Piaski, być może ze względu na skalę i rangę ośrodka, szczęśliwie ustrzegły się tych działań, ale obecnie należy stale podejmować jak najszerzej zakrojone działania w celu kontynuacji

rewitalizacji tej miejscowości, której celem jest ożywienie gospodarcze i społeczne, poprawa funkcjonalności, estetyki, wygody użytkowania i jakości życia w rewitalizowanym zespole. Proces rewitalizacji to przedsięwzięcie wieloletnie polegające na porządkowaniu „starej tkanki” urbanistycznej, remontach i adaptacji budynków, pracach konserwatorskich, przebudowie infrastruktury, regeneracji placów, małej architektury, restauracji terenów zielonych, poprawie funkcjonalności ruchu kołowego. Program taki opracowała również gmina Piaski - Lokalny Program Rewitalizacji dla gminy Piaski na lata 2017-2023, którego ustalenia, wizja i cele (m. in. podniesienie warunków przestrzeni publicznej), sukcesywnie były i będą nadal realizowane.

Gmina Piaski oprócz 17 cząstkowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (we wszystkich zapisano działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza archeologicznego) nie posiada ogólnego planu będącego prawem miejscowym. Szczególnie istotny jest brak miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego historycznego centrum.

Przy ulicach, na skwerach, w parkach wiejskich istnieje ryzyko dewastowania lub obumierania zieleni. Potrzebna jest stała pielęgnacja i uzupełnianie ubytków. Działania te prowadzone są na bieżąco.

Architektura sakralna. Cmentarze.

Stan zachowania kościołów jest dobry. Wszystkie w miarę dostępnych środków są poddawane pracom konserwatorskim. Wszystkie obiekty są użytkowane w pierwotnym przeznaczeniu sakralnym. Również otoczenia kościołów są zadbane, na bieżąco pielęgnowane. Zespół klasztorny na Świętej Górze jest wizytówką gminy Piaski, choć z racji położenia na granicy z sąsiednim Gostyniem, także i z nim identyfikowanym. W kościele na bieżąco prowadzona jest renowacja architektury oraz wyposażenia. W ostatnich latach pieczołowicie wyremontowane zostały organy, które są duszą każdej świątyni poprzez ubogacanie liturgii i tworzenie klimatu modlitwy. Oprócz organów gruntowną konserwację przeszły też trzy stiukowe ołtarze w bazylice. W latach 2022-2023 realizowane są prace przy renowacji prezbiterium Bazyliki Świętogórskiej, w części sklepiennej transeptu prezbiterium, w zakresie tynków, sztukaterii i malowideł. Zagospodarowano dla celów pielgrzymkowych ogrody klasztorne. Przylegający doń parking (na razie częściowo) zyskał nowe oblicze, został zmodernizowany i stanowi godne i wygodne otoczenie służące wiernym oraz turystom i pielgrzymom. Prace przy drugiej (południowej) części parkingu napotkały na pewne komplikacje i zostały czasowo (2023 r.) wstrzymane ze względu na odkrycia archeologiczne.

W usytuowanym przy parkingu dawnym szpitalu również zainicjowano prace konserwatorskie, które dotychczas skoncentrowały się na renowacji elewacji. Zauważalna jest więc dbałość najróżniejszych środowisk o najwspanialszy zespół zabytkowy w gminie. Swój wkład w dzieło utrzymania tego zabytku w jak najlepszym stanie ma także Gmina Piaski, zarówno finansowy jak i organizacyjno-promocyjny.

Zespół klasztorno-szpitalny oo. Bonifratrów w Piaskach-Marysinie, w którym mieści się Bonifraterskie Centrum Zdrowia, a także Ośrodek Interwencji Kryzysowej p.w. Matki Bożej Dobrej Rady, to obiekty użyteczności publicznej, które poprzez swoją działalność, ale i przez to, że są dobrze zachowane i utrzymywane w dobrej kondycji, na bieżąco konserwowane i remontowane, a otoczenie pieczołowicie pielęgnowane, stanowią wspaniałą wizytówkę i dominantę południowej części Piasków. Marysińskie obiekty klasztorno-szpitalne są ceglane.

Równie zachwycający jest, jakże inny, kościół parafialny w Piaskach, poewangelicki, wzniesiony w konstrukcji szachulcowej. Stanowi on wyjątkową ozdobę miejscowości.

Nieco gorzej jest z kościołami wiejskimi. Kościół parafialny pw. św. Marcina Bpa w Strzelcach Wielkich jest najstarszy w gminie. Położony malowniczo na wzgórzu, w otoczeniu rozległego, nieczynnego dziś cmentarza. On także, choć może w mniejszej skali, jest na bieżąco remontowany. Naprawiono elewacje i drzwi wejściowe, w planach są kolejne prace konserwatorskie. Otoczenie (cmentarz) jest jednak nieco zaniedbane. Także ogrodzenie kościoła wymagałoby rewitalizacji. Natomiast kaplica w parku podworskim w Szelejewie, pełniąc nieustannie funkcje sakralne dla miejscowej ludności parafii pw. MB Pocieszenia, utrzymana jest w dobrym stanie.

Zadowolający stan kościołów wynika przede wszystkim z faktu ciągłego użytkowania oraz w miarę regularnych prac konserwatorsko-budowlanych. Pomimo ustawicznie czynionych starań obiekty kościelne i klasztorne stale wymagają drobnych napraw, m.in. napraw zawilgoconych tynków przyziemia.

W ewidencji konserwatorskiej znajduje się 7 cmentarzy, 2 wpisano do rejestru zabytków. Stan zachowania cmentarzy katolickich, zwłaszcza użytkowanych, nie budzi zastrzeżeń (Piaski, Strzelce Wielkie), problemem może być tylko dokonywana ze względów bezpieczeństwa eliminacja starego zadrzewienia. Cmentarze w zespołach zabytkowych także są w dobrym stanie. Dawny cmentarz przykościelny, ewangelicki, w Piaskach jest dziś parkiem, cmentarze przyklasztorne w Marysinie i Głogówku są zadbane. Jedynie nieczynny cmentarz przykościelny w Strzelcach Wielkich, pięknie położony na stokach wzniesienia, całościowo wymagałby prac porządkowych, choć obok grobów zapomnianych jest jeszcze

wiele grobów, którymi opiekują się bliscy. Jedyne w gminie cmentarz żydowski w Piaskach, usytuowany w rejonie ob. ul. Słowackiego, jest zniszczony, obecnie zagospodarowany zabudową jednorodzinną.

Zespoły rezydencjonalno-parkowe. Zabudowania folwarczne.

Na terenie gminy znajduje się 5 pałaców i dworów wpisanych do rejestru zabytków. Ich stan techniczny jest różny, choć co należy szczególnie podkreślić w większości dobry i bardzo dobry, wynikający z przeznaczenia obiektu a także formy własności.

Dobrze użytkowanymi obiektami rezydencjonalnymi są: pałac w Bodzewie i dwór w Grabonogu, które są zarządzane przez Powiat Gostyński oraz pałac i dawny dwór, pż. oficyna pałacowa w Szelejewie, które są własnością prywatną (różną). Pałac w Szelejewie, zawsze dobrze utrzymywany, przeszedł w ręce spadkobierców ostatnich właścicieli i należy mieć nadzieję, że stan ten nie ulegnie zmianie. W 2022 r. zarejestrowano Fundację Pałac w Szelejewie. Naczelnym celem fundacji jest ochrona, restauracja i aktywizacja założenia pałacowo-parkowego. Fundacja zobowiązała się do udostępniania założenia parkowego publiczności. W planach jest także stworzenie muzeum Stanisława Karłowskiego. Ostatnio na jej działania pt. *Impuls dla pałacu w Szelejewie* przyznano dotację z programu NID „Wspólnie dla dziedzictwa” edycja 2023.

Natomiast w gorszym stanie jest od dawna nieużytkowany pałac w Podrzeczu. Ale również i on ma szansę na konserwację i restaurację, właściciel zasięgał już opinii konserwatorskiej w sprawie ewentualnej przebudowy obiektu, na które to zamysły uzyskał częściową akceptację.

Stan parków na terenie gminy jest generalnie dobry. W większości z nich w miarę potrzeb prowadzone są prace sanitarne i porządkowe. Zalecane jest prowadzenie dalszych prac porządkowych i pielęgnacyjnych na ich terenie, przy większych ingerencjach po uzgodnieniu z WKZ zakresu prac, aby nie dopuścić do ich degradacji. Do najcenniejszych należą założenia parkowe w Godurowie, Grabonogu (one też są najlepiej utrzymane) oraz Szelejewie, a także w mniejszej skali w Bodzewie. Natomiast najgorzej wyglądają parki tam, gdzie albo rezydencje są w złym stanie, albo ich nie ma, jak w przypadku Smogorzewa, który wymaga uprzątnięcia i rewaloryzacji.

Problemy związane z utrzymaniem budynków folwarcznych wynikają głównie ze złego stanu ich zachowania, braku środków na remonty, niedostosowaniem do nowych technologii produkcji, a także trudności ze znalezieniem właściwego nowego sposobu ich użytkowania. W celu prawidłowej ochrony zespołów folwarcznych należałoby pomyśleć

o przystosowaniu ich do nowych funkcji, zachowując dawną kompozycję podwórza oraz charakter zabudowy. Problemem są również sprawy własnościowe, gdy obiektami zarządzają najemcy, często nie zależy im na ogromnych nakładach inwestycyjnych w nie swój majątek (Bodzewko). Niektóre zespoły folwarczne są także nieużytkowane (Drzęczewo Drugie). W stosunku do tej kategorii zabytków widoczne są efektywne działania konserwatorskie próbujące ratować niszczone zabytki. Na kilku budynkach folwarcznych – w Bodzewie czy Smogorzewie - zadbano o dachy.

Chociaż o walorach zabytkowych gminy Piaski decyduje przede wszystkim architektura sakralna, to architektura rezydencjonalna zespołów pałacowo-parkowych, utrzymana w większości w dobrym stanie może dodatkowo wpływać na wzbogacenie oferty turystycznej. Dlatego przy prowadzeniu działań promocyjnych, zwraca się uwagę na właściwe wykorzystanie istniejących zasobów zabytkowych na cele użytkowe, zgodnie z zasadami ochrony i opieki nad zabytkami.

Budownictwo przemysłowe, gospodarcze i inne.

Zabytkowych budynków przemysłowych nie ma wiele w gminie. Wiatrak w Bodzewie, przy drodze do Pępowa, to jedyny taki obiekt. Potencjalnie bardzo malowniczy element krajobrazu, zachowany jest dziś w stanie szczątkowym.

Zabytki archeologiczne.

Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych, gdzie ingerencja człowieka w substancję zabytkową stanowiska jest najmniejsza. Stan zachowania nawarstwień kulturowych w obrębie stanowisk najczęściej jest trudny do określenia. Ustala się go przy okazji badań rozpoznawczych (powierzchniowych i sondażowych), planowych badań naukowych czy badań ratowniczych przy realizacji inwestycji. W myśl art. 6 pkt. 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania - podlegają ochronie i opiece.

Stan zachowania stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków:

<i>Miejscowość, nr stan.</i>	<i>Obszar AZP</i>	<i>Obiekt</i>	<i>Stan zachowania</i>
Godurowo, st. 1	63-29/109	grodzisko	grodzisko znacznie zniwelowane, lecz jeszcze czytelne, wymaga oznakowania.
Grabonóg, st. 33	64-29/20	kurhan	wymaga badań sondażowych w celu ustalenia stanu zachowania substancji zabytkowej
Podrzecze, st. 1	64-28/43	grodzisko	grodzisko znacznie zniwelowane, bardzo słabo czytelne, wymaga oznakowania.
Podrzecze, st. 1 a	64-28/44	osada	położona na polach użytkowanych rolniczo, wymaga badań sondażowych

			w celu ustalenia stanu zachowania.
Podrzecze, st. 2	64-28/45	osada	położona na polach użytkowanych rolniczo, wymaga badań sondażowych w celu ustalenia stanu zachowania.
Podrzecze, st. 3	64-28/46	osada	położona na polach użytkowanych rolniczo, wymaga badań sondażowych w celu ustalenia stanu zachowania.
Podrzecze, st. 13	64-28/56	osada	substancja zabytkowa zachowana w dobrym stanie. Stanowisko częściowo przebadane wykopaliskowo.
Rębowo, st. 1	65-29/8	grodzisko	grodzisko położone na polu użytkowanym rolniczo, stale niszczone, wymaga zmiany sposobu zagospodarowania terenu

Stanowiska archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków, ujawnione głównie podczas badań powierzchniowych AZP, stanowią podstawową i najliczniejszą grupę, która składa się na archeologiczne dziedzictwo kulturowe. Odkryte na terenie gminy Piaski stanowiska położone są w zdecydowanej większości na terenach rolniczych (ornych). Istotne zagrożenie dla zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Orka powoduje destrukcję warstw i obiektów kulturowych, lecz w chwili obecnej zniszczenia te osiągnęły zapewne poziom, który nie powinien ulec zdecydowanemu pogorszeniu, choć użycie coraz nowocześniejszego ciężkiego sprzętu może tę destrukcję przyspieszyć.

Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu ostatnich lat, jak na przykład działalność tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali. Działalność ta szczególnie zagraża cmentarzyskom i grodziskom czy grobom wojennym. Nielegalne poszukiwania ukrytych lub porzuconych zabytków są uznawane za przestępstwa.

W ostatnich latach obserwuje się ogromny przyrost gruntów zagospodarowywanych pod budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne oraz przemysłowe, zlokalizowane głównie na obrzeżach dotychczasowej zabudowy. Na większości tych terenów zarejestrowano stanowiska archeologiczne, które przy realizacji tych inwestycji są narażone na zniszczenie.

Przebudowa układów urbanistycznych i ruralistycznych, jak również założeń pałacowo-parkowych, prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym przy pracach ziemnych powinny być jednocześnie prowadzone badania archeologiczne. Wyniki tych badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych na danym terenie. Pozwalają skorygować, uszczegółowić i potwierdzić dane ze źródeł pisanych. Pozyskany materiał ruchomy umożliwi uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Zabytkowy układ urbanistyczny byłego miasta Piaski jest wpisany do rejestru zabytków, nakazuje to

również szczególną ochronę nawarstwień kulturowych w jego obrębie.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego może być też rozwój turystyki, zwłaszcza nad rzekami, zbiornikami wodnymi oraz w obszarach leśnych. Tereny te obecnie atrakcyjne pod względem rekreacyjnym, często były również zasiedlone przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej, umożliwiał zakładanie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

A zatem podstawowym zagrożeniem dla - zarówno znanych jak i nierozpoznanych - stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych są wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia prac ziemno-budowlanych (zarówno szerokopłaszczyznowych jak i wąskoprzestrzennych). Należą do nich między innymi planowane na najbliższe lata inwestycje gminne:

- Budowa kanalizacji deszczowej wraz z przebudową ulic przyległych do rynku w Piaskach
- Budowa sieci wodociągowej w m. Bodzewko Pierwsze i Bodzewko Drugie.

Z najważniejszych inwestycji zewnętrznych na obszarze gminy Piaski należy wymienić budowę obwodnicy Piasków (i Gostynia) w ciągu drogi krajowej nr 12.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego prace ziemne w strefie ochrony konserwatorskiej zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych wymagają prowadzenia badań archeologicznych, na które inwestor winien uzyskać pozwolenie konserwatora zabytków.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

4.2.1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Podstawowym dokumentem kreującym politykę przestrzenną gminy, który wpływa na jakość przestrzeni społeczno-gospodarczej oraz na środowisko przyrodniczo – kulturowe, jest

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Piaski (zatwierdzone Uchwałą Nr XX/81/99 Rady Gminy Piaski z dnia 2 grudnia 1999 roku w sprawie uchwalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Piaski, a następnie zmienione: Uchwałą Rady Gminy Piaski nr X/62/2007 z dnia 6 lipca 2007 r. Uchwałą Rady Gminy Piaski nr XXXV/234/2009 z dnia 14 września 2009 r. oraz Uchwałą Rady Gminy Piaski nr XXVI/212/2021 z dnia 21 lipca 2021 r. w sprawie zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Piaski).

W trakcie sporządzania studium rozpoznano uwarunkowania rozwoju przestrzennego, które dotyczyły m in. stanu funkcjonowania środowiska przyrodniczego, sieci osadniczej, uzbrojenia terenu, a także uwarunkowania społeczno-ekonomiczne oraz uwarunkowania wynikające z obowiązujących przepisów. Na podstawie zidentyfikowanych uwarunkowań dokonano podsumowania poprzez wyróżnienie czynników sprzyjających oraz zagrażających rozwojowi gminy. Przeglądu uwarunkowań oraz waloryzacji pod kątem możliwości rozwoju dokonano w odniesieniu do całości gminy jak i poszczególnych jednostek osadniczych.

Na terenie gminy wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej oraz objęto ochroną pojedyncze obiekty zabytkowe. Ochronie konserwatorskiej podlegają:

- we wsi Piaski

strefa A – obejmuje układ przestrzenny dawnego miasta wraz z zespołem sakralnym i zespołem budynków kolejowych,

strefa B – obejmuje przedmieście rozwijające się od początku XX wieku na północ od ulicy Warszawskiej tj. ciągi zabudowy mieszkalnej wzdłuż ulic: Sprzeczej, Nowej, Słowackiego, Poznańskiej, Wąskiej, Strzeleckiej,

strefa ochrony ekspozycji E obejmuje: - ciąg zabudowy wzdłuż głównego traktu komunikacyjnego od strony wschodniej wzdłuż ulicy Warszawskiej w kierunku zachodnim – Gostyńskiej, - teren poprzedzający panoramę miejscowości w widoku pomiędzy drogą do Marysina, a historycznym układem przestrzennym, - obszar przyległy do północnej krawędzi głównej drogi (ulicy Warszawskiej) odległy ok. 2 km na wschód od centrum miejscowości – w którym widać sylwetę Świątej Góry,

strefa ochrony krajobrazu K – obejmuje obszar położony na południe i wschód od miejscowości Piaski aż po Strzelce Wielkie tj. obszar położony na wschód od drogi do Grabonogu (od jej skrzyżowania w kierunku zachodnim) – stok, na którym stoi Marysin, dalej dolina rzeczki i przeciwległy stok aż do ulicy Warszawskiej; Strefa ochrony krajobrazu od strony ulicy Warszawskiej obejmuje obszar, w którym rozciąga się szeroki widok na kościół w Strzelcach Wielkich oraz park i szpital w Marysinie.

- we wsi Bodzewko:

strefa A – spichlerz w zespole folwarcznym

strefa B – podwórze folwarczne wraz z kolonią mieszkalną – dwór z reliktem parku – układ przestrzenny.

- we wsi Bodzewo:

strefa A – zespół pałacowo – parkowy, w tym: pałac i park – dwa spichlerze w podwórze folwarcznym

strefa B – układ przestrzenny wsi.

- we wsi Dręczewo II:

strefa A – spichlerz w zespole folwarcznym,

strefa B – zespół folwarczny – układ przestrzenny.

- we wsi Godurowo:

strefa A – park dworski krajobrazowy

strefa B – zespół folwarczny – układ przestrzenny

strefa K – ochrony krajobrazu wokół parku.

- we wsi Grabonóg:

strefa A – zespół dworski tj. dwór, pałac, park i „lamus”,

strefa B – teren podwórza folwarcznego i kolonii mieszkalnej – układ przestrzenny

- we wsi Podrzecze:

strefa A – obejmuje pałac, park, kolonię mieszkalną i zabudowę wzdłuż zachodniej krawędzi podwórza folwarcznego;

strefa B – obejmuje teren podwórza folwarcznego w zespole pałacowym – układ przestrzenny.

- we wsi Rębowo:

strefa B – która obejmuje układ przestrzenny wsi.

- we wsi Smogorzewo:

strefa A – budynek stajni z wozownią i spichlerz położone na terenie wschodniego podwórza

strefa B – zespół dworsko – parkowy – fragment wsi po zachodniej stronie drogi – układ przestrzenny

strefa K – strefa ochrony krajobrazu po zachodniej stronie drogi naprzeciw parku dworskiego.

- we wsi Strzelce Wielkie:

strefa A – zespół kościelno – cmentarny

strefa B – cmentarz parafialny – fragment zabudowy wsi – układ przestrzenny

strefa K – strefa ochrony krajobrazu po wschodniej stronie miejscowości.

- we wsi Szelejewo:

strefa A – zespół pałacowo – parkowy, w tym: pałac, park, dawny dwór (obecnie oficyna), kaplica, bramy oraz stróżówka i podwórze gospodarcze – spichlerz

strefa B – budynek młyna folwarcznego – część zabudowy folwarcznej i dawne ogrody – układ przestrzenny – część zabudowy wsi – układ przestrzenny – stacja kolejowa

- Święta Góra – Głogówko

strefa A – cały zespół urbanistyczny kościoła i klasztoru oo. Filipinów.

- Ponadto na terenie sołectw Podrzecze, Rębowo, Godurowo i Grabonóg wyznaczone zostały strefy ścisłej ochrony archeologicznej [miejscowości, na których gruntach zlokalizowane są stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków].

Studium w dalszej części precyzuje szczególne warunki zagospodarowania terenu (wymogi konserwatorskie), które obowiązują w wyznaczonych strefach ochrony konserwatorskiej:

a) W strefie konserwatorskiej „A” należy bezwzględnie zachować wszystkie obiekty wpisane do rejestru zabytków, a wszelkie działania inwestycyjne i zmiany w architekturze wymagają uzgodnień z WKZ na etapach koncepcji i projektu.

b) W strefie konserwatorskiej „B” należy zachować historyczny układ przestrzenny, w tym zachowanie podziału terenu na ulice, place i kwartały zabudowy oraz działki także gabaryty zabudowy, układ i kształt otoczenia, tradycyjne materiały i podziały architektoniczne elewacji.

c) W strefie ochrony krajobrazowej „K” należy zachować istniejący naturalny krajobraz, nie wprowadzać nowych obiektów kubaturowych i zachować szeroki widok na dominanty architektoniczne. Strefą tą objęto: Godurowo, Piaski – Marysin, Smogorzewo, Strzelce Wielkie.

d) W strefie ochrony ekspozycji „E” nie należy lokalizować obiektów mogących stać się dominantą architektoniczną lub wysokościową konkurującą z sylwetą zespołu sakralnego na Świętej Górze.

e) W strefie ochrony archeologicznej „W” obejmującej całą gminę, występuje zakaz prowadzenia prac ziemnych bez uzgodnienia konserwatorskiego oraz wymóg prowadzenia tych prac pod nadzorem archeologicznym.

Po zmianie Studium w 2009 r. rozszerzono kwestie ochrony konserwatorskiej, doprecyzowując jej zasady w następujący sposób:

W odniesieniu do obiektów objętych, zgodnie z ustawą z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ochroną konserwatorską na mocy wpisu do rejestru zabytków, obowiązują następujące ustalenia:

- obejmuje się ochroną zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków,
- w obiektach wpisanych do rejestru zabytków obowiązuje zakaz wyburzania, rozbudowy, nadbudowy, zmiany formy dachu oraz zmiany formy elewacji,
- wszelka działalność inwestycyjna dotycząca obiektów wpisanych do rejestru zabytków wymaga uzgodnienia ze strony Konserwatora Zabytków,
- prace budowlane, konserwatorskie, restauratorskie mogą być prowadzone jedynie w oparciu o wytyczne konserwatorskie, zgodnie z zatwierdzoną przez Konserwatora Zabytków dokumentacją,
- obiektom wpisanym do rejestru zabytków należy zapewnić właściwą ekspozycję, obowiązuje zakaz lokalizacji w ich otoczeniu obiektów wielkogabarytowych, stanowiących nieodpowiednią dominantę w otaczającym krajobrazie.

W odniesieniu do obszaru objętego ochroną konserwatorską na mocy wpisu do rejestru zabytków zespołu budowlanego i dawnego założenia urbanistycznego miejscowości Piaski obowiązują następujące ustalenia:

- ochroną obejmuje się: – układ przestrzenny, współtworzony przez sieć dróg, place, bloki zabudowy oraz działki wypełniające bloki, – historyczną zabudowę – w zakresie brył, kształtu dachów, kompozycji i wystroju elewacji obiektów, stolarki zewnętrznej oraz materiału budowlanego, – kształtowanie nowej zabudowy – w zakresie jej odpowiedniego wkomponowania w historyczną zabudowę, – małą architekturę;
- należy dążyć do maksymalnego zachowania charakteru, brył, wystroju elewacji i gabarytów historycznej zabudowy,
- rozbiórki poszczególnych obiektów dopuszcza się w przypadkach uzasadnionych, np.: po potwierdzeniu ich złego stanu technicznego, wykazaniu utraty przez nie wartości zabytkowych lub posiadania charakteru szpecącego historyczne otoczenie,

W odniesieniu do obszaru ochrony ekspozycji obowiązują następujące ustalenia:

- ochroną ekspozycji objęte są następujące tereny: – zespół klasztorny oo. filipinów na Świętej Górze na podstawie dokumentacji Strefy widokowe zespołu klasztornego Gostyń – Głogówko, opracowanej przez Grażynę Balińską w 1999 r. – na mocy decyzji w sprawie wpisania do rejestru zabytków zespołu budowlanego i dawnego założenia urbanistycznego miejscowości Piaski ochroną objęte zostały panoramy miasta: I – na osi wschód – zachód

miasta, wzdłuż ul. Warszawskiej, II – z dominantą kościoła z ul. Dworcowej w kierunku północno – zachodnim;

- na wskazanym obszarze dopuszcza się sytuowanie obiektów małogabarytowych, których lokalizacja i forma powinna być każdorazowo uzgadniana z Konserwatorem Zabytków.

W odniesieniu do zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków obowiązują następujące ustalenia:

- zakazuje się wyburzenia,
- dopuszcza się jedynie niepowodujące uszczerbku na zabytku zmiany brył budynków polegające na rozbudowie, nadbudowie, zmianie kształtu dachu, również zmiany elewacji.

W odniesieniu do zabudowy folwarcznej obowiązują następujące ustalenia:

- ochroną obejmuje się: – historyczny układ przestrzenny, – zabytkową zabudowę (rozwiązania architektoniczne, bryłę, kształt dachu, materiał zachowanych obiektów budowlanych) – chronioną wg zasad ochrony odpowiadających statusowi poszczególnych zabytków – wpisanych do rejestru lub ujętych w ewidencji zabytków,
- istniejąca zabytkowa zabudowa powinna być poddana pracom remontowym oraz zabiegom konserwacji i restauracji,
- dopuszcza się nową zabudowę właściwie wkomponowaną w historyczne otoczenie: – kontynuującą istniejącą zabudowę wzdłuż granic podwórza gospodarczego, – nawiązującą do gabarytów oraz rozwiązań architektonicznych historycznych budynków, – wykonaną w tradycyjnym materiale (ściany murowane z cegły, pokrycie dachowe z dachówki lub blachodachówki w kolorze ceglastoczerwonym matowym);

W odniesieniu do kształtowania nowej zabudowy w sąsiedztwie obszarów i obiektów chronionych zaleca się żeby:

- nowa zabudowa powinna być kształtowana w nawiązaniu do regionalnej, tradycyjnej specyfiki budowlanej – odpowiednio wkomponowana w historyczne otoczenie i krajobraz, wykonana w materiale tradycyjnym, jednokondygnacyjna, z użytkowym poddaszem, nakryta symetrycznym dachem dwuspadowym lub wielospadowym o pokryciu z dachówki lub materiału dachówkopodobnego,
- również wystrój elewacji powinien nawiązywać do tradycyjnych rozwiązań,
- nie dopuszcza się lokalizowania masztów telefonii komórkowej oraz siłowni wiatrowych w pobliżu poszczególnych miejscowości.

W studium zwraca się uwagę na kwestie dotyczące dziedzictwa kulturowego i jego ochrony oraz ładu przestrzennego, które poruszane są m.in. przy temacie zabudowy, gdzie

postuluje się aby zwrócić większą uwagę na tradycje architektury regionalnej (zwłaszcza na wsi) i propagować ją wśród inwestorów, a także kontynuować zabudowę skupioną.

Jednak występujące na części terenów gminy ograniczenia przyrodnicze i konserwatorskie postrzegane są jako słabe strony gminy (negatywne tendencje skutkujące ograniczeniami rozwoju).

W podsumowaniu czynników sprzyjających i zagrażających rozwojowi gminy, jako czynniki sprzyjające rozwojowi uznano jedynie walory przyrodnicze koncentrując się na zachowaniu w północnej części gminy ponadprzeciętnych walorów przyrodniczo – krajobrazowych (zespoły łąkowo – leśne) i urozmaiconej rzeźbie terenu i sieci hydrograficznej sprzyjającej ukształtowaniu powiązań przyrodniczo – ekologicznych – łączniki ekologiczne oraz kompleksach leśnych o dużych walorach rekreacyjnych posiadających predyspozycje dla turystyki i rekreacji. Choć podkreśla się, że na terenie gminy Piaski niewiele jest obszarów korzystnych dla rozwoju turystyki, głównie z uwagi na brak jezior, a także większych kompleksów leśnych przydatnych pod te cele. Jedynie północna część gminy – rejon Drzęczewa, Smogorzewa, Talar i Godurowa, ze względu na ponadprzeciętne walory przyrodnicze i krajobrazowe predysponowana jest do rozwoju różnych form turystyki. Są to tereny znajdujące się w granicach Krzywińsko – Osieckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

Jedynie w przypadku miejscowości Głogówko, z zespołem klasztornym OO. Filipinów, upatruje się korzyści z istnienia obiektów zabytkowych, które są nie tylko atrakcyjne turystycznie, ale i dodatkowo, z uwagi na duży ruch pielgrzymkowy i organizację imprez religijnych są obiektami „turystyki kwalifikowanej” generującej rozwój pod kątem inwestycji turystycznych, choć obciążonych dużym obciążeniem w formie rygorystycznych wymogów konserwatorskich.

Identyfikacja głównych czynników jak również wyeksponowane atuty i słabości gminy doprowadziły do ustalenia celów oraz kierunków polityki gospodarczej i przestrzennej gminy, umożliwiającej aktywizację społeczno-gospodarczą gminy z uwzględnieniem m. in.: ładu przestrzennego, w tym urbanistyki i architektury, walorów architektonicznych i krajobrazowych, wymogów ochrony środowiska, w tym gospodarowania wodami i ochrony gruntów rolnych i leśnych, wymogów ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej i potrzeb interesu publicznego. Stąd głównym celem rozwoju gminy jest: poprawa warunków życia jej mieszkańców oraz rozwój przedsiębiorczości w oparciu o istniejący potencjał społeczny i gospodarczy przy zachowaniu walorów przyrodniczo – krajobrazowych i kulturowych.

Kierunki rozwoju gminy koncentrują się na:

- 1) ochronie środowiska przyrodniczego, m. in. dla wykorzystania turystycznego i rekreacyjnego
- 2) rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich, z zasadniczą rolą Gminy w podejmowaniu:
 - inwestycji infrastrukturalnych,
 - promocji walorów krajobrazowych i zasobów kulturowych gminy w celu stworzenia nowych, dodatkowych źródeł dochodu, a więc turystyki i agroturystyki z wykorzystaniem walorów terenów chronionych: krajobrazu przyrodniczego i kulturowego, popularyzacja gospodarstw agroturystycznych jako jednej z możliwości restrukturyzacji rolnictwa, promocji w celu pozyskania turystów, poprzez opracowanie i sprzedaż biuletynów i folderów promujących walory turystyczne gminy,
 - kanalizowaniu ruchu turystycznego, oznakowaniu szlaków i ścieżek, skierowaniu ruchu do możliwie najciekawszych miejsc, promocji szlaków turystycznych i ścieżek rowerowych,
 - budowie bazy turystycznej, rozwoju bazy gastronomicznej (szczególnie przy głównych ciągach komunikacyjnych – stosowanie preferencji lokalizacyjnych),
- 3) działaniach stymulujących rozwój przedsiębiorczości.

4.2.2. Plan rozwoju lokalnego gminy Piaski

21 czerwca 2016 r. Rada Gminy Piaski uchwaliła Plan rozwoju lokalnego Gminy Piaski (Uchwała nr XVIII/111/2016). Celem planu jest wyznaczenie długofalowych kierunków społeczno-gospodarczego rozwoju gminy i sposobów ich realizacji, których skutkiem ma być zapewnienie jak najlepszych warunków życia mieszkańcom oraz poprawa stanu środowiska naturalnego. Poprzez zaprezentowanie wizji rozwoju gminy, plan ten ma dodatkowo ułatwić pozyskiwanie środków finansowych na realizację różnorodnych zadań ujętych w programie.

Po rozpoznaniu sytuacji w gminie w odniesieniu do jej położenia, historii, sytuacji demograficzno-społecznej, infrastruktury społecznej i technicznej, potencjału gospodarczego oraz środowiska naturalnego i kwestii jego ochrony, dokonano analizy SWOT – silnych i słabych stron oraz szans rozwoju i zagrożeń powodujących ich ograniczenia. Zabytki potraktowane są w Planie jako element obszaru turystyki i kultury.

Obszar analizy	Silne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Turystyka	<ul style="list-style-type: none"> - duży potencjał turystyki krajoznawczej - turystyka religijna i pielgrzymkowa - zasoby turystyki jeździeckiej - specyfika potencjału: konie-bryczki, rzemiosło - dziedzictwo kulturalne i zasoby turystyczne (architektura sakralna, pałace, dwory, szlaki turystyczne) - rosnąca pozycja Festiwalu Zeidlerowskiego - postać bł. E. Bojanowskiego - Złot Grup Rekonstrukcyjnych „Strefa Militarna” - infrastruktura sportowa i rekreacyjna - działająca Lokalna Grupa Działania w ramach LIDERA + 	<ul style="list-style-type: none"> - brak zaplecza turystycznego - niewystarczająca promocja, słaby dostęp do informacji turystycznej - brak spójnej strategii w zakresie rozwoju turystyki - niskie zasoby dla turystyki wypoczynkowej - niewystarczająca baza noclegowa i gastronomiczna, w tym gospodarstw agroturystycznych - niewielka ilość atrakcyjnych miejsc (brak potencjału dla turystyki masowej) i aktywnego wypoczynku - nieuregulowane sprawy własnościowe – pałace, dwory - niski udział turystyki w wartości produkcji lokalnej 	<ul style="list-style-type: none"> - rozwój turystyki festiwalowej - środki UE i z innych źródeł - potencjał wspólnych działań gmin NGO’s w zakresie turystyki, produktu regionalnego i rozwoju agroturystyki - działania organizacji pozarządowych - wysokie walory turystyczne ekosystemów - interesujące położenie dla niektórych typów turystyki - rozwój turystyki krajoznawczej, rowerowej, jeździeckiej - rozwój agroturystyki - partnerstwo z LGD „Gościnna Wielkopolska” 	<ul style="list-style-type: none"> - inne ośrodki turystyczne w atrakcyjniejszych regionach - wzrastająca konkurencja turystyczna i rywalizacja samorządów w Polsce w obszarze turystyki
Kultura	<ul style="list-style-type: none"> - bogate dziedzictwo kulturalne - liczne i atrakcyjne zabytki (sakralne) - festiwal Zeidlerowski - dni Piasków - Złot Rekonstruktorów Historycznych „Strefa Militarna” - działający dom kultury i biblioteka - animatorzy, stowarzyszenia i fundacje organizujące i wspierające działalność kulturalną 	<ul style="list-style-type: none"> - brak imprezy promującej gminę - niska edukacja kulturalna - brak młodych wykwalifikowanych menagerów kultury - małe – słabe zaplecze wiejskich placówek kulturalnych - brak starań o wytworzenie nowych produktów (imprez, festiwali, przeglądów) - powielanie starych wydarzeń - niskie nakłady na promocję działań, wydarzeń i ludzi związanych z kulturą - słabo rozwinięty amatorski ruch artystyczny - niewykorzystanie lokalnych amatorów – artystów - dekapitalizacja infrastruktury kulturalnej 	<ul style="list-style-type: none"> - kulturalne produkty lokalne – wyszukanie produktów kulturalnych drzemiących w regionie - możliwość pozyskania środków zewnętrznych - edukacja młodszych pokoleń - środki na kulturę w WRPO, Ministerstwie Kultury, Polskim Instytucie Filmowym - wspólne działania Instytucji kulturalnych i przedsiębiorców i NGO - rosnące zaangażowanie NGO’s 	<ul style="list-style-type: none"> - skromne środki finansowe - brak współpracy domów kultury z organizacjami pozarządowymi - traktowanie organizacji pozarządowych jako konkurencji - marginalizacja rodzimej lokalnej kultury - słaba infrastruktura

Turystyka jest dynamicznie rozwijającą się dziedziną gospodarki. Różnorodność walorów turystycznych i kulturowych powiatu i gminy jest istotnym, ale w niewielkim stopniu wykorzystywanym potencjałem rozwojowym. Wynika to ze słabości infrastruktury oraz z faktu, iż potencjały przyrodniczy i kulturowy w niewystarczającym stopniu przestrzegane są w kategoriach ekonomicznych oraz w kategoriach rynku pracy. Natomiast potencjał kulturowy i przyrodniczy tworzą korzystne warunki dla rozbudowy infrastruktury turystycznej. Według Strategii Rozwoju Turystyki w Województwie Wielkopolskim powiat gostyński, a więc i gmina Piaski dysponują bardzo dobrymi warunkami dla rozwoju turystyki krajoznawczej. Są to zasoby rangi krajowej. W jej skład wchodzi: dwory i pałace, szlaki religijne, szlaki kolejowe, tradycje zanikających rzemiosł i zawodów. Dobre warunki cechują wybrane formy turystyki kwalifikowanej: rowerowej, jeździeckiej.

Planowane interwencje w obszarze turystyki (w priorytecie – zwiększenie konkurencyjności gminy Piaski):

- poprawa infrastruktury turystycznej,
- wspieranie rozwoju agroturystyki,
- opracowanie, rozwijanie i promocja produktu turystycznego gminy we współpracy z Lokalną Grupą Działania „Gościnną Wielkopolska” i Powiatem Gostyńskim.

Planowane interwencje w obszarze kultury (w priorytecie - poprawa jakości życia):

- ochrona i promowanie dziedzictwa kulturowego,
- rozwój lokalnej infrastruktury kultury,
- rozpowszechnianie dorobku kulturalnego gminy,
- wspomaganie imprez kulturalnych, lokalnych twórców, zanikających tradycji i wyrobów,
- działania służące odkrywaniu, dokumentowaniu i upowszechnianiu wiedzy z zakresu historii Polski,
- wspieranie inicjatyw angażujących społeczności w działania poświęcone pielęgnowaniu i promowaniu lokalnego dziedzictwa i kultury,
- działania służące budowaniu rozwoju aktywności kulturalnej, społecznej i animacyjnej,
- budowanie tożsamości narodowej i dumy z przynależności do społeczności lokalnej,
- budowanie patriotyzmu lokalnego poprzez poznanie własnej historii, kultury, tradycji i atutów społeczno-gospodarczych.

4.2.3. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami wykonawczymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego. Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów. Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. W planach w szczególności:

1. Uwzględnia się ustalenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
2. Określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu,
3. Ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami,
4. Uwzględnia się ochronę:
 - zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia,
 - innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków,
 - parków kulturowych.
5. Uwzględnia się ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami,
6. W zależności od potrzeb, ustala się strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Dlatego zgodnie z powyższym, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego gminy Piaski, jako akty prawa miejscowego, stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. W obowiązujących planach sprecyzowano zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury

współczesnej. Aktualnie na terenie gminy obowiązuje 17 planów miejscowych. Wszystkie zawierają odniesienia do zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków. Zapisy w planach dotyczące ochrony zabytków w ogromnej większości odnoszą się do ochrony dziedzictwa archeologicznego.

Lp	MPZP	Nr Uchwały	Ochrona zabytków w planie
1.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Osiedle Dręczewo”	Uchwała Nr XVII/106/2000 Rady Gminy Piaski z dnia 27 kwietnia 2000 r.	Ustala się następujące zasady ochrony terenów objętych planem: ze względu na szczególne walory terenu objętego planem ustala się, że wszystkie prace projektowe i budowlane podlegają uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków (szczególnie wszystkie roboty związane z prowadzeniem prac ziemnych).
2.	Zmiana miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego „Osiedle Dręczewo”	Uchwała Nr XXXII/183/2001 Rady Gminy Piaski z dnia 30 listopada 2001 r.	Zasady ochrony konserwatorskiej: 1. Obszar objęty zmianą planu położony jest w strefie „E” ochrony ekspozycji oraz strefie „W” ochrony archeologicznej, 2. Ustala się obowiązek zgłoszenia odkrycia archeologicznego, jego zabezpieczenia i powiadomienia Wojewódzkiej Służby Ochrony Zabytków, 3. Ustala się obowiązek uzgodnień wszelkich inwestycji na etapie projektowania z Wojewódzką Służbą Ochrony Zabytków, 4. Koszty prac wykopaliskowych ponosi inwestor.
3.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki nr ewidencyjny 1037 w rejonie osiedla Dręczewo w Piaskach	Uchwała Nr XXXVII/226 /2006 Rady Gminy Piaski z dnia 26 czerwca 2006 r.	Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury: „W przypadku odkrycia obiektów archeologicznych należy zabezpieczyć znalezisko i zgłosić ten fakt do Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu”.
4.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działek nr ewidencyjny 59 i 138 w Bodzewie.	Uchwała Nr XXXVIII/230 /2006 Rady Gminy Piaski z dnia 7 września 2006 r.	Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury: „W przypadku odkrycia obiektów archeologicznych należy zabezpieczyć znalezisko i zgłosić ten fakt do Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu”.
5.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w Dręczewie w rejonie osiedla Dręczewo	Uchwała Nr XXXIX/232 /2006 Rady Gminy Piaski z dnia 09 października 2006 r.	Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury: „W zakresie ochrony archeologicznej ustala się: 1) Inwestycje na etapie projektowania uzgodnić z Konserwatorem Zabytków, który określi ewentualną konieczność nadzoru archeologicznego, 2) W przypadku odkrycia obiektów archeologicznych należy zabezpieczyć znalezisko i zgłosić ten fakt do Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu”.
6.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla działki	Uchwała Nr XIX/120 /2008 Rady Gminy Piaski	Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury: „W przypadku odkrycia obiektów archeologicznych

	nr ewidencyjny 66/1 w Bodzewie.	z dnia 14 marca 2008 r.	należy zabezpieczyć znalezisko i zgłosić ten fakt do Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu”.
7.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Powstańców Wielkopolskich w Piaskach.	Uchwała Nr XIX/121/2008 Rady Gminy Piaski z dnia 14 marca 2008 r.	Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury: „Obszary oznaczone na rysunku planu symbolem 1MN, 1MN/U, 1E, 1KD-D obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, dla której ustala się obowiązek uzgodnienia wszelkich zamierzeń inwestycyjnych z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji: prowadzenie prac ziemnych pod nadzorem archeologicznym, prace dokumentacyjno-zabezpieczające, w przypadku zagrożenia obiektów archeologicznych i nawarstwień kulturowych przeprowadzenie badań wykopaliskowych – zgodnie z przepisami odrębnymi.”
8.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Strzeleckiej w Piaskach.	Uchwała Nr XIX/122/2008 Rady Gminy Piaski z dnia 14 marca 2008 r.	Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury: „Obszary oznaczone na rysunku planu symbolem 1MN, 2MN, 3MN, 4MN, 1KD-D, 2KD-D, 1KDW obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, dla której ustala się obowiązek uzgodnienia wszelkich zamierzeń inwestycyjnych z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji: prowadzenie prac ziemnych pod nadzorem archeologicznym, prace dokumentacyjno-zabezpieczające, w przypadku zagrożenia obiektów archeologicznych i nawarstwień kulturowych przeprowadzenie badań wykopaliskowych – zgodnie z przepisami odrębnymi.”
9.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Strzelce Wielkie I.	Uchwała Nr XXX/192/2009 Rady Gminy Piaski z dnia 23 lutego 2009 r.	Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury: „Obszar objęty planem obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, dla której ustala się obowiązek uzgodnienia wszelkich zamierzeń inwestycyjnych z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji: prowadzenie prac ziemnych pod nadzorem archeologicznym, prace dokumentacyjno-zabezpieczające, w przypadku zagrożenia obiektów archeologicznych i nawarstwień kulturowych przeprowadzenie badań wykopaliskowych – zgodnie z przepisami odrębnymi.”
10.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w rejonie ulicy Warszawskiej w Piaskach.	Uchwała Nr XXX/193/2009 Rady Gminy Piaski z dnia 23 lutego 2009 r.	Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury: „Obszar oznaczony na rysunku planu symbolem U obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, dla której ustala się obowiązek uzgodnienia wszelkich zamierzeń inwestycyjnych z konserwatorem zabytków, który określi warunki konserwatorskie – zgodnie z przepisami odrębnymi.”
11.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Smogorzewo I.	Uchwała Nr XLVI/304/2010 Rady Gminy Piaski z dnia 28 czerwca 2010 r.	Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury: „Obszary oznaczone na rysunku planu symbolami 1MN, 2MN, 3MN, 4MN, 5MN, 6MN, 7MN, 1R, 1KD-Z obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, dla której ustala się obowiązek uzgodnienia wszelkich zamierzeń inwestycyjnych z konserwatorem zabytków, który określi warunki

			dopuszczające do realizacji inwestycji: prowadzenie prac ziemnych pod nadzorem archeologicznym, prace dokumentacyjno-zabezpieczające, w przypadku zagrożenia obiektów archeologicznych i nawarstwień kulturowych przeprowadzenie badań wykopaliskowych – zgodnie z przepisami odrębnymi.”
12.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Grabonóg I.	Uchwała Nr XLVI/305/2010 Rady Gminy Piaski z dnia 28 czerwca 2010 r.	Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury: „Obszary oznaczone na rysunku planu symbolem 1MN, 2MN, 3MN obejmuje się strefą „W” ochrony archeologicznej, dla której ustala się obowiązek uzgodnienia wszelkich zamierzeń inwestycyjnych z konserwatorem zabytków, który określi warunki dopuszczające do realizacji inwestycji: prowadzenie prac ziemnych pod nadzorem archeologicznym, prace dokumentacyjno-zabezpieczające, w przypadku zagrożenia obiektów archeologicznych i nawarstwień kulturowych przeprowadzenie badań wykopaliskowych – zgodnie z przepisami odrębnymi.”
13	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Smogorzewo II	Uchwała Nr XXVIII/190/2017 Rady Gminy Piaski z dnia 26 września 2017 r.	W strefie „W” ochrony archeologicznej zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych ustala się obowiązek ochrony znajdujących się w niej zabytków archeologicznych stanowiących świadectwo życia i działalności człowieka takich jak: stanowisko archeologiczne Smogorzewo, st. 20 AZP 63-29/59, Smogorzewo, st. 26 AZP 63-29/64 (zespół stanowisk nr B ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków).
14	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Strefa Aktywizacji Gospodarczej Grabonóg	Uchwała Nr XXXI/220/2017 Rady Gminy Piaski z dnia 28 grudnia 2017 r.	W strefie „W” ochrony archeologicznej zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych ustala się obowiązek ochrony znajdujących się w niej zabytków archeologicznych stanowiących świadectwo życia i działalności człowieka takich jak: stanowisko archeologiczne Grabonóg, st.31 AZP 64-29/7, Grabonóg, st. 17 AZP 64-29/9. Grabonóg, st. 18 AZP 64-29/10, Grabonóg, st. 19 AZP 64-29/11 (zespół stanowisk nr I i J ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków).
15	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części obszaru gminy Piaski obejmującego część obrębów: Grabonóg, Strzelce Wielkie, Lipie, Godurowo i Michałowo	Uchwała Nr XXVI/213/2021 Rady Gminy Piaski z dnia 20 lipca 2021 r.	Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków: 1) Teren objęty planem zlokalizowany jest częściowo w granicach strefy ochrony zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych, ujętych w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków, oznaczonej na rysunku planu; 2) w obszarze strefy ochrony zewidencjonowanych stanowisk archeologicznych obowiązują zasady i warunki ochrony określone przepisami odrębnymi z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami; 3) w celu ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego inwestycje wymagające prac ziemnych należy prowadzić zgodnie z przepisami odrębnymi dotyczącymi ochrony konserwatorskiej.
16	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Grabonóg	Uchwała Nr XXVII/222/2021 Rady Gminy Piaski	„W strefach ochrony archeologicznej „W”, określonych na rysunku planu, ustala się ochronę zgodnie z przepisami odrębnymi, stanowisk archeologicznych

	II	z dnia 7 września 2021 r.	(AZP 64-29/22, AZP 64-29/23, AZP 64-29/16, AZP 64-29/17) stanowiących świadectwo życia i działalności człowieka, ujętych w gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków.
17	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla części miejscowości: Bodzewo, Michałowo, Strzelce Małe, Strzelce Wielkie	Uchwała Nr XXXI/266/2022 Rady Gminy Piaski z dnia 10 marca 2022 r.	„Wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków.... dotyczące budynku ujętego w gminnej ewidencji zabytków na terenie miejscowości Strzelce Małe nr 65 zostały zagwarantowane poprzez precyzyjne ustalenia planu w zakresie kształtowania zabudowy.

Zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wynikają z treści zawartej w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i każdorazowo są uzgadniane z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

4.2.4. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych

W 2012 r. opracowano *Plan ochrony zabytków gminy Piaski na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych*. Plan ten został uzgodniony z WWKZ i Starostą Gostyńskim - Szeferem OC powiatu.

Ochrona zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych polega na planowaniu, przygotowaniu i realizacji przedsięwzięć zapobiegawczych, dokumentacyjnych, zabezpieczających, ratowniczych i konserwatorskich mających na celu ich zachowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem. Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych zawiera m.in. charakterystykę zasobów i rozmieszczenie zabytków na terenie gminy, stopień spodziewanego zagrożenia zabytków oraz sposoby ich ochrony i zabezpieczenia w zależności od zagrożenia. Jest to dokument określający zamiar działania, sposób realizacji, niezbędne siły i środki oraz czas i koszty wykonania.

Plan ochrony zabytków jako dokument będący integralną częścią planów obrony cywilnej poddawany jest corocznej aktualizacji.

4.3. Szlaki turystyczne

Jedną z istotniejszych form promocji dziedzictwa kulturowego i wykorzystania jego potencjału są szlaki turystyczne. Wyznaczone są głównie przez PTTK, ale także samorządy: powiatowe, gminne, stowarzyszenia, organizacje pozarządowe. Służą do uprawiania turystyki i stanowią produkt turystyczny łączący kraje, regiony, miejscowości oraz ich mieszkańców.

Głównymi zadaniami inicjowanych i istniejących szlaków są: wspieranie społeczności lokalnych (rozwój lokalnej przedsiębiorczości, tworzenie miejsc pracy i dodatkowych źródeł dochodów, ochrona tradycyjnych zawodów), korzystanie z lokalnych zasobów (walorów przyrodniczych, kulturowych, bazy noclegowej i żywieniowej oraz innych produktów miejscowych), a także wspieranie i ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Trasy szlaków w wielu przypadkach łączą się, pozwalając zarówno na koncentrowanie się na temacie wiodącym, jak i jednoczesne zwiedzanie obiektów o zróżnicowanej tematyce.

Przez gminę Piaski przebiega Trasa Rowerowa im. Kaspra Miaskowskiego, na którą składają się: długości ok. 3 km turystyczno-komunikacyjny szlak Piaski – Gostyń, z którego wjechać można w ścieżkę turystyczno-dydaktyczną o długości 16 km, która rozpoczyna się przy Szkole Podstawowej w Piaskach i prowadzi przez takie miejscowości jak: Piaski, Smogorzewo, Dręczewo I, Dręczewo II i Godurowo. Rowerzyści jadący tą trasą mogą obejrzeć „Szwajcarię Godurowską”, zatrzymać się przy 350-letnim dębie Kasper, koniecznie zatrzymać się przy najcenniejszym zabytku gminy - barokowym zespole klasztornym oo. Filipinów oraz we wsi rycerskiej Smogorzewo, w której urodził się poeta doby renesansu i baroku Kasper Miaskowski. Mijamy tu malowniczą dolinę rzeki Dąbrówki, łąki obrzańskie, torfowiska oraz uprawy leśne. Można kontynuować podróż jadąc dalej w kierunku Borku Wlkp., trasą ścieżki powiatowej, a nawet dalej, w kierunku miejscowości Książ Wielkopolski.

Powiatowa Trasa Rowerowa, to godny polecenia szlak turystyczny promujący głównie obszary o dużych walorach przyrodniczych ważne dla celów rekreacyjno – poznawczych mieszkańców gminy, powiatu, a także potencjalnych dalekosiężnych turystów. Do jej zorganizowania przyłączyło się Starostwo Powiatowe w Gostyniu, Nadleśnictwo Piaski oraz Samorządy w Borku Wlkp. i Piaskach. Trasa łączy ścieżkę rowerową im. Kaspra Miaskowskiego z wytypowanymi szlakami gmin Gostyń, Piaski i Borek Wlkp. Razem liczy 35 km, a wjechać na nią można zarówno z Gostynia, Piasków jak i Borku Wlkp. Na całej jej długości znajdują się cztery przystanki wypoczynkowe. Znajdują się tam również tablice informacyjne. Samorządy powiatu i trzech gmin proponują dwie trasy rowerowych wypraw: 1) Piaski – Osówiec – Wroniny – Liż – Stawiszyn (zapora na Pogonie) – Jeżewo – Jawory – Wycisłowo – Koszkowo – Grodnica – Osówiec – Piaski, 2) Borek Wlkp. – Jeżewo – Stawiszyn – Liż – Wroniny – Osówiec – Grodnica – Koszkowo – Wycisłowo – Jeżewo – Borek Wlkp. Trasa oznakowana jest żółtymi opaskami oraz znakami na pniach drzew. Rowerzyści jadący ścieżką mogą podziwiać mnóstwo przepięknych widoków. Teren trasy urozmaicony jest niewielkimi wzgórzami morenowymi, usadowionymi w kompleksie leśnym.

Atrakcję turystyczną stanowią małe, urokliwe miejscowości przez które wiedzie trasa, a także ciekawe widoki krajobrazowe. Trasa przebiega tylko przez północną część gminy.

Kolejna trasa związana jest z osobą Edmunda Bojanowskiego i liczy 14 km. Rozpoczyna się w Gostyniu i prowadzi przez miejscowości, z którymi związany był błogosławiony: Głogówko, Grabonóg, Podrzecze, Krajewice. We wszystkich miejscowościach usytuowane są wspaniałe, godne obejrzenia, obiekty zabytkowe.

Typowo przyrodnicza jest trasa rowerowa do 3 rezerwatów, która przebiega także przez miejscowości niezmiernie interesujące pod względem historyczno-kulturowo-sakralnym. Wyrusza z Piasków, przez Strzelce Wielkie i Szelejewo, dociera do Rezerwatu Bodzewko (skupienie lipy drobnolistnej w naturalnym środowisku), Rezerwatu Pępowo (fragment lasu mieszanego dębowo-bukowo-brekiniovo-modrzewiowego) i Rezerwatu Czerwona Róża (las mieszany).

Na terenie gminy znajdują się również odcinki dłuższych szlaków, m. in. Międzynarodowy Szlak Rowerowy R-9 (EuroVelo 9) prowadzący od Bałtyku nad Adriatyk oraz Ziemiański Szlak Rowerowy, który liczy ok. 245 km i rozpoczyna się w Poznaniu. W gminie Piaski przebiega m.in. przez Głogówko, Grabonóg, Bodzewo, Bodzewko.

Obok najbardziej popularnych szlaków rowerowych i samochodowych wyznacza się także trasy piesze, konne czy nordic walking. W gminie Piaski wytyczono trasę nordic walking szlakiem błogosławionego Edmunda Bojanowskiego. Są trzy warianty trasy: długości od 7 do 15 km. Pętla zaczyna się w Grabonogu, biegnie przy cmentarzu i kościele parafialnym w Strzelcach Wielkich, dociera do Piasków (przez Marysin, obok kościoła parafialnego), i dalej na Świętą Górę w Głogówku.

Czynne szlaki turystyczne przebiegające przez gminę, promują cenne pod względem artystycznym budowle oraz założenia parkowo – rezydencjalne, wydarzenia historyczne, ślady dawnej i obecnej wytwórczości, obszary o dużych walorach przyrodniczych ważne dla celów rekreacyjno – poznawczych mieszkańców zarówno gminy, jak i powiatu, województwa, a także turystów z innych regionów Polski i Europy.

4.4. Chronione wartości przyrodnicze krajobrazu kulturowego

Na terenie gminy Piaski znajdują się cenne przyrodniczo obszary, które należy chronić w celu zachowania mało zmienionych przez człowieka swoistych cech krajobrazu, mających znaczenie dla zachowania unikatowych typów środowiska. Ochrona przyrody w powiecie, to

przede wszystkim ochrona zachowanych fragmentów terenu i zbiorowisk roślinnych zbliżonych do naturalnych.

A) REZERWATY PRZYRODY

Według definicji zawartej w ustawie o ochronie przyrody, rezerwat przyrody obejmuje obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi. Na terenie gminy znajduje się jeden rezerwat: „Bodzewko”. Jest to rezerwat leśny o powierzchni 1,26 ha położony jest w leśnictwie Siedlec, oddział 273f. Celem ochrony przyrody w rezerwacie jest zachowanie naturalnego lasu lipowego wraz z ekosystemem grądu środkowoeuropejskiego *Galio sylvatici-Carpinetum*.

B) OBSZARY CHRONIONEGO KRAJOBRAZU

Obszary chronionego krajobrazu (OChK) powołuje się w celu ochrony terenów ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowych ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełniących funkcję korytarzy ekologicznych. Północna część gminy Piaski położona jest w obrębie Krzywińsko-Osieckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

C) POMNIKI PRZYRODY

Na terenie gminy status pomników przyrody posiada 27 obiektów (GUS 2023). Ochroną w postaci pomników przyrody objęto zarówno okazy przyrody ożywionej jak i nieożywionej, okazałe pojedyncze drzewa oraz skupiska drzew czy głązy narzutowe. Są to najczęściej: dęby szypułkowe i lipy, m. in.:

1 dąb (zachowany jeden z dwóch figurujących w rejestrze) - na terenie leśnictwa Smogorzewo; w parku podworskim w Godurowie – 15 dębów szypułkowych, 4 lipy drobnolistne oraz 1 jesion wyniosły; na terenie Nadleśnictwa Piaski: w obrębie Bodzewko – 1 jarząb brekinia oraz 1 głąz narzutowy, w obrębie Godurowo - 1 dąb szypułkowy, w Zaborni – 1 dąb (zachował się jeden z grupy trzech figurujących w rejestrze),

D) PARKI DWORSKIE I OGRODY

W ewidencji konserwatorskiej znajduje się 9 parków, z których najcenniejsze zostały wpisane do rejestru zabytków: 6 parków w zespołach dworskich oraz 1 park leśny.

5. Założenia programowe

Dla zapewnienia skuteczności działań związanych z ochroną i kształtowaniem dziedzictwa kulturowego niezbędne jest uznanie, że:

- Ochrona dziedzictwa kulturowego jest ważnym interesem publicznym i stanowi stały element zrównoważonego rozwoju;
- Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego służy utrzymaniu tożsamości państwa polskiego, regionów i społeczności lokalnych. Wobec tego należy dążyć do utrzymania i eksponowania jego wartości,
- Niezbędne jest pozyskanie społecznej akceptacji zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz wypracowanie zasad łagodzenia ewentualnych konfliktów pomiędzy interesami obywateli zamieszkujących i działających na określonym terenie a zasadami i potrzebami ochrony dziedzictwa.

Sprawowanie opieki nad zabytkami przez władze samorządowe ma szczególny charakter. Przede wszystkim istniejące uwarunkowania prawne dają możliwość kreowania pewnej polityki w stosunku do obiektów zabytkowych i uprawniają organy samorządowe do podejmowania działań o odmiennym charakterze niż np. typowa dla właścicieli troska o utrzymanie obiektów zabytkowych w jak najlepszym stanie. Gmina ze względu na prawny obowiązek ochrony wartości społecznie istotnych posiada instrumenty umożliwiające budowanie i poszerzanie świadomości społecznej względem ochrony i opieki nad lokalnym dziedzictwem kulturowym. Ponadto poprzez prowadzone działania ma możliwość wskazywania kierunków rozwoju w stosunku do podmiotów prywatnych posiadających obiekty zabytkowe i kreowania polityki promocyjnej budującej wizerunek i prestiż gminy Piaski także jako miejsca atrakcyjnego turystycznie nasyconego zachowanymi elementami kulturowymi. Wobec powyższego objęcie – ze strony Gminy – należyłą opieką zabytków stanowi jeden z ważnych aspektów działalności lokalnego samorządu.

Powyższą politykę określać ma *Gminny program opieki nad zabytkami gminy Piaski na lata 2024-2027*, dla realizacji którego priorytetowe jest osiągnięcie celów określonych w art. 87. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, tj:

1. Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
2. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,

3. Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
4. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
5. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
6. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

6. Kierunki działań i zadania gminnego programu opieki nad zabytkami. Określenie sposobów ich realizacji

Na potrzeby *Gminnego programu opieki nad zabytkami na lata 2024-2027* sformułowane zostały podstawowe priorytety, które poprzez realizowane w ich ramach działania w całości wypełniają cele ustawowe dla opracowywania gminnych programów opieki nad zabytkami. Są to:

Priorytet I: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

Priorytet II: Badanie i dokumentacja dziedzictwa, jego promocja oraz edukacja służąca budowaniu tożsamości.

Realizacji sformułowanych wyżej celów i założeń służyć będą następujące działania, które Gmina wykona w okresie obowiązywania Programu, a więc w latach 2024-2027:

Priorytet I. Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy	
Kierunki działań	Zadania do wykonania w latach 2024-2027
1. Ochrona i rewaloryzacja obiektów zabytkowych.	1. Monitoring stanu zachowania zabytków stanowiących własność gminy (figurujących w ewidencji zabytków). Przeprowadzanie cyklicznych kontroli stanu technicznego. Opracowanie planu niezbędnej konserwacji i remontów.
	2. Prowadzenie prac remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy. Zabezpieczenie i utrzymanie tych obiektów oraz ich otoczenia w jak najlepszym stanie.

	<p>3. Korzystanie z obiektów zabytkowych w sposób zapewniający trwałe zachowanie wartości.</p>
<p>2. Świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego. Wyeksponowanie zabytków.</p>	<p>1. Troska o estetykę obszaru miejscowości Piaski (wpisanego do rejestru zabytków dawnego założenia urbanistycznego i zespołu budowlanego):</p> <ul style="list-style-type: none"> • prowadzenie bieżących prac porządkowych, • dbałość o estetykę klombów, nowe nasadzenia, prace pielęgnacyjne. <p>2. Sukcesywna przebudowa ulic wokół Rynku w Piaskach wraz z budową kanalizacji deszczowej w ramach poprawy komunikacji i estetyki.</p> <p>3. Podejmowanie starań o uzyskanie zewnętrznych środków finansowych, w tym również z rozmaitych programów i inicjatyw europejskich przeznaczonych na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.</p> <p>4. Określenie zasad i ich konsekwentne przestrzeganie w zakresie umieszczania szyldów i reklam na zabytkach i w przestrzeni zabytkowej.</p> <p>5. Rozpoznanie potrzeb i dofinansowanie prac renowacyjnych przy zabytkach małej architektury (krzyże przydrożne, kapliczki).</p>
<p>3. Dotacje celowe na sfinansowanie lub dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych przy obiektach zabytkowych z terenu gminy Piaski wpisanych do rejestru zabytków, nie stanowiących własności gminnej.</p>	<p>1. Coroczne podawanie do wiadomości na stronie internetowej Gminy Piaski i w innych mediach informacji o możliwości ubiegania się o taką dotację wraz z określeniem zasad udzielania dotacji.</p> <p>2. Coroczne zabezpieczenie w budżecie, w zależności od możliwości finansowych gminy i oczekiwanych potrzeb, odpowiednich środków na dotacje. Planowana kwota dotacji to 40 000,00 PLN rocznie.</p> <p>3. Udzielanie przez Radę Gminy Piaski, na wniosek Wójta Gminy Piaski, dotacji celowych na sfinansowanie lub dofinansowanie prac konserwatorskich. Wnioski zainteresowanych podmiotów o dotację przyjmowane są do dnia 30 września roku poprzedzającego rok przeprowadzenia zaplanowanych prac.</p> <p>4. Wieloaspektowa współpraca z właścicielami i administratorami zabytków położonych na terenie gminy, doradztwo.</p> <p>5. Informowanie o innych zewnętrznych źródłach (zarówno publicznych jak i prywatnych) dofinansowania prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych przy obiektach zabytkowych.</p>

<p>4. Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego. Dążenie do zachowania ładu przestrzennego.</p>	<p>1. Aktualizacje studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb zachowania krajobrazu kulturowego gminy. Uzgadnianie zmian z WUOZ, respektowanie tych opinii i zaleceń oraz wyznaczonych stref ochrony konserwatorskiej. Uwzględnianie ustaleń zawartych w gminnym programie opieki nad zabytkami.</p>
	<p>2. Ochrona układów ruralistycznych na obszarach wiejskich oraz poprawa ładu przestrzennego wsi poprzez zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa.</p>
	<p>3. Wprowadzanie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zapisów uwzględniających zabytki wpisane do rejestru oraz ujęte w gminnej ewidencji zabytków oraz postulaty ochrony dziedzictwa kulturowego sformułowane w gminnym programie opieki nad zabytkami.</p>
	<p>4. Uwzględnianie uzgodnień i opinii WKZ w wydawanych przez Wójta Gminy Piaski decyzjach o warunkach zabudowy i decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego.</p>
	<p>5. Ochrona dziedzictwa archeologicznego. Respektowanie wyznaczonych stref ochrony stanowisk archeologicznych na załącznikach graficznych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych. Wprowadzenie zapisu zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych - dawnego układu urbanistycznego i zespołu budowlanego Piasków.</p>
	<p>6. Coroczna aktualizacja planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.</p>
<p>5. Wykorzystywanie wsparcia merytorycznego w działaniach na rzecz opieki nad zabytkami.</p>	<p>1. Podejmowanie działań mających na celu podnoszenie kwalifikacji pracowników Urzędu Gminy zajmujących się sferą ochrony zabytków poprzez udział w szkoleniach w zakresie szeroko pojętego zarządzania dziedzictwem kulturowym, m. in. organizowanych przez Narodowy Instytut Dziedzictwa.</p>
	<p>2. Stałe korzystanie z portalu wiedzy o zarządzaniu dziedzictwem w gminach: www.samorzad.nid.pl</p>

6. Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.	1. Włączanie do działań związanych z opieką nad zabytkami, w tym prac porządkowych i pielęgnacyjnych na obszarach zabytkowych (m. in. centrum Piasków, wokół obiektów użyteczności publicznej) także jednostek zagrożonych wykluczeniem społecznym (bezrobotnych w ramach prac społecznie użytecznych, niepełnosprawnych), zagrożonych wykluczeniem edukacyjnym czy wykluczeniem demograficznym.
	2. Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach bądź w ich otoczeniu.

Priorytet II: Badanie i dokumentacja dziedzictwa, jego promocja oraz edukacja służąca budowaniu tożsamości.	
Kierunki działań	Zadania do wykonania w latach 2024-2027
1. Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków	1. Zakładanie nowych kart adresowych w porozumieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków dla zabytków nie uwzględnionych w ewidencji, a istotnych dla obrazu dziedzictwa kulturowego na terenie gminy.
	2. Zawiadamianie właścicieli obiektów zabytkowych o zamiarze włączania nowych obiektów bądź wyłączenia obiektów z gminnej ewidencji zabytków.
	3. Systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną dokumentację fotograficzną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek, remontów i modernizacji.
	4. Wnoszenie propozycji skreślenia z ewidencji obiektów nieistniejących oraz takich, które utraciły cechy zabytkowe.
	5. Uzupełnianie istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączanie informacji (pozyskiwanych sukcesywnie z WUOZ) o wszystkich nowo odkrywanych reliktach przeszłości.
	6. Udostępnianie opracowanych kart adresowych do celów projektowych i badawczych dla służb i podmiotów opracowujących wszelkie plany zagospodarowania przestrzennego czy inne programy: np. rewitalizacyjne, opieki nad zabytkami.

	7. Udostępnianie GEZ na stronach internetowych Urzędu Gminy.
2. Kształtowanie świadomości społecznej	1. Włączenie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych w szkołach podstawowych prowadzonych przez gminę.
	2. Udział piaskowskich szkół w konkursach propagujących tematykę opieki nad zabytkami, np. w konkursie wiedzy o Wielkopolsce, który wymaga bardzo dobrej znajomości regionu, zwyczajów i gwary, historii i zabytków.
	3. Organizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych połączonych z prezentacją najcenniejszych obiektów zabytkowych i ich historii.
	4. Organizowanie przez Centrum Kultury i Bibliotekę w Piaskach we współpracy z Urzędem Gminy w Piaskach cyklicznych konkursów, których celem jest poszerzenie i utrwalenie wiedzy dotyczącej dziedzictwa oraz warsztatów przybliżających tradycję lokalną.
	5. Kształtowanie świadomości i postaw odpowiedzialności za wspólne wielowyznaniowe dziedzictwo kulturowe oraz potrzebę jego ochrony teraz i w przyszłości.
	6. Systematyczne gromadzenie informacji archiwalnych, map, pocztówek, fotografii dotyczących dziejów gminy Piaski we współpracy z regionalistami i mieszkańcami pamiętającymi dawne, ważne wydarzenia, dziejące się również na tle ważnych dla dziedzictwa obiektów. Przechowywanie tej spuścizny w CKiB w Piaskach.
	7. Kulturowanie tożsamości kulturowej mieszkańców gminy poprzez wykorzystanie organizacji imprez masowych (dożynki, festyny) do prezentacji lokalnego dziedzictwa materialnego i niematerialnego (folkloru).
	8. Współpraca ze stowarzyszeniami oraz instytucjami (na podstawie rocznego Programu współpracy z organizacjami pozarządowymi) działającymi w sektorach edukacji oraz kultury i sztuki.

	<p>9. Propagowanie idei konkursu Generalnego Konserwatora Zabytków, pod patronatem MKiDN „Zabytek zadbane”, którego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów ich konserwacji, właściwego utrzymania i zagospodarowania. Aktywne wspieranie i zachęcanie właścicieli dobrze utrzymanych obiektów zabytkowych do udziału w tym prestiżowym konkursie.</p>
	<p>10. Wspieranie działalności funkcjonujących na terenie gminy stowarzyszeń i zespołów regionalnych (folklorystycznych) poprzez organizację (dofinansowanie) spotkań, przeglądów, warsztatów.</p>
<p>3. Promocja i popularyzacja dziedzictwa</p>	<p>1. Wydawanie i wspieranie publikacji niekomercyjnych, niskonakładowych, szeroko dostępnych i przystępnie opracowanych wydawnictw popularyzujących wiedzę o zasobach kulturowych i przyrodniczych gminy. Upowszechnianie na wszelkich polach dystrybucji (również w internecie) albumu „<i>Kadry historii. Gmina Piaski na starej fotografii</i>”.</p>
	<p>2. Promocja dziedzictwa w regionie poprzez sukcesywne rozbudowywanie informacji o zabytkach umieszczonych na stronie internetowej.</p>
	<p>4. Udział w cyklicznych imprezach: w wystawach, w targach promujących region (w tym dziedzictwo kulturowe materialne i niematerialne) zarówno w wymiarze powiatowym jak i na szczeblu wojewódzkim oraz krajowym.</p>
<p>4. Dziedzictwo kulturowe jako element rozwoju turystyki</p>	<p>1. Uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu nowych tras turystycznych, rowerowych i ścieżek dydaktycznych oraz przy aktualizacji istniejących. Podjęcie działań w celu ustalenia z właścicielami i zarządcami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania. Podanie tych informacji w broszurach promujących trasy.</p>
	<p>2. Tworzenie elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki.</p>
	<p>3. Aktywne wspieranie wydawania aktualnych map turystycznych w regionie obejmujących także teren gminy Piaski zawierających m. in. szlaki turystyczne, trasy rowerowe i wszystkie zabytki.</p>
	<p>4. Wykorzystanie potencjału najważniejszego sanktuarium maryjnego archidiecezji poznańskiej - Sanktuarium na Świętej Górze w Głogówku do</p>

celów promocyjnych gminy i jej zabytków.
--

7. Wdrażanie gminnego programu opieki nad zabytkami. Monitoring działania programu

7.1. Instrumenty prawne i instytucjonalne

Gminny program opieki nad zabytkami gminy Piaski na lata 2024-2027 realizowany będzie poprzez wykonanie wskazanych zadań, na rzecz osiągnięcia przyjętych kierunków działań. W jego realizacji wykorzystane zostaną instrumenty ogólne – określone w programach rządowych i wojewódzkich, dokumentach o charakterze planistycznym i strategicznym (koordynacja w zakresie realizacji zapisów), a także narzędzia i środki własne Gminy Piaski oraz partnerów uczestniczących w realizacji programu – Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, państwowych i samorządowych instytucji kultury, kościołów oraz organizacji pozarządowych.

Powodzenie realizacji programu wymaga współdziałania Urzędu Gminy w Piaskach m.in. ze Starostwem Powiatowym w Gostyniu, Powiatowym Urzędem Pracy w Gostyniu, Centrum Kultury i Biblioteką w Piaskach, jednostkami oświatowymi jak i organizacjami pozarządowymi spełniającymi istotną rolę w ochronie i popularyzacji dziedzictwa kulturowego w zakresie działań edukacyjnych, promocyjnych, a także Wielkopolskim WKZ w zakresie prawnym wynikającym z przepisów ustawowych obejmujących m. in. uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, stref ochrony konserwatorskiej, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji WKZ oraz w zakresie opieki nad zabytkami sakralnymi – archidiecezją poznańską.

7.2. Instrumenty finansowe.

Najogólniej źródła finansowania opieki nad zabytkami można podzielić na:

1. Źródła publiczne – budżet państwa, budżety jednostek samorządu terytorialnego wszystkich szczebli, środki Unii Europejskiej, inne źródła zagraniczne,
2. Źródła prywatne - środki osób fizycznych, organizacji pozarządowych – stowarzyszeń, fundacji, kościelnych osób prawnych itp.

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dbałość o zabytek polega między innymi na zapewnieniu warunków do dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim, prowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz utrzymaniu zabytku i jego otoczenia w jak najlepszym stanie. Finansowanie tych działań jest obowiązkiem nie tylko właściciela zabytku, lecz także każdego podmiotu mającego tytuł prawny do zabytku, tj. osób fizycznych, jednostek organizacyjnych, a więc trwałych zarządców, użytkowników wieczystych. Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tego rodzaju tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest zadaniem własnym. Ochrona zabytków i opieka nad nimi, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań.

Finansowanie gminnego programu opieki nad zabytkami będzie realizowane z wykorzystaniem środków z wielu źródeł. Będą to zarówno środki budżetowe (w zależności od możliwości finansowych gminy) jak i zewnętrzne źródła finansowania.

7.2.1. Dotacje z budżetu gminy Piaski na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków nie stanowiących własności Gminy Piaski

Z uwagi na fakt, iż żaden z obiektów zabytkowych nie stanowi własności Gminy, nie ma ona możliwości bezpośredniego sprawowania opieki nad tymi zabytkami, a co za tym idzie wpływać także na sposób ich użytkowania. Jediną formą bezpośredniego udziału w opiece nad zabytkami z terenu gminy nie będącymi jej własnością jest udzielanie dotacji na prace konserwatorskie.

Uchwałą Rady Gminy Piaski nr VI/29/2011 z dnia 30.03.2011 r. przyjęto zasady i tryb postępowania przy udzielaniu i rozliczaniu dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku znajdującym się na terenie gminy Piaski wpisanym do rejestru zabytków.

Dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, których katalog określa Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (bez pokrycia kosztów wykonania dokumentacji technicznej i uzyskania innych dokumentów koniecznych do rozpoczęcia i przeprowadzenia prac). Dotacja jest udzielana wyłącznie podmiotom, które posiadają tytuł prawny do władania obiektem wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego. Łączną kwotę dotacji w danym roku budżetowym określa

każdorazowo uchwała budżetowa. Udzielenie dotacji następuje na podstawie złożonego wniosku. Przy rozpatrywaniu wniosków o udzielenie dotacji uwzględnia się następujące kryteria:

- 1) promowanie kultury oraz historii gminy - preferowane są obiekty wzbogacające ofertę turystyczną i kulturalną gminy,
- 2) stan zachowania obiektu,
- 3) fakt kontynuowania prac w przypadku prac już rozpoczętych,
- 4) wysokość zaangażowania własnych środków.

Zasady udzielania dotacji oraz terminy składania wniosków określa szczegółowo Uchwała, opublikowana na stronie internetowej Gminy.

W ostatnich latach Gmina wydatkowała na dotacje kwoty w wysokości:

2018 r. – 10 000,00 zł dla Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri w Głogówku na II etap prac przy dawnym szpitalu klasztorным - izolacja przeciwwilgociowa fundamentów oraz elewacja zewnętrzna (z ogólnej kwoty 50 000,00 zł) - Uchwała nr XXXIII/236/2018 Rady Gminy Piaski z dnia 12.04.2018 r.

2019 r. – 10 000,00 zł dla Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri w Głogówku na renowację prezbiterium Bazyliki Świątógórskiej (z ogólnej kwoty 50 000,00 zł) - Uchwała nr VII/49/2019 Rady Gminy Piaski z dnia 28.03.2019 r.

2020 r. – 10 000,00 zł dla Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri w Głogówku na konserwację prezbiterium Bazyliki Świątógórskiej (z ogólnej kwoty 20 000,00 zł) - Uchwała nr XV/109/2020 Rady Gminy Piaski z dnia 12.03.2020 r.

2021 r. – 10 000,00 zł dla Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri w Głogówku na konserwację prezbiterium Bazyliki Świątógórskiej, etap IV (z ogólnej kwoty 40 000,00 zł) - Uchwała nr XXIV/193/2021 Rady Gminy Piaski z dnia 15.04.2021r.

2022 r. – 10 000,00 zł dla Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri w Głogówku na konserwację prezbiterium Bazyliki Świątógórskiej, etap V (z ogólnej kwoty 40 000,00 zł) - Uchwała nr XXXII/270/2022 Rady Gminy Piaski z dnia 17.05.2022 r.

2023 r. – 10 000,00 zł dla Kongregacji Oratorium św. Filipa Neri w Głogówku na konserwację prezbiterium Bazyliki Świątógórskiej, etap VI (z ogólnej kwoty 30 000,00 zł) - Uchwała nr XLIV/345/2023 Rady Gminy Piaski z dnia 22.06.2023 r.

W latach obowiązywania niniejszego Programu opieki nad zabytkami (2024-2027) Gmina nadal będzie wspierać finansowo prace konserwatorskie i remonty zabytków zgodnie

z zapotrzebowaniem i jej możliwościami finansowymi. Planowany budżet na dotacje to 40 000,00 zł.

7.2.2. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania

Poniżej wskazuje się możliwości w zakresie pozyskiwania dodatkowych środków ze źródeł pozabudżetowych. Ważne jest jednak, by władze gminy wygospodarowały w budżecie jak największe środki przeznaczone na realizację zapisów gminnego programu opieki nad zabytkami. Tym bardziej, że znaczna część źródeł zewnętrznych wymaga zapewnienia wkładu własnego w finansowanych przez nie projektach.

Zasady finansowania opieki nad zabytkami określa ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w art. 71-83. Szczegółowe uregulowania w tym zakresie zawiera Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków.

Wszystkie podmioty zobowiązane do finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robot budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków mogą ubiegać się o ich dofinansowanie ze środków m.in.:

- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego /www.mkidn.gov.pl/

Programy „Ochrona zabytków”, „Ochrona zabytków archeologicznych”, realizowane w ramach corocznie ogłaszanych naborów.

- Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków /www.poznan.wuoz.gov.pl/

Ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest Wojewoda Wielkopolski. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli, posiadaczy lub użytkowników zabytków.

- Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego /www.bip.umww.pl/

Środki z budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego - udzielane są w ramach otwartego konkursu ofert na zadania publiczne Województwa Wielkopolskiego w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego - ochrona zabytków i opieka nad zabytkami. O dotację może ubiegać się podmiot posiadający tytuł prawny do zabytku położonego lub znajdującego się na obszarze województwa wielkopolskiego. Z budżetu

Województwa Wielkopolskiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace lub roboty przy zabytku dostępnym publicznie, posiadającym istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe. Dotacja może zostać udzielona do 70% ogółu nakładów na prace lub roboty. W uzasadnionych przypadkach do 100%.

- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji /www.mswia.gov.pl/

Dotacje z Funduszu Kościelnego udzielane na konserwację i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej.

- Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków

Dysponentem jego jest Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Generalny Konserwator Zabytków). Środki z tego funduszu są przeznaczone na dofinansowanie nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich lub restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru. Jest to pierwsze pozabudżetowe źródło ich finansowania. Fundusz zasilany jest z kar administracyjnych oraz nawiązek orzekanych przez sądy za przestępstwa popełniane przeciwko zabytkom. Kary administracyjne są nakładane przez wojewódzkich konserwatorów zabytków. Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków ma pozwolić m. in. na szybkie dofinansowanie napraw zabytków uszkodzonych, np. wskutek katastrof, jak powódzie czy pożary.

- Finansowanie z fundacji

Kolejną możliwością pozyskiwania funduszy zewnętrznych jest finansowanie pochodzące z fundacji. Można tu wymienić np. fundacje bankowe, Fundację LOTTO Milion Marzeń, Fundację Polska Miedź - KGHM, Fundację PGNiG, Fundację Orange.

- Środki z funduszy europejskich
- Środki innych jednostek samorządu terytorialnego.

7.3. Monitoring działania programu

Zgodnie z art. 87, ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, za monitorowanie realizacji powiatowego programu opieki nad zabytkami odpowiada Rada Gminy Piaski, której Wójt co dwa lata przedstawia sprawozdanie z realizacji programu. Po zatwierdzeniu uchwałą Rady Gminy Piaski „Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Piaski na lata 2024-2027”, powołany zostanie zespół, który zajmie się monitoringiem realizacji programu.

Stała obserwacja oraz analiza stopnia zaawansowania realizacji celów Programu będzie obejmowała: bieżący monitoring uwzględniający stan zachowania zabytków, stosunki własnościowe, ocenę prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych, ocenę realizacji programu edukacji, promocji, rozwoju turystyki, współpracy z instytucjami kultury, ocenę kontaktu z właścicielami obiektów zabytkowych.

Załącznik nr 1: WYKAZ OBIEKTÓW W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

Pogrubioną czcionką wyróżniono obiekty wpisane do rejestru zabytków

ANTECZKÓW

1. ZESPÓŁ FOLWARCZY

- a. obora, mur., pocz. XX,
- b. budynek inwentarski, mur., pocz. XX,
- c. stodoła, mur., pocz. XX,
- d. 2 domy, mur., 1 ćw. XX.

BIELAWY SZELEJEWSKIE

2. ZESPÓŁ FOLWARCZY

- a. obora, mur., k. XIX,
- b. stodoła, mur., k. XIX,

BODZEWKO DRUGIE

3. ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:

- a. dwór, mur., 2 poł. XIX,
- b. pozostałości parku krajobrazowego, k. XIX (?),
FOLWARK:
- c. obora, mur., 1899,
- d. chlewnia, mur., ok. 1880,
- e. spichlerz, mur., 3 ćw. XIX,**
- f. kuźnia, mur., 2 poł. XIX.
- g. pozostałości ogrodzenia z bramą wjazdową, mur., pocz. XX,

KOLONIA MIESZKALNA:

- h. czworak, ob. Dom nr 13 mur.-szach., 1840,
- i. 2 domy wielorodzinne, ob. Nr 10 i 12, mur., pocz. XX,

- 4. DOM NR 2, mur. 1932.
- 5. DOM NR 4, mur. 1 ćw. XX.
- 6. DOM NR 13, szach.-mur., 4 ćw. XIX
- 7. DOM NR 14, mur. 1 ćw. XX,

BODZEWKO PIERWSZE

- 8. DOM NR 2, mur., 1932.
- 9. DOM NR 3, mur., 1931.
- 10. DOM NR 5, mur., 1 dek. XX.

BODZEWO

11. ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZANY:

- a. **pałac** (pierwotnie przytułek dla wdów i sierot po pastorach niemieckich), mur., ok. 1900-1915,
- b. **park krajobrazowy**, 2 poł. XIX,
FOLWARK,:
- c. kancelaria, ob. dom nr 65, mur., 4 ćw. XIX,

- d. stodoła, mur.(kam.), 1920, remont. l. 30 XX,
- e. **spichlerz**, mur., 1850, dobud. 3 kondygnacji i zmiana konstrukcji dachu 1926,
- f. **spichlerz**, mur., 1908,
- g. kuźnia, ob. magazyn, mur., 1910,

- 12. DOM NR 5, mur.1905
- 13. DOM NR 7, mur. l. ćw XX.
- 14. DOM NR 13, mur., pocz. XX,
- 15. DOM NR 29, mur., k. XIX,
- 16. DOM NR 40, mur., l. ćw. XX,
- 17. DOM NR 47, mur., l. ćw. XX,
- 18. DOM NR 55, mur., pocz. XX,
- 19. DOM NR 62, mur., k. XIX,
- 20. DOM NR 73, mur., l. ćw. XX,
- 21. DOM NR 74, mur., l. ćw. XX,
- 22. DOM NR 81, mur., l. ćw. XX,
- 23. STODOŁA w zagrodzie nr 46, mur., l. ćw. XX,
- 24. **WIATRAK – KOŹLAK**, drewn., zachowany tylko kozioł i kamienie młyńskie.

DRZĘCZEWO DRUGIE

25. POZOSTAŁOŚCI ZESPOŁU DWORSKO-FOLWARCZNEGO

- a. rządcówka, ob. dom, mur., 1815,
- b. kancelaria, mur., 1890,

I PODWÓRZE FOLWARCZNE:

- c. stajnia koni wyjazdowych i uprzężalnia, mur., 1909,
- d. stajnia, mur.(kam.), ok. 1900,
- e. obora, mur., k. XIX,
- f. chlewnia, mur., 1905,
- g. stodoła, mur., 4ćw. XIX,
- h. **spichlerz**, mur., ok 1850, remont. 1936-1937,
- i. kuźnia, mur., ok. 1870,
- j. kuźnia, mur., 1912,
- k. pozostałości ogrodzenia z bramą i furtką, mur.(kam.), pocz. XX,
- l. park krajobrazowy, k. XIX,

II PODWÓRZE FOLWARCZNE:

- ł. owczarnia, mur., k. XIX,
- m. dom pracowników folwarcznych, mur., 2 poł. XIX,

KOLONIA MIESZKALNA PRACOWNIKÓW FOLWARKU:

- n. ośmiorak, ob. dom nr 2, mur., k. XIX,
- o. 7 czworaków, ob. domy nr 3, 4, 5, 6, 7, 8 i 10, mur., l. ćw. XX.

DRZĘCZEWO PIERWSZE

- 26. SZKOŁA, mur., l. ćw. XX,
- 27. DOM NR 4, mur., pocz. XX,
- 28. DOM NR 6, mur., pocz. XX,
- 29. DOM NR 11, mur., l. 30 XX,
- 30. DOM NR 13, mur., l. 30 XX,
- 31. DOM NR 17, szach.-mur., XIX/XX,

GŁOGÓWKO

32. ZESPÓŁ KLASZTORNY FILIPINÓW NA ŚWIĘTEJ GÓRZE:

- a. **kościół, p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP i św. Filipa Neri**, mur., 1677-1682, II etap budowy 1685-1696, bud. Kopyły z latarnia i hełmy wieży 1726-1728, wymiana pokrycia kopyły na miedziane 1756, dobud. Zakrystii i 4 wieżyczek 1758, schody i balustrady przed fasadą 1774-1780, remont. wewnątrz 1864-1868, prace przy kopule 1954-1968, remont. wewnątrz 1664- 1968,
- b. **klasztor**, mur., 1732-1736, ukończony ok. 1748, hełm na wieży zegarowej 1756, przebud. 2 kondygnacji 4 ćw. XIX, przebud. Kaplicy w narożu pn.-wsch. 1928, remont. kaplica 1927, remont. wewnątrz 1977, remont. elewacje 1981-1982, wyburzenie ścianek działowych na 2 kondygnacji 1987,
- c. łącznik klasztoru z zakrystią, mur., 1748,
- d. studnia w wirydarzu, drewn., XVIII (lub 1657),
- e. **ogrodzenie kościoła z bramą**, mur., ok. 1757,
- f. **ogrodzenie klasztoru z bramą i budynkiem bramnym**, mur., ok. poł. XVIII,
- g. budynek gospodarczy, mur., 1850,
- h. **szpital, schronisko dla starców** (d. Pracowników majątków fundacyjnych klasztoru), ob. dom nr 14, mur., XVIII,
- i. **kaplica ze studnią i cudownym źródelkiem**, mur., 1780, bud. Ogrodzenia i nakrycie studni daszkiem 1781
- j. **budynki zajazdu, tzw. Nadolnika** (ob. na terenie Gostynia, ul. Jana Pawła II (Wolności) nr 52-54), mur., 2 poł. XVIII.
- k. cmentarz klasztorny, zał. 2 poł. XVI w

GODUROWO

33. ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO:

- a. dworzec, mur.,-szach., pocz. XX,
- b. dom mieszkalny, mur., pocz. XX.

34. ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY

- a. rządcówka (oficyna ?), ob. biuro i mieszkania, mur., 2 poł. XIX,
 - b. **park krajobrazowy**, k. XVIII, przekształcony XIX,
 - c. kapliczka z figurką MB z Dzieciątkiem, mur., 1883,
- FOLWARK:
- d. obora, mur., 4 ćw. XIX,
 - e. stodoła, mur.(kam.), 4 ćw. XIX,

35. DOM NR 5, mur., 1 ćw. XX,

36. DOM NR 7, mur., XIX/XX,

37. DOM NR 8, mur., pocz. XX,

38. DOM NR 10, mur., 4 ćw. XIX.

GRABONÓG

39. **ZAJAZD**, ob. dom mieszkalny nr 66 (d. 35), mur., ok 1820,

40. ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:

- a. pałac, ob. szkoła, mur., ok 1820, dobud. skrzydła pd.(?) l. 80 XIX, przebud. l. 20 XX, przebud. i podwyższony o 1 kondygnację po 1945,
- b. **dwór**, następnie oficyna, ob. Muzeum im. Edmunda Bojanowskiego, szach., 1800, przybudówka wsch. 1 poł. XIX, gruntownie remont. 1954,
- c. studnia, drewn., 1 poł. XIX, gruntownie remont. 1983,
- PODWÓRZE FOLWARCZNE:
- d. owczarnia, mur., 1 ćw. XX,
- e. **lamus**, ob. budynek gospodarczy, mur., 1820,
- f. spichlerz, mur., 1881,
- g. **park**, XIX,
- KOLONIA MIESZKALNA PRACOWNIKÓW FOLWARKU
- h. 3 czworaki, ob. domy nr 56, 58, 59, mur., pocz. XX,

- 41. DOM NR 4, mur., pocz. XX,
- 42. DOM NR 6, mur., 1 ćw. XX,
- 43. DOM NR 8, mur., pocz. XX
- 44. DOM NR 20 (z kapliczka słupową), mur., pocz. XX,
- 45. DOM NR 22, mur., 4 ćw. XIX,
- 46. DOM NR 23, mur., 1 ćw. XX,
- 47. DOM NR 28, 1 ćw. XX,
- 48. DOM NR 55, mur., 1 ćw. XX.

LAFAJETOWO

- 49. DOM NR 5, mur., pocz. XX.

LIPIE

- 50. KAPLICZKA SŁUPOWA z figurą św. Jana Nepomucena, mur., pocz. XX,
- 51. DWORZEC KOLEJOWY, mur., pocz. XX,
- 52. ZESPÓŁ FOLWARCZNY:
 - a. rządcówka, ob. nr 6, mur., k. XIX,
 - b. obora, ob. owczarnia, mur., 2 poł. XIX,
 - c. czworak (?), ob. dom nr 26, mur., k. XIX,
 - d. czworak, ob. dom nr 25, mur., k. XIX,
- 53. ZESPÓŁ DOMU NR 16:
 - a. dom, mur., pocz. XX,
 - b. budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX.

ŁÓDŹ

- 54. ZESPÓŁ FOLWARCZNY:
 - a. rządcówka, ob. dom nr 6, mur., 1928,
 - b. obora, mur., 3 ćw. XIX, remont. 1935,
 - c. stodoła, mur., k. XIX.

MICHAŁOWO

- 55. ZESPÓŁ SZKOŁY (2 budynki), mur., pocz. XX,
- 56. DOM NR 8, mur., pocz. XX,
- 57. DOM NR 12, mur., pocz. XX,
- 58. DOM NR 21, mur., pocz. XX,
- 59. DOM NR 24, mur., l. 30 XX,

- 60. DOM NR 26, mur., pocz. XX,
- 61. DOM NR 27, mur., pocz. XX,
- 62. DOM NR 31, mur., pocz. XX,
- 63. DOM NR 32, mur., pocz. XX,
- 64. DOM NR 33, mur., pocz. XX.
- 65. DOM NR 34, mur., pocz. XX,
- 66. DOM NR 35, mur., l. 30 XX,
- 67. DOM NR 40, mur., pocz. XX,
- 68. DOM NR 41, ob. budynek gospodarczy, mur. pocz. XX
- 69. DOM NR 46, mur., 1 ćw. XX
- 70. DOM NR 54, mur., k. XIX
- 71. DOM NR 55, mur., 1 ćw. XX

PIASKI

ZESPÓŁ BUDOWLANY I ZAŁOŻENIE URBANISTYCZNE, XIV.

- 72. **ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO**, ob. rzym.-kat. Par. p.w. Niepokalanego Serca Marii:
 - a. **kościół**, szach., 1775-1782, remont. 1892, zniszczenie fasady zach. 1845, remont. 1950-1964,
 - b. kaplica cmentarna, mur., 2 poł. XIX
 - c. **dzwonnica**, drewn., 3 ćw. XVIII lub 1 poł. XIX,
 - d. **cmentarz przykościelny**, ewangelicki, zał. 2 poł. XVIII w.
 - e. pastorówka, ob. dom ul. Dworcowa nr 3, mur., pocz. XX
 - f. plebania, ul. Dworcowa nr 28, mur., 1 ćw. XX, gruntownie remont. i cz. Przebud. po 1945,
 - g. szpital parafialny, ob. dom ul. Dworcowa nr 2, mur., pocz. XX
- 73. **ZESPÓŁ KLASZTORYNY I SZPITALNY BONIFRATÓW** w Marysinie:
 - a. **klasztor ze szpitalem**, mur., 1893-1895, przebud. frontowego skrzydła szpital z refektarzem 1908-1909, przełożenie dachu 1988-1989,
 - b. **kaplica**, mur., 1905-1907, remont. 1986, przełożenie dachu 1988-1989,
 - c. **szpital**, mur., 1903-1904, przełożenie dachu 1988-1989,
 - d. dom lekarza, ob. mieszkalny, ul. Dworcowa nr 22 (d. 20), mur., 1900-1901
 - e. **budynek mieszkalno-gospodarczy ze spichlerzem**, mur., 1893-1894, przełożenie dachu 1988-1989,
 - f. **budynek gospodarczy**, mur., 1893-1894, przełożenie dachu 1988-1989
 - g. budynek gospodarczy, mur., 1893-1894, przełożenie dachu 1988-1989
 - h. **kostnica**, mur., 1916, przełożenie dachu 1988-1989
 - i. **kapliczka słupowa**, mur., 1905
 - j. **park leśny**
 - k. **cmentarz zakonny**, 1897,
 - l. kaplica cmentarna, mur., k. XIX,
 - ł. ogrodzenie, mur., pocz. XX
- 74. RATUSZ, ul. 6 stycznia nr 1, mur., 1897,
- 75. SZKOŁA ul. Szkolna nr 1, mur., pocz. XX
- 76. PRZEDSZKOLE, ul. Dworcowa nr 25, mur., 1930
- 77. POCZTA, ob. dom ul. 6 stycznia nr 2, mur., 1895
- 78. DWORZEC KOLEJOWY, mur., pocz. XX
- 79. CMENTARZ RZYM.-KAT., PARAFIALNY, zał. 1928 r.

80. CMENTARZ ŻYDOWSKI, zał. kon. XVIII w.

UL. DWORCOWA

- 81. DOM NR 5, mur., pocz. XX
- 82. DOM NR 7, mur., pocz. XX
- 83. DOM NR 13, mur., pocz. XX

UL. GOSTYŃSKA

- 84. DOM NR 5, mur., 2 poł. XIX
- 85. DOM NR 6, mur.(szach?), 2 poł. XIX
- 86. DOM NR 7, mur., pocz. XX

UL. GWARNA

- 87. DOM NR 3, mur., pocz. XX

UL. ŚW. MARCINA

- 88. DOM NR 2, mur., pocz. XX
- 89. DOM NR 3, mur., l. 30 XX
- 90. DOM NR 11, mur., 1 ćw. XX
- 91. DOM NR 20, mur., XIX/XX

UL. POZNAŃSKA

- 92. DOM NR 1, mur., pocz. XX

RYNEK

- 93. DOM NR 2, mur., 1 ćw. XX
- 94. DOM NR 3, mur., 3 ćw. XIX
- 95. DOM NR 4, mur., 1 ćw. XX
- 96. DOM NR 5, mur., 1 ćw. XX
- 97. DOM NR 6, mur., k. XIX
- 98. DOM NR 7, mur., XIX/XX
- 99. DOM NR 9, mur., pocz. XX
- 100. DOM NR 11, mur., k. XIX
- 101. DOM NR 13, mur., k. XIX
- 102. DOM NR 14, mur., pocz. XX

UL. SIENKIEWICZA

- 103. DOM NR 5, mur., 1 ćw. XX

UL. SŁOWACKIEGO

- 104. DOM NR 1, mur., pocz. XX
- 105. DOM NR 11, mur., 1932

UL. STRZELECKA

- 106. DOM NR 7, mur., pocz. XX

UL. 6 STYCZNIA

107. DOM NR 6, szach., 1 poł XIX

UL. SZKOLNA

108. DOM NR 2, mur., pocz. XX

109. DOM NR 3, mur., pocz. XX

110. DOM NR 4, mur., pocz. XX

111. DOM NR 8, mur., 1 ćw. XX

112. DOM NR 10, mur., XIX/XX

113. DOM NR 11, mur., k. XIX

UL. SZPITALNA

114. BUDYNEK STRAŻY POŻARNEJ, 1 ćw. XX

UL. WARSZAWSKA

115. DOM NR 2, mur., ok. poł. XIX

116. DOM NR 5, mur., pocz. XX

117. DOM NR 6, mur., 1 poł. XIX

118. DOM NR 9, mur., k. XIX

119. DOM NR 11, (z bramą), mur., 2 poł. XIX

120. DOM NR 12, mur., XIX/XX

121. DOM NR 13, mur., k. XIX

122. DOM NR 14, mur., k. XIX

123. DOM NR 18, mur., pocz. XX

124. DOM NR 28, mur., k. XIX

125. DOM NR 31, mur., ok. poł. XIX

UL. WĄSKA

126. DOM NR 4, mur., 1 ćw. XX

127. DOM NR 6, mur., 1934

UL. ZIELONA

128. DOM NR 1, Ob. 3, mur., k. XIX

PODRZECZE

129. ZESPÓŁ SZKOŁY:

a. szkoła, mur., pocz. XX

b. stodoła, mur.-drewn., 1 ćw. XX,

130. ZESPÓŁ PAŁACOWO-FOLWARCZNY:

a. **pałac**, mur., ok. 1848, rozbud. Od zach. i pd. XIX, remont. 1986

b. **park krajobrazowy**, 2 poł. XIX

FOLWARK:

c. Rządówka, ob. dom nr 40, mur., 4 ćw. XIX, przebud po 1945

d. obora ze spichlerzem, mur., ok 1880, remont. l. 70 XX.

e. kuźnia, mur., ok. 1880-1900, remont. ok 1950-1960,

f. brama na teren folwarku, mur., ok. 1848

KOLONIA MIESZKALNA:

- g. **dwojak, ob. dom nr 4**, mur., 1 ćw. XX
- h. **czworak, ob. dom nr 5**, mur., ok. 1880-1900
- i. sześciorak, ob. dom nr 6, mur., ok. 1880-1900

- 131. DOM NR 19, mur., 1 ćw. XX
- 132. DOM NR 22, mur., 4 ćw. XIX
- 133. STODOŁA, w zagrodzie nr 18, mur., pocz. XX
- 134. BUDYNEK GOSPODARCZY w zagrodzie nr 27, mur., pocz. XX

RĘBOWO

- 135. ZESPÓŁ SZKOŁY:
 - a. szkoła, mur., 1 ćw. XX
 - b. dom z częścią gospodarczą, mur., 1 ćw. XX
- 136. DOM NR 12, mur., 1 ćw. XX
- 137. DOM NR 34, drewn., 1943
- 138. DOM NR 41, mur., 1 ćw. XX
- 139. STODOŁA w zagrodzie nr 25, szach., 4 ćw. XIX

SMOGORZEWO

- 140. ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:
 - a. **park krajobrazowy**, ok. poł. XIX
- FOLWARK:
 - b. **stajnia z wozownią (chlewnia)**, mur., 2 poł. XIX, remont i przebud. 1970
 - c. **spichlerz**, mur., 2 poł. XIX, przebud. 1900
 - d. stodoła, mur., 1889, przebud. ok. 1960-1970
 - e. gorzelnia, mur., 1850, cz.przebud. 1907, remont. i dobud. Przybudówki ok 1960-1970, remont 1987
 - f. spichlerz, ob. dom ze stodołą, mur.(kam.), 3 ćw. XIX, remont. 1928.
- 141. ZAGRODA NR 3:
 - a. dom, mur., XIX/XX
 - b. budynek gospodarczy, mur.(kam.), pocz. XX
- 142. ZAGRODA NR 30,:
 - a. stodoła, mur., 1 ćw. XX
 - b. budynek gospodarczy, szach.-drewn., k. XIX
- 143. ZAGRODA NR 54, :
 - a. stodoła, szach., k. XIX
 - b. budynek gospodarczy, mur., i ćw. XX
- 144. DOM NR 22, szach., 4 ćw. XIX
- 145. DOM NR 44, mur., XIX/XX

STRZELCE MAŁE

- 146. ZAGRODA NR 3 :
 - a. dom, mur., XIX.XX
 - b. budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX
- 147. ZAGRODA NR 9:
 - a. dom, mur., 1 ćw. XX
 - b. budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX

148. DOM NR 7, szach., 2 poł. XIX
 149. DOM NR 25, mur., 1 ćw. XX
 150. DOM NR 32, mur., 1 ćw. XX

STRZELCE WIELKIE

151. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MARCINA BPA:
 a. **kościół**, mur., 1487-1490. restaur. Przed 1686, wymiana więźby dachowej XVIII, dobud. Wieży 1862, dobud. Kruchty 1896, dobud. transeptu i prezbiterium z zakrystiami 1902-1903,
 b. organistówka, mur., 4 ćw. XIX
 c. kaplica grobowa rodziny Stablewskich, mur., 4 ćw. XIX
 d. ogrodzenie, mur.(kam.), k. XIX
 e. plebania, mur., k. XIX
 f. dom starców i szpital parafialny, ob. dom nr. 7, mur., 1 poł. XIX, przebud.
 g. **budynek wikariatu , sali parafialnej z domem zarządcy dóbr kościelnych** wraz z frontowym ogrodzeniem, podwórzem gospodarczym i ogrodem, 1903
 h. cmentarz przykościelny, zał. 2 poł. XIX w.
152. SZKOŁA, ob. dom mieszkalny nr 54, mur., pocz. XX
153. CMENTARZ PARAFIALNY, RZYM.-KAT., zał. 1926 r.
154. ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:
 a. dwór, mur., 2 poł. XIX
 c. obora z częścią mieszkalną, mur., ok 1890-1900, nadbud. 2 kondygnacji nad częścią mieszkalną 1950
155. DOM NR 48, mur., l. 30 XX
 156. DOM NR 50, mur., pocz. XX
 157. DOM NR 51, mur., 1911
 158. DOM NR 55, mur., 1 ćw. XX
 159. DOM NR 56, mur., 1 ćw. XX
 160. DOM NR 61, mur., 1 ćw. XX
 161. DOM NR 65, mur., 1930
 162. DOM NR 68, mur., 1 ćw. XX
 163. BUDYNEK GOSPODARCZY w zagrodzie nr 34, mur., 1 ćw. XX
 164. BUDYNEK GOSPODARCZY w zagrodzie nr 41. mur., 1 ćw. XX

SZELEJEWO

165. SZKOŁA, mur., pocz. XX
166. ZESPÓŁ DWORCA KOLEJOWEGO:
 a. dworzec, mur., pocz. XX
 b. budynek gospodarczy, mur., pocz. XX
 c. dom dróżnika, mur., 1 ćw. XX
167. ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:
 a. **dwór, pż. oficyna**, mur., ok. 1820, rozbud. Od wsch i zach. Pocz. XX, remont. 1975-1978
 b. **pałac myśliwski**, mur., 1906, cz. Spalony 1945, remont. l. 50 i 70 XX
 c. oficyna, mur., pocz. XIX, remont i przebud. 1978
 d. **kaplica**, mur., 1647, remont. XVIII, 1 ćw. XX i 1976-1977

- e. stróżówka, ob. dom mieszkalny nr 16, mur., 1920, remont. 1977
- f. ogrodzenie z 2 bramami, mur.(kam.), pocz. XX
- g. **park krajobrazowy** z aleją lipową, pocz. XX

PN. PODWÓRZE FOLWARCZNE:

- h. oficyna (dom koniuszego?), ob. dom nr. 2, mur., 1 poł. XIX
- i. dom, tzw. Kasyno, ob. dom nr 7, mur., k. XIX
- j. stajnia koni wyjazdowych, mur., k. XIX.
- k. stajnia, mur., k. XIX
- l. 2 stodoły, mur., k. XIX
- m. **spichlerz**, mur., 1 poł XIX, remont. 1978
- n. zespół browaru:
 - browar, pż. gorzelnia, mur., ok. poł. XIX, przebud. na gorzelnię 1880
 - dom gorzelnego, ob. nr 3, mur., 1896, rozbud. Od pn i remont 1979
- o. kuźnia, mur., 1912, remont. 1978 i 1988
- p. ujeżdżalnia, ob. ośrodek zdrowia, mur., k. XIX, przebud.

PD. PODWÓRZE FOLWARCZNE:

- r. dom (rządcówka?), mur., k. XIX
- s. dom, ob. nr 10, mur., XIX/XX
- t. owczarnia, następnie młyn, mur., 1910, przebud. na młyn po 1920

KOLONIA MIESZKALNA:

- u. 2 domy, ob. nr 12 i 13, mur., pocz. XX
- w. 5 czworaków, ob. domy nr 8, 19, 20, 21 i 22, mur., XIX/XX (nr 8) i ok. 1900

168. ZAGRODA NR 49:

- a. dom, mur., 1 ćw. XX
- b. budynek gospodarczy, mur., 1 ćw. XX

169. DOM NR 7, mur., k. XIX

170. DOM NR 11, mur., 1 ćw. XX

171. DOM NR 17, mur., 1 ćw. XX

172. DOM NR 18, mur., k. XIX

173. DOM NR 23, mur., pocz. XX

174. DOM NR 44, mur., 1 ćw. XX

175. DOM NR 45, mur., 1 ćw. XX

176. DOM NR 94, szach., 2 poł. XIX

177. DOM NR 108, mur., pocz. XX

178. DOM NR 110, mur., l. 30 XX

TANIECZNICA

179. ZESPÓŁ FOLWARCZNY (rozparcelowany po 1945):

- a. DOM, ob. NR 5, mur., k. XIX
- b. 2 stodoły, mur., i mur.(kam.), k. XIX

180. DOM NR 1, mur., 1 ćw. XX

181. DOM NR 3, mur., 1 ćw. XX

Uzasadnienie

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Piaski na lata 2024- 2027”

Zgodnie z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r., poz. 840) Wójt Gminy sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami. Program, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, przyjmowany jest przez Radę Gminy w drodze uchwały.

Załączony do niniejszej uchwały „Program opieki nad zabytkami dla gminy Piaski na lata 2024-2027” spełnia wymogi ustawowe i ma na celu przyczynić się do wyeksponowania poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego gminy, a także do zahamowania procesów degradacji i doprowadzenia doprawy stanu zachowania zabytków na terenie gminy, jak również do podejmowania działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.

Zgodnie z wymogami ustawy Program został zaopiniowany pozytywnie przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu pismem znak: WWKZ.5120.10708.4.2023 z dnia 5.12.2023 roku. W związku z powyższym, podjęcie uchwały w sprawie przyjęcia przedmiotowego programu, jest w pełni uzasadnione.